

 Priekšvārds.
 Technoloģija.
Zīds. Lini. Darbnīcas iekārta un darba rīki.
 Amata mācība.
 Cilvēka ķermeņa uzbūves apskats.
 Apģērba vēsture.
 Pirmskaņa mode. Pēckaņa mode.
 Apģērba aistētika. Apģērba higiēna.
 Krāsu saderība. Krāsu mācība.
Kādas apģērbu krāsas der vīriešiem?
 Amata mācība.
 Sieviešu apģērbi. Bērnu apģērbi.
 Technoloģija.
Kokvilna. Kokvilnas iegūšana. Jūras salu kokvilna.
 Sagatavošana patēriņam.
 Aušanas sagatavošana.
 Noslēgums.

J. MEIJBERGS

Drēbnieku amata meistars, Berlīnes drēbnieku un Parīzes piegriezēju akadēmijas absolvents

MŪSU APĢĒRBS

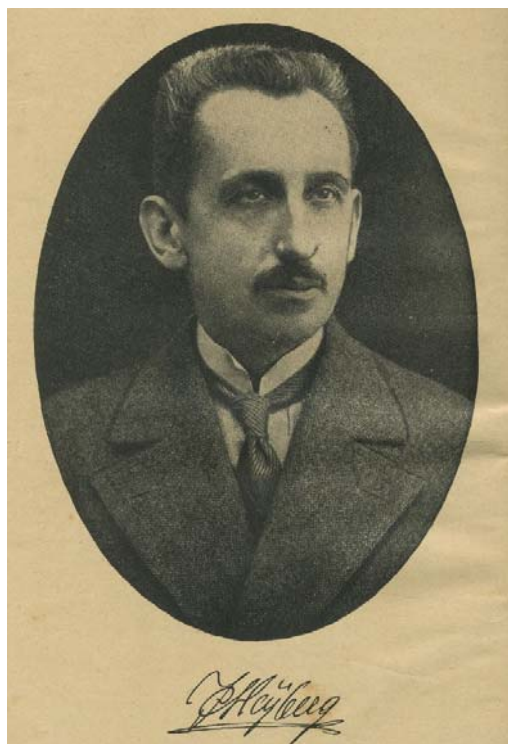
Mācības grāmata
skolām un pašmācībai

Apģērba vēsturi un krāsu teoriju
sastādījis mākslinieks J. Bīne

Izdevniecība „Apģērbu veidotājs” Rīgā, Blaumaņa ielā 14

„Latvju Kultūras” spiestuve, Rīgā, Tērbatas ielā Nr. 15/17.

© J. Meijbergs 1934
78 lp. / ~ 2,22 MB

Visas tiesības
patur autors

Autors godalgots ar

Zelta medālis 1931. g.
I. Latvijas apģērbu izstādē.

Medālis 1932. g.
Latvijas ražojumu prop. izstādē.

Zemgales izstādē 1933. g. I. šķīres diploms ar tiesībām uz zelta medāli.

Priekšvārds

Apceļojot Apģērbu veidotāju biedrības nodaļas, man nācies daudz dzirdēt par literatūras trūkumu drēbniecības arādā. Par apģērba pagatavošanu, sastrādāšanu neesot neviena rakstiska pieturas punkta, kā apģērbs, mētelis pagatavojams, pielaikojams un pieskaņojams sejas krāsai u. t. t. Turpretim piegriešanas māksla mācības grāmatā „Apģērbu veidotājs” esot pilnīgi izsmelta. Tāpat neesot latviešu valodā neviena grāmata, kas apgaismotu drēbniecības materiālu izcelšanos. Lai minētos trūkumus novērstu, nolēmu stāties pie šīs grāmatas izdošanas, aprakstot par materiālu izcelšanos, apstrādāšanu, kā arī apģērba pagatavošanas paņēmienus, aizrādot arī nepieciešamos darba rīkus, kas atvieglo pašu darbu. Pie grāmatas sastādīšanas esmu turējies pie devīzes — rakstīt īsi un pēc iespējas saprotami. Pateicoties Kultūras fonda domei, kuŗa atbalstīja manu pirmo izdevumu „Apģērbu veidotājs”, deva man drosmi laist atklātībā šo trešo grāmatu, turoties pie Apģērbu veidotāju biedrības izstrādātās un pirmā Latvijas drēbnieku kongresā 20. jūnijā 1931. gadā vienprātīgi pieņemtās mācības programmas.

Nododot šo grāmatu savu kollēģu rīcībā, lai būtu pieturas punkti, kas māceklim jāiemāca I. mācības puslaikā, otrā u. t. t., novēlēdams vislabākās sekmes jauno drēbnieku apmācīšanā.

A u t o r s.

Pirmā daļa.

Tehnoloģija

Vilna.

Vilnu iegūstam no aitām, kazām, lamām, kamieļiem u. c. kustoņiem. Visvairāk lieto aitu vilnu. Aitu vilnai ir ļoti dažādas kvalitātes. Mūsu aitu vilna sasniedz vidējo kvalitāti. Aitas ar augstākā labuma vilnu nepacieš mūsu klimatu. Klimats iespaido arī vilnas augšanu. Ja smalkas vilnas aitu pārvieto sliktākā klimatā, tad vilna aug daudz rupjāka. Tādēļ ziemeļos nemaz nav iespējams izaudzēt smalku vilnu. Tā jāieved no siltām zemēm. Mēs saņemam vilnu no Spānijas, Argentinas, Austrālijas un Jaunzēlandes. Vilnas labumu vērtē pēc viņas smalkuma, mīkstuma, gaŗuma un citām īpašībām. Jo vilnai rupjāks mats, jo tā mazvērtīgāka, jo smalkāks mats, jo augstvērtīgāka.

Mazgāšana.

Nocirptā vilna tiek rūpīgi izmazgāta, izžāvēta un tad tikai iet pārdošanā, vai tālākā pārstrādāšanā. Tādu vilnu iegūst attiecīgās fabrikas.

Kāršana.

Kāršanas veidi ir divējādi: vilna tiek sakārsta vatē, no vates dabū vilnas pavedienus. Latvijā tikai šis vilnas kāršanas veids tiek pielietots. No izkārstās vilnas auŗ visas mīkstās drānas: mēteļu drānas, vadmalas (tūkas) segas, dažādas uzvalku, kleitu un citas drānas.

Sukāšana.

Vilna tiek sukāta ar pavisam citām mašīnām nekā pie mums pazīstamās kāršamās mašīnas, un beidzot savērpta dzija. No sukātās vilnas dzijas (vāciski kammgarn) auž tikai gludas drānas uzvalkiem, vasaras mēteļiem, kleitām u. t. t. Šāda veida vērptuvju ierīce maksā ļoti dārgi, tādēļ šī veida dzijas tiek ievestas no ārzemēm. Starpība starp kāršanu un sukāšanu ir ļoti liela. Ja apskatām nesakārstu vilnu, tad redzam, ka matiņi tur guļ krustām un šķērsām saliekti daudzos līkumos. Ar kāršanas veidu iegūtos vilnas pavedienos matiņi guļ gan vairāk gareniski, bet tomēr ir dažādi salocīti. Tādēļ no kārstās vilnas savērptā dzija iznāk vairāk vai mazāk pūkaina un negluda. Ar sukāšanas veidu vilnas matiņus izlīdzina un sagulda gareniski citu citam blakus, un tādā pavedienā nemēdz būt salocīti matiņi. Tādēļ dzija ir gluda. No kārstas vilnas dzijas drāna ir negluda, bet sukātas vilnas dzijas ir gluda un vairāk vai mazāk spīdīga. No teiktā nav jādodomā, ka tikai no sukātas vilnas dzijas auž vismalkākās drānas. Abi veidi ir nepieciešami un no abiem pagatavo visdārgākos audumus. Tikai katram ir savs mērķis. Dažādiem audumiem vajaga dažādas dzijas un dažiem audumiem vajaga kā vienas, tā otras.

Vērpšana.

Sakārstā vilna tiek vērpta dzijā. Vērpšanu izdara fabrikās ar mašīnām, bet mājas kārtībā ar vērpjamo ratiņu. Dzijas tiek vērptas dažādos resnumos un dažādā mīkstumā, skatoties kādam nolūkam, — šķēriņiem, iekšaudiem, adīšanai, rokdarbiem u. t. t. Savērptā dzija tiek mazgāta, izžāvēta un uzspolēta.

Audumu iegūšana.

Vilnas šķēriņus uzšķērē, uztin stellēs un noauž. Vilnas audumi tiek izgatavoti no tīras vilnas dzijas. Noaustā drāna tiek krāsota, mazgāta, velta, šķērēta un nospiesta, pēc tam laista pārdošanā. No vilnas dzijām mēs izgatavojam visdažādākos audumus, sākot no salona tērpiem līdz ikdienas darba tērpiem. Ir dažādas šķirnes: kreptūks, bostons, ševjots, dažādu uzvalku, mēteļu, bikšu, kleitu, odeļu un d. c. drānas.

Ziemas mēteļu drānas.

Ziemas mēteļu drānas tiek austas no rupjākām dzijām un tiek biezākas noveltas, kreisā puse tiek ar speciālām mašīnām uzkārstā, caur to drēbes kreisā puse ir spalvainā, bet labās puses uzkārstums tiek ar speciālām mašīnām nošķērēts.

Pusvilnas drāna.

Par pusvilnas drānām mēs saucam tās, kas tiek austas no vilnas un kokvilnas, jeb no vilnas un kokvilnas dzijām, t. i. kokvilnas šķēriņos, jeb, tā sauktos, diedziņos, ieaуžot tīras vilnas dziju. Šāda veida pagatavotās drānas ir stipras un tiek lietātas sevišķi uz laukiem — ikdienas apģērbiem.

Surrogāti.

Vilnas surrogātu (viltojumu) audumus pagatavo no vecām novalkātām drānām (lupatām). Novalkātās vilnas drānas ar speciālām mašīnām saplucina. Šāda lupatu vilna ir ļoti īsa un niecīga

stipruma. Lupatu vilna tiek sajaukta ar jaunu vilnu vai kokvilnu. No šāda maisījuma tiek pagatavotas lētas vilnas drānas. Vislētākās vilnas surrogātu drānas var labi pazīt. Grūtāk ir izšķirt tādas, kas gatavotas no sukātas vilnas dzijas un kokvilnas maisījuma.

Kvalitāte.

Vilnas drānas kvalitāti noteic no viņas sastāvdaļām; kādas kvalitātes vilna lietota audumam, no tālākās apstrādāšanas un citām īpašībām. Latvijā ražo vilnas drānas sākot no labākās kvalitātes dažādas šķirnes.

Impregnēšana.

Par impregnēšanu saucam, kad vilnas, pusvilnas, kokvilnas vai citi audumi tiek piesūcināti ar ķīmiskām vielām un tādā veidā padarīti ūdeni necaurļaidoši.

Ūdensdrāna.

Par ūdensdrānu saucam uzkārstu vilnas drānu, piesūcinātu ar tauku vielām. Tādā veidā padarot ūdensnecaurļaidošu. No šīs drānas pagatavo vasaras mēteļus, mednieku apģērbus u. c.

Degadēšana.

Vilnas drāna, no kuņas izgatavojams ģērbs, ir jādegadē. Degadēšanu izdara speciālās degadētavās, drēbju krāsotavās. Ja degadēšanu drēbnieks izdara mājas kārtībā, tad tas darāms sekoši. Saslapina lina audeklu (sutdrēbi jeb damplupatu), pēc tam izgriež no audekla lieko ūdeni, atstājot mitru. Pēc tam uzklāj mitro audeklu uz degadējamās vilnas drānas un ar karstu gludzelzi gludina pār audeklu, kamēr suta izgājusi drānai cauri. Tādā veidā degadējot, būs no drānas noņemts liekais spīdums un drāna no sutas būs arī ierāvusies, tā kā pie gatava gabala tvaikošanas un arī vēlāk lietū vairs neierausies. Tādā pat veidā noņemams spīdums no apģērba, kas radies, gludinot ar sausu drēbi. Ja klients drēbi pircis veikalā, un teicās to atstājis degadēt, tam nevar daudz vērības piegriezt; ar šādu uzticēšanos dažs labs no mūsu jaunajiem drēbniekiem ticis nepatīkšanās, piegriezdams apģērbu no nedegadētas drānas, kas vēlāk pie apstrādāšanas ieraujas gan gaļumā, gan platumā.

Spīdīgums ir galvenā pazīme, ka drēbe nav degadēta.

No augšā pievestā ir redzama degadēšanas nozīme. Pēc degadēšanas drāna gludi saliekama, lai apžūst.

ZĪDS

Zīda kāpuru barības augi.

Zīda koki — *Morus alba* L. un *Morus nigra* L. Šīs divas pasugas atšķiras tikai ar to, ka vieniem ir baltas ogas un otriem melnas; citādi tie ir gluži līdzīgi. Audzējami gan kā lieli kroņa koki, gan kā krūmi, gluži tāpat kā elkšņi vai ieviņas. Lapu šķīšanai un kāpuru barošanai, tos audzina krūmveidīgus, jo tad labāka un veiklāka ir lapu ievākšana. Lapas gandrīz līdzīgas kā bērzam, tikai lielākas un spīdīgākas. Lapas lieto kāpuru barošanai, bet ogas, kā baltās, tā arī melnās, kas ir daudz

lielākas kā aveņu ogas un arī saldākas, lieto ēšanai un ievārīšanai. Līdz šim Latvijā zīda kokus audzina tikai lielākās koku skolās, kā Stopiņos, Šocha firmas dārzniecībā košuma koku nozīmē. Inčukalna virsmežniecības galvenā stādu audzētavā šos kokus audzē dekoratīviem un mežsaimniecības nolūkiem.

Zīda koka sēklas ir diezgan smalkas, un pirms sēšanas pavasarī zeme labi jāmēslo un jāizstrādā. Sējams trijās rindās uz metru platas dobes. Sausos pavasaros stipri jālaista un vasarā jāgādā, lai zeme nesacietētu un neapaugtu ar nezālēm. Labi apkopts sējums pirmā vasarā izaug no 20—40 cm gaŗš. Otrā pavasarī jāizstāda rindas retāki, kur paliek 2 gadi. Šai laikā tie izaug līdz 1,25 cm gaŗi un var tikt izstādīti paliekamās vietās. Zemei jābūt treknai un kaļķa bagātai, kuŗa līdz 50 cm dziļi jāizstrādā. Stādīt var kā dzīvzoģu, jeb arī rindās pa 2 metri attālumā pie rindu platuma 3—4 metri. Vispārīgā apkopšana tāda pati kā mūsu parastiem kokiem un ogulājiem. No viena 5 gadīga kociņa pietiek 40 kāpuru izbarošanai, tā tad, lai izbarotu pirmsākumā vismaz 40.000 kāpuru, vajadzīgs 1000 kociņu.

Zīda koki nav mūsu zemes dabas koki un ļoti aukstās ziemās jauniem kociņiem cietīs no sala jaunie dzinumi. Lai no tā izsargātos, tad pa ziemu kociņus vajaga pieliekt un ar skujām apsegt, kas ar jauniem dzinumiem ļoti viegli izdarāms.

Tas būtu sakāms par Latvijas rīta un ziemeļa daļu; Kurzemē tie ir pilnīgi izturīgi. Mūsu klimatā gan tie salapo diezgan vēlu, un ja grib pavasarī agrāki iesākt ar kāpuru barošanu, tad jāpielieto melno sakņu lapas.

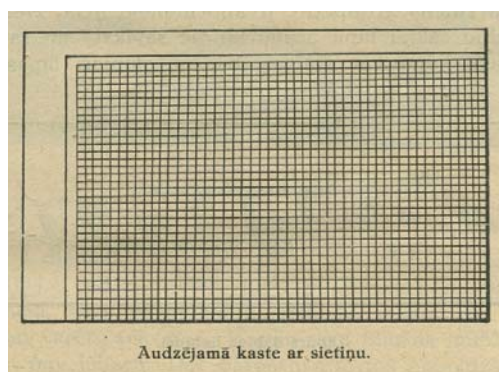
Četrgadīgus zīdkociņus var dabūt Inčukalna virsmežniecībā, Inčukalnā.

Melnā sakne — *Scorcionera hispanica*.

Otrs barības augs zīda kāpuriem ir melnā sakne. Latvijā tas pazīstams no seniem laikiem, jo pieder pie šejienes kultūras augiem. Ziemā tas dabūjams Rīgas tirgos pie katra sakņu tirgotāja. Laksti gandrīz izskatās kā cigoriņiem, ir tikai drusku spīdīgāki, zaļi. Jākultivē gluži tāpat kā burkāni, pētersīļi un citi sakņaugi. Saknes ir divgadīgas un pārcieš visbargākās ziemas. Treknā un dziļi izstrādātā zemē tās izaug līdz 30 cm gaŗas un no 3—4 cm resnas. Var pielietot arī kā ļoti vērtīgu lopbarību. Zīda kāpuru barošanai lieto melno sakņu lakstus. Saknes, kas par ziemu uz lauka palikušas, pavasarī, jau maija mēnesī, dod jaunus lakstus, kas ļoti izdevīgi, ja pavasarī grib agrāki iesākt zīda kāpuru audzināšanu. Sēklas ir baltas un izskatās kā balti, pagaŗi koka sprungulīši. Dabūjamas visās Rīgas sēklu tirgotavās. Viena grama kāpuru oliņu, kas satura apmēram 1000 gabalu, vajadzīgs 7 kv. asu melno sakņu sējuma, ko kāpuriem izbarot. Melnā sakne jāuzskata kā palīga barība, jo galvenā un labākā barība tomēr ir zīda koka lapas.

Kāpuru audzināšana.

Kāpuru oliņas ir pelēkas, līdzīgas parupjām magoņu sēklām, ir tikai drusku plānākas. Oliņas jāuzbeŗ uz balta papīra un jānovieto 20° R. siltas un 80—90° sausās un gaišās telpās. Tam nolūkam arī ierīko ar lampu apsildāmas perētavas, bet ja tādas nav, tad var ielikt oliņas vienkāršā koka kastītē un novietot siltas krāsns tuvumā, tikai vietai jābūt gaisai un sausai. Trešā dienā no oliņām izšķīļas mazi, pelēki, ar spalviņām apauguši kāpuriņi, kuŗiem tūliņ jāpasniedz svaigas, bet ne slapjas, melno sakņu jeb arī zīda koka lapiņas. Oliņas neizšķīļas visas uz reizi, bet pakāpeniski, apm. 6 dienās. Mazie kāpuriņi ļoti jāuzmana un vairākas reizes dienā tiem jāpasniedz pa svaigai lapiņai; jāgādā, lai tie pārietu uz svaigu barību, — ko tie gan arī labprāt dara. Pēc dienām sešām tie jau pārsniedz desmitkārt savu pirmo lielumu un būs no 10—12 mm gaŗi. Šai laikā arī iestājas pirmā pārvilkšanās un tie dabū drusku citādu izskatu — paši paliek glumi un galvas lielākas un baltas. Pie pārvilkšanās tie nomet savu veco ādu, tā kā tas notiek pie odzēm. Pie pirmās pārvilkšanās tie jāpārliiek uz kastēm, kuŗām ir iepīti sietveidīgi dibeni, lai atkritumi varētu cauri birt. Kastes lielums var būt dažāds,

Audzējamā kaste ar sietiņu.

Kāpurs dabīgā lielumā.

skatoties pēc telpām un plauktu lieluma, kur tās ar kāpuriem nāk saliekamas. Pinuma biezums var būt 1 cm kvadrātā. Plaukti var būt vairākās rindās, viens no otra no 20—30 cm. Pārvilkšanās periodos tie atturas no ēšanas un ir paguruši. Pie pareizas temperatūras un svaigas (ne slapjas) barības, pirmā pārvilkšanās norit ātri, apmēram 10—15 stundās. Ja temperatūra zem $+17^{\circ}$ R. jeb mitrs gaiss, nepietiekoša barība, tad pārvilkšanās norit daudz gausāki — nereti paiet līdz 24 stundas un ilgāki, kas ļoti nelabvēlīgi atsaucas uz kāpuru turpmāko veselību. Kāpuru pārvilkšanās atkārtojas 3—4 reizes. Līdz ar katru pārvilkšanos arī to apetīts pavairojas, kas savukārt veicina kāpuru augšanu. Pie labas barības un apkopšanas tie sasniedz līdz 85 mm garumu un savā svarā pavairojas līdz 9000 reizes, t. i., pieaudzis kāpurs ir 9000 reiz smagāks, kā viņš bija pie savas piedzimšanas. Ja nu viņu mūžs, skatoties pēc pasugas, ir tikai 35—45 dienas, tad var domāt, cik daudz tiem nevajaga būt ēdelīgiem, pat rijīgiem lai sasniegtu savu normālo lielumu un svaru. Sevišķi pēc trešās pārvilkšanās, tas ir pirms iekūņošanās zīda pavedienā, to apetīts ir apbrīnojami liels: zīda koka vai melno sakņu lapu acumirkļi tie savīksta un sagremo. Augošiem kāpuriem svaigas, bet ne slapjas lapas jāpasniedz 3—4 reizes dienā. Apvītušās lapas nevar dot, jo tad zīda pavediens būs saraustīts un to nevarēs iztīt. Kad kāpuri ir pieauguši, tad vairs neēd, bet paliek tādi domīgi un galīgi iztīrās no visa pasaulīgā un paši paliek mazāki, kas velkas pāris dienas. Šai laikā jāsaliek sausi žagariņi ap rāmjiem, kur tos baroja, lai tiem būtu izdevīgi sameklēt vietu. Ja vieta ir sameklēta, tad tie sāk no mutes izlaist zīda pavedienu. Šis darbs norisinājas ar vienmērīgu galvas klanīšanu no vienas puses uz otru, tā kā sev apkārt tas satin zīda pavediena mudžekli, kur pats paliek vidū, cītīgi galvu klanīdams. Vienā dienā jau tik tāļu ietinas, ka pašu vairs neredz, bet no iekšpuses turpina darbu 3—4 dienas. Šai laikā tas no mutes izlaiž līdz 3000 m gaļu pavedienu. Tagad nu arī notiek beidzamā pārvilkšanās, no kāpura uz tauriņu, pie kam kūniņas drusku sakustas.

Pēc 9 dienām kāpuri, kā tādi, savu mūžu beiguši, un no kūniņām izlien pelēks, neveiklis tauriņš, ar maziem spārniņiem, kuŗš nevar lidot. Izlīduši, meklē sev pretinieku, lai varētu pāroties. Vispār sava tauriņa mūžā neko neēd un nav jābaro. Pēc pārošanās tēviņš nobeidzas, bet mātīte vēl dzīvo 5—6 dienas un šai laikā izdēj ap 300 oļiņas, pēc kam arī tā nobeidzas.

Oļiņas jāuzglabā sausās $5—10^{\circ}$ R. siltās telpās, piem. kumodē, skapī jeb arī kādā kastītē, papīra tūtītē sabērtas, līdz nākošā gada 15. jūnijam, kad var atkal no jauna iesākt audzināšanu.

Viens darba cikls ilgst 6—7 nedēļas, tā kā mūsu klimatā var trīs audzināšanas paņēmienus izdarīt. Pirmo partiju 15. jūnijā, otro — 15. jūlijā un trešo — 15. augustā. Pirmām divām partijām lieto pagājušā gada oliņas, bet trešai partijai jau būs šī gada dējums.

No oliņām atkal līdz jaunam dējumam darbība sadalās apm. šādi:

Oliņu izperināšana	10 dienas
1. pārvilkšanās	6 „
2. pārvilkšanās	6 „
3. pārvilkšanās	13 „
Ietišanās	3 „
4. pārvilkšanās	9 „
Pārošanās	3 „
Oliņu dēšana	5 „
Kopā 55 dienas	

Pazīstamākās zīda kāpuru pasugas, kuņas Vācijā audzina, ir sekošas:

Dzeltenais Geizenheis, Ungārijas krustojums.

Baltais Falbe, — Itālijas pasuga.

Dzeltenais Ungārs, — Ungārijas oriģināls.

K./B. dzeltenais, — Ungārijas krustojums.

Kuņa no šīm 4 pasugām mūsu apstākļos būs tā labākā un ražīgākā — ir nākotnes jautājums. Šimbrīžam tikai var teikt, ka baltās pasugas dod lielākas kūniņas un vieglāki audzinājamās, bet dzeltenās dod mazākas kūniņas un tiem ir īsāks dzīves periods, kas ir no liela svara. Dzeltenos arī dārgāki vērtē. Kāpuru oliņas Latvijā nav dabūjamās, un pirmai vajadzībai tās jāizraksta no Vācijas Ostdeutscher Seidenbau, Johannes Falbe, Waldenberg Nm. (Waldschlösschen).

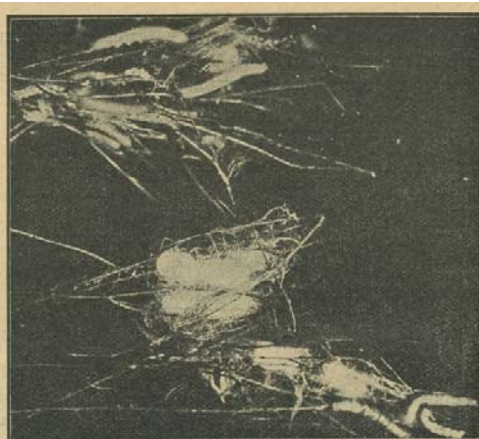
Kūniņu apstrādāšana.

Lai no kūniņām dabūtu gaļu un nepārtrauktu zīda pavedienu, tad nevar laist, lai tauriņš ar savu šķidrumu iztaisa caurumu, kur izlīst. Tādas kūniņas vairs nevar iztīt, bet tās jāizlieto zīda vatei. Tā tad, kūniņā esošais tauriņš jānogalina. Nogalināšanu nevar nokavēt, bet tā jāizdara tūlīt pēc kāpura darba beigšanas, tas ir, 5—6 dienas pēc iekūņošanās sākuma.

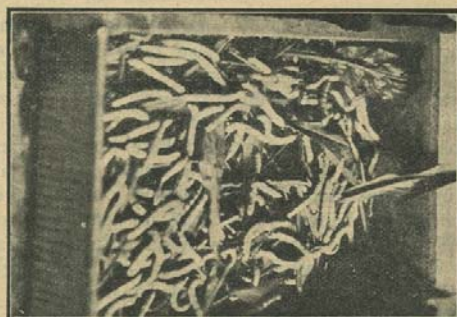
Kūniņas jāsalasa un jānotīra no vaļējiem pavedieniem, tad jāsaņem karstā ūdenī +60° R. un maisot jātura līdz 10 minūtes, lai tauriņi no karstuma galīgi nobeigtos. Pēc nonāvēšanas kūniņas pamatīgi jāizkaltē, ta kā lai iekšējais tauriņš galīgi sakalstu. Tad kūniņas tālāk vairs nebojājas un var tikt uzglabātas tālākai apstrādāšanai un iztīrīšanai. Līdz ar šo nobeidzas arī zīda audzināšanas cikls.

Zīda tauriņš.

Kāpurs ietinas kūniņā.

Kāpuri barojas uz sieta.

Kūniņu iztīšana un šķetināšana.

Kūniņas jāiebeļ bļodā ar karstu ūdeni 50° R., labi jāsamaisa, lai izsiltu, tad ņem mazu žagaru slotiņu un pačina lēnām pa kūniņām. Vispirms pie žagariņiem pieķeras vaļējais pavediens un līdz ar to dabū pareizo galiņu. Ja kādai kūniņai jau iznāk pareizais gals, — tas ir nākošais tieši no kūniņas, tad tāda kūniņa izņemama un ielikama otrā bļodā ar siltu ūdeni, bet tā, lai gals paliek uz bļodas malas. Ja nu kādi 10 gali jeb pavedieni ir sadabūti, tad saņem visus kopā un lēni pakratot pavedienus viegli tin kamoliņā ap kādu mīkstu papīra vīkstolīti. Ar labiem panākumiem var pielietot mazu rokas ratiņu. Pēc tam jāsāņem vairāki desmitnieki kopā un jāsāšķetina. Desmitniekus, jeb desmit kāpuru pavedienus, var šķetināt pēc diega resnuma vajadzības. Kaukazietes tā sauktā „sušanca“ aušanai šķetina no 4—5 desmitniekus kopā, iekšāstus vērpij no zīda vates, kuŗu, kā jau dzirdējām, dabū no kūniņām, kuŗas bija atstātas vaislai. Iztīšana jāizdara

ļoti uzmanīgi un prasa labi iestrādājušos pirkstus, jo pavedieni ātri sametas dzirkstēs un diegs iznāk bumbulains. No vates uz parastā ratiņa nemaz nav iespējams līdzien novērtēt, caur ko mājas kārtībā izgatavotā drēbe ir bumbulaina, kas arī Kaukaza „sušancam” piedod izcilus vērtību. Salīdzinājot pēc smalkuma jeb tievuma, pavediens, ko kāpurs izlaiž, ir tas stiprākais, kādu mēs varam iedomāties. Pateicoties šim stiprumam, pavediens tad nu arī vispilnīgāki un dažādāki izstrādājams, ja tikai pielieto precīzas un tehniski pilnīgas mašīnas. Tāpat arī zīda pavedieni ļoti labi pieņem visdažādākās un spilgtākās krāsas.

Dabūtos pavedienus savērpj dzijā dažādos veidos, skatoties, kādam nolūkam zīda dzija domāta, un auž zīda audumus.

Šķirnes.

No zīda tiek izgatavoti dažāda veida audumi, kā: atlass, sifons, sirē, crep, crepdešins, crepžoržet, filē; fular, libertī, morē u. d. c., no kuņiem tiek gatavotas kleitas, mēteļi, veļa, odes u. c.

Krāsošana.

Zīds tiek krāsots dzijā un audumā. Audumu krāsošanu izdara ar speciālām mašīnām, ko mēs saucam par drukāšanu. Tādā veidā iegūstam musturotos audumus.

Zīda surrogāti.

Tā kā tīra zīda audumi ir dārgi, tad bieži tiek atvietoti ar mākslīgo zīdu. Pie mums pēdējā laikā lēto zīdu pircēji, kuņi kaunas valkāt mūsu pašu audumus, sapērkas no ārzemēm ienākušos, mūsu pakulu un kokvilnas atkritumus, kas pārstrādāti un iet zem zīda izkārtņes.

Mākslīgais zīds.

Mākslīgo zīdu mēs ievedam no Francijas, Itālijas, Anglijas, Vācijas. Mākslīgo zīdu mēs iegūstam no cellulōzeas, kokvilnas u. c., kuņas tiek apstrādātas, lai dabūtu spīdošu izskatu. Pēc tam tiek apstrādāts kā citi audumi.

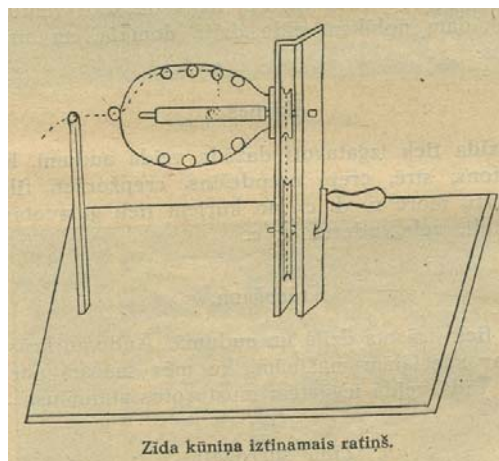
Kvalitāte.

Zīda kvalitāti noteic pēc viņas sastāvdaļām un apstrādāšanas.

Zīdkopība.

Laimīga tā zeme, kur daudz ko var audzināt un laimīga tā tauta, kas arī spēj visu ko ražot. Latviju, ar savu mēreno klimatu, pilnīgi var pieskaitīt pie tādām laimīgām zemēm. Pateicoties tautas attīstībai un kultūrai, mūsu zemē ir sastopami gandrīz visi augi — stādi un koki; tāpat arī mūsu labāki nostādītās saimniecībās un dārzniecībās audzē dienvīdus tropiskos augļus, puķes un kokus.

Pie mums patērē lielas summas dabīgā zīda iepirkšanai no ārzemēm. Vai nebūtu laiks sākt zīda audzēšanu pat katrā saimniecībā, tāpat kā aitas vilnu. Pirmo pasākumu šādam darbam jau licis Eduards Rīters, nodibinādams Rīgā pirmo dabīgo zīdkopību, kuņš par savu darbu tika arī godalgots I. Latvijas ražojumu izstādē Rīgā 1932. g. un Zemgales izstādē Jelgavā 1933. g.

Lini.

Lini ir viena no mūsu eksporta precēm, ko arī kā jēlvielu pārdodam uz ārzemēm. Linus audzē tīrumā no sēklām. Vasaras pēdējā pusē, kad lini nodzeltējuši, tos noplūc, sasien mazas buntītēs un saliek kopiņās. Ar speciālu ierīci nosukā no linu galiem sēklas. Iemērc mārķā, mērcē, kamēr šķiedra atmirkst no serdes. Pēc tam izņem no mārķa, izklāj uz lauka lai izžūst un tad tiek rijā izkaltēti. Izkaltētie lini tiek ar speciālu veltni izveltnēti. Ar veltnēšanu salauž lina serdi spaļos. Linus izkulsta no spaļiem un laiž pārdošanā vietējām fabrikām un uz ārzemēm. Lini tiek izsukāti, ar ko atdala tīro lina šķiedru no pakulām. Iegūtās šķiedras savērpj dziļās dažādos rupjumos, skatoties, kādam nolūkam dzija paredzēta, rupjākam vai smalkākam audumam. Dzija pēc vērpšanas tiek mazgāta un balināta. Ja audums paredzēts musturots, tad tiek krāsota. No līniem auž smalkākus, kā arī izturīgākus audumus dažādām vajadzībām, kā: veļas audeklu, dvieļus, galdautus, palagus, kleitu drānas, matraču drānas, rokdarbu audeklus, stīvdrebes uzvalkiem u. d. c. No pakulām tiek izstrādāti vienkāršākie audumi, kā maisu drānas u. d. c., ko būtu lieki uzskaitīt. Uz laukiem ir ļoti populāras tā sauktās nātņu drebes, kas arī tiek no pakulām izstrādātas. Linu kvalitāti noteic pēc šķiedru smalkuma.

Darbnīcas iekārta un darba rīki.

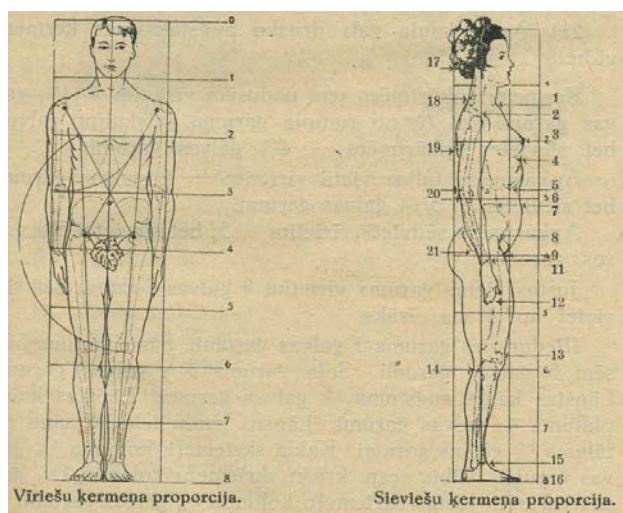
Pie katra apgērba gabala apstrādāšanas ir vajadzīgi attiecīgie darba rīki. Darba rīki atvieglo gabala apstrādāšanu tikai tad, ja tie pareizi pagatavoti. Lai saviem jaunajiem kollēģiem nāktu šīnī ziņā palīgā, nosaukšu šeit visnepieciešamākos, uzdodot arī attiecīgos samērus, kas jāzin pie darba rīku pagatavošanas un pasūtīšanas. Drēbniecībai koka darba rīki izgatavojami no lapu kokiem. 1) Galds — 225×130 cm augstums 75 cm. 2) Gludināmais klucis — gaņums 60 cm, platums galos 12 cm., apaļojuma vidū 25 cm un 5 1/2 cm biezs, gali stūraini. 3) Gludināmais dēlis — gaņums 70 cm, platums šaurākā galā 8 cm, | platākā 12 cm, biežums 2 1/2 cm, gali apaļi. 4) Plecu klucītis (piramides veidīgs) — platums apakšā 5×18 cm, augšā 3×12 cm, augstums 13 cm, stūraini. 5) Plecu spilvens — izšujams no drānas — 1 cm biezs, 22 cm gaņš, tievākā galā 10 cm, bet platākā 13 cm plats, ar noapaļotiem galiem. 6) Lielais tvaika spilvens — gaņums 70 cm, veidojams pēc ķermeņa sānu veidojuma, apmērs resnākā galā 75 cm, tievākā galā 65 cm, no linu drānas, pildāms ar lupatām jeb zāģu skaidām. 7) Gludināmais paklājs — no 1/2 cm bieža un 60×80 cm plata pilca. 8) F. Kražes presējamais aparāts (dabūj. Rīgā, Merķeļa ielā Nr. 19, dz. 20). 9) Linu tvaikdrāna — 70×80 cm. 10) Kaliko gluddrāna 50×100 cm. 11) Gludināmā dzelzs. 12) Adatas Nr. 1—8. 13) Uzpirkstenis.

14) Šķēres. 15) Šujamašīna. 16) Biste 96 cm krūšu apmērā. 17) Centimetrs. 18) Leņķis. 19) Līnēāls. 20) Pogcaurumu kaltnīšs. 21) Āmurs. 22) Kauliņš drāķļu vilkšanai. 23) Piederumu kastīte 20×13 cm. 24) Sūceklis (švamme). 25) Ūdens trauks. 26) Ogļu kaste. 27) Krēsls. 28) Knaģi. 29) Apģērbu uzkaramā stanga. 30) Spraužamās adatas (kniepadatas). 31) Adatu spilvens. 32) Drānu birste. 33) Nazis ārdīšanai. 34) Aploce gludināmās dzelzs uzlikšanai.

Amata mācība

Cilvēka ķermeņa uzbūves apskats.

Jau senie ēģiptieši un grieķi izstrādāja teorijas par cilvēka ķermeņa samēriem. Šī zinātnes nozare sevišķi uzplauka renesanses laikā, kad attīstījās ne tikai māksla, bet arī zinātne. Slavenie meistari, kā: Mikel Andželo, Leonardo da Vinči, Rafaēls, kā arī Albrechts Dürers pēc pamatīgām studijām, ievērojot antīko statuju samērus, izstrādāja veselus traktātus par normāla skaistuma likumiem. No šiem likumiem redzams, ka cilvēka augumu iedala 8 galvas vai $10\frac{1}{2}$ sejas gaļumos, lai gan dzīvē bieži vien sastopami izņēmumi, kad cilvēka ķermenis nedaudz pārsniedz 7 galvas gaļumus. Normālu figūru sadala šādi:

- 1) Priekšpusē kakla bedrīte atrodas $1\frac{1}{3}$ galvas gaļuma atstatu no galvas virsas.
- 2) Pleca kaula galviņa — $1\frac{1}{2}$ galvas.
- 3) Krūšu dziedzeru gali — 2 galvas.
- 4) Krūškaula gals — $2\frac{1}{3}$ galvas.
- 5) Ribū gali — $2\frac{5}{6}$ galvas.
- 6) Elkoņa locītava — 3 galvas.
- 7) Naba un zarnu kaula šķautne — $3\frac{1}{6}$ galvas.
- 8) Ciskas kaula galviņa — $3\frac{2}{3}$ galvas.
- 9) Kaunuma kaula savienojums — 4 galvas.
- 10) Sēdes kaula apakša — $4\frac{1}{10}$ galvas.
- 11) Apakšdelnas locītava — $4\frac{1}{10}$ galvas.
- 12) Rokas pirkstu gali — $4\frac{5}{6}$ galvas.
- 13) Ceļgalskriemeļa vidus — $5\frac{3}{4}$ galvas.

14) Tievā, lielā kaula galva — 6 galvas.

15) Iekšējā potīte — $7\frac{2}{3}$ galvas.

16) Pēdu apakša — 8 galvas.

17) Muguras pusē pakauša kaula apakša — $\frac{2}{3}$ galvas.

18) Septītais kakla skriemelis — $1\frac{1}{4}$ galvas.

19) Lāpstiņu apakšējie gali — $2\frac{1}{6}$ galvas.

20) Elkoņa kaula galva — $2\frac{5}{6}$ galvas.

21) Astes kaula gals drusku augstāks par ķermeņa vidu.

Ķermeņa apkārtmērs zem padusēm vīrietim — $4\frac{4}{7}$ galvas garumi vai $\frac{2}{3}$ no rumpja garuma (atskaitot galvu), bet sievietei apkārtmērs — $4\frac{1}{2}$ galvas garumi.

Apkārtmērs taljas vietā vīrietim — 4 galvas garumi, bet sievietei — $3\frac{4}{7}$ galvas garumi.

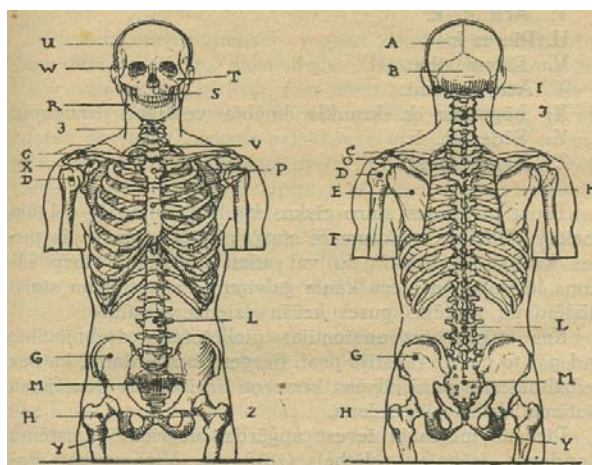
Apkārtmērs sēdvietā vīrietim — 5; bet sievietei $5\frac{1}{4}$ galvas garumi.

Jostas vietas garums vīrietim 2 galvas garumi, bet sievietei ap 4 cm īsāks.

Piedurknes garums 3 galvas garumi. Sānu garums biksēm 5 galvas garumi. Soļa garums $3\frac{5}{7}$ galvas garumi. Lāpsta kaula augstums $\frac{3}{4}$ galvas garumi. Lāpsta kaula platums $\frac{2}{3}$ galvas garumi. Lāpstu kaulu iekšējo sānu attālums $\frac{1}{2}$ galvas garumi. Kakla skriemeļu kolonna $\frac{4}{7}$ galvas garumi. Ribū, resp. krūšu skriemeļu kolonna $1\frac{2}{5}$ galvas garumi. Jostas skriemeļu kolonna $\frac{3}{5}$ galvas garumi.

Atstatumiem starp 1) galvas virsu un kaunumu, 2) pēdējo un pēdu apakšu un 3) krūšu kaulu un uz sāniem izstieptas rokas pirkstu galiem jābūt pie pareizi noauguša ķermeņa līdzīgiem (sk. „Apģērbu veidotājs“).

Galvas un rumpja kauli.

A. Paura k. k.

B. Pakauša k.

C. Atslēdziņas k. k.

D. Pleca k. k.

E. Lāpstiņas k. k.

F. Ribas (12 pāri).

G. Gūžas k.

H. Ciskas k. k.

I. Aizauss k.

J. Kakla skriemeļi (7).

K. Mugurkaula krūšu daļas skriemeļi (12).
 L. Jostas skriemeļi (5).
 M. Krusta k.
 N. Deniņu k. k.
 O. Lāpstiņas k. izaugums (akromion).
 P. Krūšu k.
 R. Apakšējais žoklis.
 S. Augšējais žoklis.
 T. Acu k. k.
 U. Pieres k.
 V. Pirmā riba.
 W. Acu dobumi.
 X. Lāpstiņas k. kraukļa knābja veidīgais izaugums.
 Y. Sēdes k. k.
 Z. Kaunuma k.

Tāpat atstatums starp ciskas kaula galviņu un ceļgala locītavu līdzinās atstatumam starp pirmo un pretējās puses krūšu dziedzeņa galu vai atkal atstatums starp elkoņa locītavu un pleca kaula galviņu — atstatumam starp pēdējo un pretējās puses krūšu dziedzeņa galu.

Kas attiecas uz anatomijas pielietošanu drēbniecībā, tad par to daudz rakstīja prof. Bergers, uzsvērdams, ka bez iedziļināšanās paša cilvēka ķermeņa uzbūvē nav domājama sistēmātiskāka piegriešana.

Pirmais mēģināja ievest apģērba piegriešanā sistēmu Londonas drēbnieks Michels (1818. g.). Viņa uzskati noderēja par pamatu „Trešdaļu“ metodei. 1828. g. Parīzē nāca Compaing klajā ar tā sauc. „Centimetru” piegriešanas metodi. Abas pamatmetodes 100 gadu laikā stipri labotas, bet pašā būtībā nav grozītas.

Par šo jautājumu parādījās 1824. g. T. Heydera un vēlāk, 1834. g., Hamburgā, H. T. Vampes grāmata, kas airada sevišķi daudz piekritējus Anglijā.

Vampe savā grāmatā uzsvēra galvenā kārtā garenuma dalījumus. Viņš sadalīja atstatumu no piedurknes cauruma apakšas līdz papēžiem līdzīgās 5 daļās. Pirmā daļa viņam derēja kā sānu gabala gaņums, bet atlikušās četras — kājām.

1871. gadā Vācu Modes biedrība nodibināja slaveno Berlīnes drēbnieku akadēmiju Rūdofla Maurera vadībā, kuŗš bija līdz ar to arī pats drēbnieku meistars. Šīs skolas iespaids ļoti plašs un viņš sajūtams arī mūsu drēbniecībā.

Vingrinājumi.

Pirmais vingrinājums ir pareizi rīkoties ar adatu. Iever adātā ap 80 cm gaŗu diegu. Uzpirkstenis liekams uz labās rokas vidus pirksta, tam jābūt ar cauru galu. Adata turama ar labās rokas rādītāja pirkstu un īkšķi, tā lai adatas acs būtu pirksta priekšpusē ap naga vidu uz uzpirksteņa. Adata duŗama drēbē ar uzpirksteni un velkama ar labo roku uz augšu, labā pleca virzienā. Sākumā vingrinājumi izdarāmi uz lupatas, taisot vienādus dūrienus. Vispirms mētājumu, pēc tam piķierējumu, klapes šūšanu un oderes šūšanas veidā. Kad vingrinājumi sāk ņemt noteiktu virzienu, tad dod šuves apmētāt, vienkāršiem apģērbiem audeklu pikierēt, galus nosiet, drāķles izvilkf, iepazīstināt ar darba rīkiem un atgludināt uzstīķētās šuves apakšapaklei ielokam u. t. t. No sākuma pamazām jāradina sēdēt pareizi uz galda. Sēķot jāliek labās kāķas papēķis pie kreisā kāķas augšstilba. Kreisā kāķa jāliek pāri labai kāķai tā, lai pēķa būtu ap 10 cm no ceķa vietas. Darbs turams ar kreiso roku uz kreisās

kājas ceļa. Pie sēdēšanas mugurai jābūt taisnai. No sākuma šādu sēdēšanas veidu izmēģina ne ilgāk kā dažas minūtes. Visam strādājamam gabalam jābūt uz galda. Galds turams tīrs no lupatām un nevajadzīgām lietām.

Dūrienu ievilkšana.

Lai abus pretējos gabalus vienādi varētu apstrādāt, tad ievelk dūrienus pār zīmētiem krītiem, kopā šujamos centros, kabatu vietās, pie kakla, plecos, sānu šuvēs. Vestei: pie kakla, apakšā, kabatas vietās. Biksēm: krusta šuvē, muguras pusē, iekššuvē un sānu priekšgalam kabatu vietā. Virspiedurknes gaŗuma līnija K¹—3 vidus līnija d—j—3 (sk. „Apģ. veid.“ zīm. Nr. 26). Pēc tam ievilkto dūrienu jāpārgriež.

Pikierēšana.

Uzdrāklē saru drēbi uz audekla līdz kļapei un sānos ap 2 cm. no rokcauruma, plecos ap 8 cm no plecu šuves. Kad saru drēbe uzdrāklēta, tad ar 1 1/2 cm slaikiem dūrienu nopikierē, lai saru drēbe brīvi veltos pāri audeklam. Pikierējamo rindu attālums var būt 1/2 cm. Kad saru drēbe nopikierēta, tad abas saru malas pie kļapes un sanos iekantē ar 2 cm platu kaliko strīpiņu.

Kļapes šūšana, gludināšana.

Pēc pielaiķošanas un apzīmēšanas attiecīgam gabalam — ņaketei u. c. pār zīmētiem krītiem ievelk dieģus. Nošujam kļapes ar maziem dūrienu tā, lai kļape rullētu. Štie dūrienu nedrīkst būt redzami labā pusē. Šūšana izdarāma vienā virzienā vai skujā. Pēc tam sagludina nošūfās kļapes un pārgludina priekšgabala krūti.

Oderes šūšana.

Kad visas oderes iedrāklētas, tad sākas oderes šūšana, kuŗa nav mazvērtīgāks darbs kā pārējais, jo glīti iešūt oderes ir arī māksla. Oderes šuj divējādi. Viens no parastiem oderes šūšanas paņēmienu ir ar neredzamiem dūrienu, t. i. to iešūt ar bieziem, neredzamiem dūrienu, lai odere būtu it kā ielīmēta. Otrs paņēmiens ir tā sauktais štepējamais veids. To izdara oderi šujot pa virsu ap 1 mm no oderes malas, un dūrienu attālums tiek ieturēts 2 mm. Abi oderes šūšanas veidi tiek pielietoti ņaķetēm un svārķiem. Oderes šuj sākot no sānu šuvēm un pleciem. Tad jāsāk priekšmalas labā pusē. No kakla līdz apakšas malai jāšuj vienādi; apakšas malā jāatliec uzdrāklētā oderes mala uz augšu par 1—1 1/2 cm un jāšuj pa apakšu līdz sānu šuvei. Muguras pusē atlokā līdz drāklējumam 1/2 cm. Abās pusēs odere iešujama vienādi. Apakšā uzlaistā odere vajadzīga kabatu tīlpumam, lai virsdrēbe nevilktos no kabatas satura. Piedurknēs oderes iešujamas ar sīkiem, vienādiem dūrienu, uzmanot, lai odere būtu vienādā riņķī bez līkumiem. Pagatavojam no oderes 6—8 cm gaŗu pakaramo un piešujam abus galus vienādā attālumā no plecu šuvēm ap 2 mm virs apakšes šuves, izvelkam ar kauliņu visus drāklētos dieģus no virsdrānas un oderes, atstājot drāklējumus virsapaklē un oderes iedrāklētās krokās, sānos, muguras vidū un apakšas malā.

Šūšana ar mašīnu.

Kad visi iegriezumi sadrāklēti, tad visas sadrāklētās šuves sašuj ar mašīnu, kā virsdrānā, tā audeklā. Šuvēm vilnas drānā nedrīkst būt lielākām par $\frac{3}{4}$ cm. Iešuvumi sānos slīpi nobeidzami tā, lai iešuvumu galos pēc sagludināšanas nerastos pūslīši.

Iekšējo kabatu iešūšana oderē.

Noklājam priekšgabala oderi gludi uz galda. Pieliekam pie zīmētās kabatas līstes malu, uz līstes uzliekam kabatas malu (kaliko) un piedrāklējam šādā veidā abās pusēs kabatas zīmējumam.

Atzīmējam kabatas šuves vietas, katrā pusē $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ cm platu, taisnu līniju, saskaņā ar kabatas zīmējumu, piešujam piedrāklētās līstes ar kabatu pie oderes un līstes malas pie kabatas.

Pārgriežam kabatu pār oderes zīmējumu, atstājot no galiem ap 1 cm nepārgrieztu. Abos galos pie nepārgrieztās oderes griežam trīsstūri uz šuvuma galiem. Nodrāklējam apakšpusē 1— $1\frac{1}{2}$ cm platu līstes malu, nošujam pa kreiso pusi, noliecam kabatas augšējo malu uz leju un uzdrāklējam nošūto līsti saskaņā ar gala zīmējumiem.

Piešujam no kreisās puses kabatas galos atgrieztos trīsstūrus, paliek zem kabatas galiem audekla strīpiņas. Sašuj kabatas un beidzot pa labo pusi nošuj (noštepē) kabatas galus. Iedrāklē oderē sānos un muguras vidū krokas, sagludina kabatas, iedrāklētās krokas uz vienu pusi un pārgludina visu orderi.

Piedurknes pagatavošana.

Nemot apzīmētu piedurkni, piešujam pie piedurknes šķēluma malas ap 4 cm platu taisnu oderes gabaliņu, sākot no šķēluma gala, un atdrāklē. Atzīmē šķēluma gaļumā no dūrgala vienādā attālumā, vienādā līnijā, padrāklē zem tās kaliko līdz dūrgala gaļumam un piešuj pa zīmējumu kaliko pie virsdrānas. Atdrāklē dūrgalu, piemētā ar $\frac{1}{2}$ cm gaļiem dūrieniem pie kaliko un sagludina. Ietaisa šķēluma pogcaurumus un nogludina. Pēc zīmējuma sadrāklē elkoņa šuvi, liekot virs piedurknes šuves malu pie zīmējuma. Sadrāklē piedurknes oderes. Sašuj virsdrānas elkoņa šuvi un oderes šuves. Atgludina elkoņa šuvi un nogludina oderes. Ar pārmaļu dūrieniem piedrāklē virspiedurknes šķēluma malu pie apakšpiedurknes, šuves attālumā no zīmējuma un nostiprina šķēluma galu. Noklāj oderi uz galda un liek virsū virsdrēbi tā, lai oderes un virsdrēbes apakšpiedurknes būtu kopā. Oderē augšgalā liekama pa $1\frac{1}{2}$ cm gaļāka kā virsdrēbe un piedrāklējama virsdrēbes elkoņa šuvei pie oderes elkoņa šuves. Ievelkam virsdrēbē oderi, apgriežot virsdrēbi uz labo pusi. Piedrāklējam augšgalā oderi ap 10 cm no apaļojuma vienādā attālumā. Tādā pat veidā atdrāklējam dūrgalu. Piešujam dūrgala oderi 2 cm vienādā attālumā no dūrgala un ap šķēlumu. Nolīdzina augšpusē oderi, ievelk apaļojumu (kugeli) ar diegu un sagludina. Beidzot noņem ar tvaiku gludināto spodrumu (nodampē). Piedurknes var taisīt arī šķēlumā, bez pogcaurumiem, vai imitētiem (neīstiem) pogcaurumiem.

Sānu kabatas šūšana.

Piedrāklējam patēm oderes, virsdrēbi mazliet vaļīgāk uzturot. Pa oderes pusi apzīmējam klapes apakšējo malu un galus. Piešujam ar mašīnu patēm oderes. Pates stūrēs izgriežam lieko drēbi, apgriežam uz labo pusi un atdrāklējam, turot oderi uz iekšpusi. Ja priekšmala tiek ar roku šūta (štepēta), tad arī pate jānošuj. Pates sagludina un platumu atzīmē. Padrāklē žaketes priekšgabala kreisā pusē zem sānu kabatas zīmējumu kabafu. Piedrāklējam pie kabatas zīmējuma apakšpusē 4

cm platu un 18—20 cm gaļu paspelmalu, nozīmējam līdzteku kabatai $\frac{1}{2}$ cm platu šuvi līdz kabatas galiem. Piedrāklējam pie zīmējuma virspuses kabatas pati tā, lai pates platuma zīmējums būtu ap $\frac{1}{4}$ cm no kabatas vidus. Piešujam ar mašīnu apakšējo paspelmalu un pati. Pārgriežam kabatu tādā pat kārtībā kā iekškabatas, atgludinām apakšējo paspeļa šuvi. Nodrāklējam ap $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ cm platu līsti, atdrāklējam pates šuvi uz vienu pusi, uzdrāklējam līsti virs pates, nosienam no kreisās puses kabatas galus taisnā līnijā un sagludinām. Piešuj paspelmalas pie kabatas. Uz kabatas galu piešuj 8 cm platu oderes gabaliņu, tādu pat kā patei. Ietaisa labā pusē 8 cm gaļu kabatiņu sānu kabatā zem pates. Piedrāklē kabatas virsējo pusi, nošuj gar pates malu ar mašīnu, paliek zem galiem audeklu un nošuj ar roku kabatas galus. Otrā veida kabatas taista ar divām paspeļu malām. Tādā gadījumā piešujamas abas paspeļu malas un atgludināmas. Pēc tam piešujamas abas kabatu malas ar $\frac{1}{2}$ cm platu līsti, galus nosienot tāpat kā iepriekšējām kabatām. Sagludina, nošuj ar mašīnu apakšmalas šuvi, nozīmē pates platumu uz labo pusi, iedrāklē pati pār zīmējumu pie kabatas virsmalas, piedrāklē kabatu no kreisās puses, paliekot zem kabatu galiem audeklu. Piešuj ar mašīnu pati kopā ar kabatas drēbi pa paspeļa šuvi un nostiprina ar roku kabatas galus. Mēteļu kabatas tiek taisītas pēc pēdējās metodes, tikai paspeļu malas netiek atgludinātas, bet šuves malu drāklējot, ar pirkstiem izrīvētas ap $2\frac{1}{2}$ mm uz virspusi.

Drāklēšana.

Jāsadrāklē virs- un apakšpiedurknes iekššuves. Sānu iegriezuma šuves no punkta Z līdz sānu kabatas vietai. Kakla iegriezumu pie punkta S. Žaketei audeklu un vestei krūšu iegriezumu.

Vestes pielaikojuma drāklēšana.

Piegriežama starpdrēbe no kaliko vai nātru drānas, lai plecus un kabatas segtu. Kakla caurums no punkta K¹ 8 cm virzienā uz r par $1\frac{1}{2}$ cm pastiepjams. Pādrāklējam piegrieztu starpdrēbi. Atdrāklējam pa dūrienam kakla uzlaidumu un gaļumu. Sadrāklējam sānus, liekot pie rokcauruma vienādi un plecu šuves, liekot pie kakla vienādi.

Žaketes pielaikojuma drāklēšana.

Nemam sagludināto audeklu un liekam gludi uz galda tā, ka plecu vieta atrodas labā pusē. Uzklājam uz noliktā audekla virsdrānu tā, lai priekšmalā, plecos, pie rokcauruma audekls pielaikotos virsdrānai. Pirmo drāklējumu izdarām sākot 4 cm no kakla, 8 cm no pleca un 7 cm no rokcauruma šuves, nobeidzot pie kabatas. Otro drāklējumu vēl izdarām gludi uz galda, bet pārējos drāklējumus pār krūtīm uz gludināmā kluča apaļo pusi, lai krūtīs audekls nebūtu par vaļīgu. (Sk. „Apg. veid.“ zīm. Nr. 29-B.) Sadrāklē šuvi muguras vidū b—E—E¹. Sānu šuves sadrāklē tā, lai punkti k¹—k² būtu kopā. Mugura mazliet pieturama, lai plecu galos i—r un pie rokcauruma t—t² būtu kopā. Sadrāklējam kreiso piedurkni un iedrāklējam. Beidzot pie kakla riņķa piedrāklējam taisna audekla strīpiņu pār pleca un muguras šuvēm, lai pie apgērbšanas neatrautu šuves.

Gludināšana.

Ar gludzelzi jāizstiepj virspiedurknes iekšējā šuve, lai tā piegulstas apakšpiedurknes m—j—l līnijā. Žaketes muguras gabalam sānu šuve jostas vietā mazliet pastiepjama, bet pie rokcauruma no K¹—K iegludināma lāpstas tilpumam. Atgludina visas iegriezuma šuves un piedurknes iekššuves. Saliek žaketei abus priekšgabalus kopā, lai dūrieni plecos, sānos un priekšmalā būtu vienādi.

Sagludina pie kabatām iegriezuma galus. Iegludina no paduses krūšu tilpumam un mazliet no priekšas tā, lai kakla centra punkts S paliktu savā vietā. Tādā pat veidā gludināms audekls uz gludināmās pilča drānas. Audekla krūšu vidus gludināms uz kluča apaļās puses.

Piegrieztnes zīmēšana.

Pēc atrisinātiem mēriem, rūpīgi sadala, lai būtu pareizie tilpumi un uzlaidumi, kā: paduses dziļumus, jostas vietas gaŗums, gūžu līnija, muguras līnija, muguras platums, rokcaurumu līnija, krūšu apmērs, uzlaidums oderēm u. t. t. Kad visi mēri atrisināti, tad sākam zīmēt. Kad piegrieztnē izzīmēta, tad vēlreiz pārbaudām. Pirmie zīmējumi ņemami kā vingrinājumi pēc mācības grāmatas „Apģērbu veidotājs“ zīm. Nr. 1 līdz zīm. Nr. 18. Pie zīmēšanas mācīšanās nav iespējams tālāk zīmēt, ja iepriekšējos zīmējumus pilnīgi nepārvalda. Ja izzīmēti svārki, tad, vingrinājuma dēļ, zīmējumi visdažādākie svārku lielumi, sākot no 84 cm krūšu apmēra līdz 120 cm. Tāpat jādara pie žaketēm un mēteļiem, līdz visi priekšmeti no Nr. 1—108 uzzīmēti. Zīmējumi glīti un bez kļūdām iezīmējami burtnīcā. Grāmata „Apģērbu veidotājs“ 21. jūn. 1931. gadā Vislatvijas drēbnieku meistarų kongresā tika vienprātīgi atzīta par obligātorisku mācības grāmatu. Grāmatas autors godalgots 1931. g. pirmā Latvijas apģērbu izstādē ar augstāko godalgu — zelta medāli. Godalgots arī Latvijas ražojumu izstādē 1932. un Jelgavas lauksaimniecības izstādē 1933. g. ar tiesībām uz zelta medāli.

Vestes pagatavošana.

Pēc pielaikošanas ievēl pa apzīmētiem krītiem diegus. Iegludina krūtīs, apzīmē priekšmalu un nolīdzina. Piedrāklē eġģi priekšmalai, sākot ap 10 cm no pleca gala gar krīta malu pie kakla. Priekšmalai ap $\frac{1}{2}$ cm no malas un apakšā pa krīta malu līdz sānu iegriezuma šuvei. | Pirms eġģes drāklēšanas jāizgriež no priekšmalas starpdrebei, $\frac{3}{4}$ cm no malas. Pie kakla un apakšā var atstāt līdz zīmējumam. Eġģi piešuj abās pusēs ar viegliem dūrieniem. Piešūto eġģi sagludina. Piedrāklē atloku, apdrāklē kabatu līstes. Nozīmē priekšmalas šuvi, kabatu līstes un apšuj ar mašīnu. Izgriež no līstes stūriem lieko drēbi un atdrāklē, uzmanot lai stūri būtu taisnā līnijā un taisni. Sagludina līstes, atgludina priekšmalas atlocījumu. Apzīmē līstes platumu sānu kabatām $2\frac{1}{2}$ cm, bet krūšu kabatām 2 cm platu līsti. Piešuj kabatas malu un līsti pa zīmēto krītu cauri starpdrebei. Atgriež kabatu, atdrāklē un piešuj ar roku kabatas galus, sašuj kabatas. Izgriež no priekšmalas atlocījuma šuves lieko drēbi, atstājot ap 4 mm lielu šuvi un atdrāklē pa zīmējuma apakšu priekšmalu līdz iešūtai šuvei, lai tā par zīmēto krītu gulētu mazliet uz iekšpusi, turpinām drāklējumu līdz vidum. Nošuj priekšmalu. Sagludina kabatas, priekšmalas un apakšu. Iezīmē pogcaurumus $1\frac{1}{2}$ cm no malas un $2\frac{1}{2}$ cm garus, iesit ar kaltni, apmētā un izšuj ar piemērotu zīdu. Pogcaurumus sagludina. Pagatavo vestei sprādzi jostiņas un piešuj muguras gabalam pa jostas vietas zīmējumu. Piešuj muguras gabala oderi apakšmalā gar rokcaurumu, sašuj oderes sānu iegriezumus un ietaisa vestei iekškabatu labā pusē. Piešuj priekšgabala oderes pie paduses, atdrāklē, atšuj un sagludina. Apzīmē priekšmalā un apakšmalā oderes atlokāmo vietu un uzdrāklē pa zīmējumu oderes. Ieliek mugurā priekšgabalus, pa zīmējumiem sadrāklē sānus, saliek pie kakla zīmējumus kopā un sadrāklē plecus, muguru mazliet vaļīgāku uzturot. Sašuj sānus un plecus. Izvelk pa kakla caurumu priekšgabalus no muguras. Iešuj oderes un nogludina. Beidzot piešuj pogas.

Apģērba vēsture

Kā radās apģērbs.

Galvenie iemesli, kas piespieda pirmatnējo cilvēku apsegt savu miesu, bij kauna sajūta un aukstums. Bez šiem iemesliem pastāvēja arī vēl citi, kā piem., vēlēšanās iebaidīt savus ienaidniekus vai, savu ārieni pārveidojot, piemānīt dzīvniekus un ļaunos daimonus. Šie pēdējie iemesli izveidoja pirmatnējā kareivja, mednieka un priesterā-burvja apģērbu.

Galvenie apģērba izveidošanas iemesli paliek tomēr pirmie — kauna sajūta un aukstums. Dienvidnieki, kuŗi necieta no aukstuma, vadījās savā apģērba izveidošanā tikai no ētiskā viedokļa. Lai to apmierinātu, tad nevajadzēja daudz, — sākumā pietika tikai ar lapu pušķi, no kuŗa tad vēlāk izveidojās gurnu auts. Šāds lapu pušķis sastopams arī pie šā laika mežoņu tautām, un tas uzskatāms par pašu apģērba attīstības pamatakmeni. Tāds apģērbs esot bijis jau Ādamam un Ievai pēc izdzīšanas no paradīzes. Bībelē šī apģērba izcelšanās aprakstīta šādi: „Tad viņu (Ādama un Ievas) abēju acis tapa atvērtas, un tie atzina, ka bija pliki, un sapina vīģeskoka lapas un darīja sev priekšautus.“ Gurnu auts ar laiku tapa lielāks un pārvērtās sievietēm par brunčiem, bet vīriešiem — par peplos exomis (pie grieķiem un Ziemeļ-Afrikas tautām).

Otrs, bet svarīgākais iemesls palika tomēr vēlēšanās rast aizsargu pret aukstumu. Lai to panāktu, tad cilvēks pirmā kārtā izlietoja nomedīto zvēru ādas, uzmezdams tās uz saviem pleciem un sasienot ādas stūrus priekšā vai uz viena pleca (parasti uz labā). Tādā kārtā radās segas apģērbs. Vēlāk tikai ādu vietā nāca audumu segas, bet pats veids nemainījās. Citur atkal ādai vidū izgriezta apaļu vai latīņu burta t-veidīgu caurumu, kur galvu izbāzt, radot tādā kārtā pančo segu. Vēlāk, sadiedzot šās segas sānus un pievienojot piedurknes, izveidoja krekla veidīgo apģērbu.

Lai pasargātu kājas no aukstuma, tad pirmatnējam cilvēkam nācās izgudrot arī bikses, kuŗas sākumā pastāvēja no divām atsevišķām starām, piesietām pie jostas.

Šie apģērbu veidi radās, protams, papriekšu pie tautām ar nelabvēlīgākiem klimatiskiem apstākļiem.

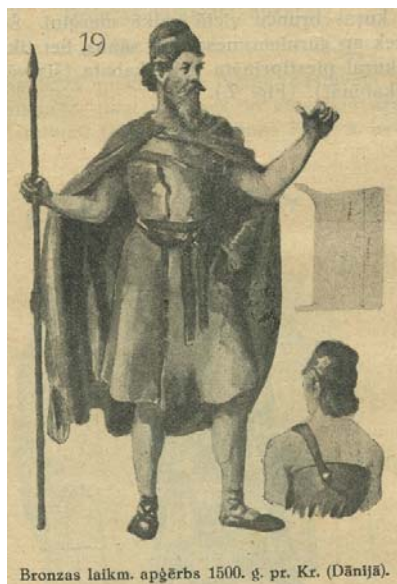
Bronzas laikmeta apģērbi.

(Fig. 1., 2., 3. un 19.)

Apģērbs savā primitīvākā veidā pastāvēja arī pirms bronzas laikmeta, tikai zinātnei no viņa nav uzglabājušās atliekas. Izrakumi Dānijas kapkalnos 19. g. s. beigās stipri atviegloja bronzas laikmeta apģērba izpratni, jo izdevās atrast 1 sievietes un 5 vīriešu apģērbus. Šie izrakumi liecina, ka sievietēm tolaik bijušas pančo tipa jaciņas, plecu segas un gurnu auti brunču veidā, bet vīriešiem ķītelīveidīgi gurnu auti un plecu segas. Pagatavoti šie apģērbi no rupja vilnas auduma vai ādām. Šis bronzas laikmeta sieviešu apģērba veids uzglabājies vēl tagad pie Prūsijas leitietēm, kuņas brunču vietā valkā marģini. Šo marģini viņas apliek ap gurniem, nesašujot sānus, bet tikai apjožot ar jostu, kuņai piestiprināta lieka kabata (šis vārds cēlies no v. piekabināt). (Fig. 2.).

Šie augšminētie Dānijas kapkalnu izrakumi rāda arī vēl, ka tolaik (1500 g. pr. Kr. dz.) Ziemeļ-Eiropas tautu apģērbi līdzinājušies pēc būtības Vidusjūras seno kultūras tautu apģērbim, tikai pēdējām šie apģērbi, kā to redzam no fig. 3., bijuši daudz bagātāki un izsmalcinātāki. Šai zīmējumā attēlota Krētas salas priesteriene ar raksturīgo bronzas laikmeta jaciņu, gūžu pančo un dekoratīvi viens uz otra saliktiem 3 gurnu autiem.

Grieķu un romiešu apģērbi. (Fig. 4., 4a., 5., 20. un 21.)

Pirmā apģērba forma, ko hellēņu tautas pārnesa līdz no senāriešu tēvijas, bij četrstūrīgs vilnas audums, kuņu aplika no kreisās puses paduses un sasēja mezglā zu labā pleca, atstājot rokas brīvas. Šādu sagšu sauca par exomis, un tā radusies savā laikā to tādā pat veidā apliktas zvērādas, kuņas priekšējās sasēja tāpat uz labā pleca. Sagša, kas sedza arī kreiso plecu, saucās par chlamis.

Grieķi, nonākdami savā jaunā tēvijā, izvērtās par centīgiem, bet nepateicīgiem tolaik pārākās Kritu kultūras mācekļiem, un līdz ar to pārņēma no viņiem gurnu autu.

Šās apģērba formas sākumā bij vienādas abiem dzimumiem, bet jau 7. g. s. pr. Kr. Homēra dziesmās par skaisto Helēnu redzams, ka apģērbs diferencējas. Nāk uz skatuves jauna apģērba forma: sievietēm peploss, bet vīriešiem chitōns. Šās abas formas pārņemtas no Mazāzijas tautām (sīriešiem), bet ar laiku izveidojušās par tipiskākām grieķu apģērba formām.

Peploss atšķīrs no exomis'a ar to, ka, apliekot tā vienu daļu, atlocīja un sasiešanas vietā uz viena pleca to sasprauda ar fibula ne tikai uz labā pleca vien, bet arī uz kreisā un ne galos, bet trešdaļās. Tādā kārtā apģērbs krita skaistās krokās un atstāja ķermeņa labo pusi vaļā, ka varēja

parādīties neapsegta kāja (fig. 4.). Tādus apģērbus nēsāja jaunavas, bet sievietēm un vecākām personām bij tiesība šī apģērba labos sānus sākumā ar fibulām, bet vēlāk ar aizsūšanu slēgt, atstājot atvērtus tikai vēl augšdaļā. Vēlāk labos sānus pilnīgi slēdza. Vīriešu chitōns bij īsāks par peplosu, vienkārtām un ar sašūtiem sāniem (fig. 20.). Kā peplosu, tā arī chitōnu varēja vēl vidū apjozt vienu vai divas reizes, izvelkot daļu no apģērba un ļaujot tam pārliecties pār apjozum.

Fig. 4a redzams grieķietes jaunākā laika (Persiešu kara laikā) peploss apģērbs. Te tas jau sānos slēgts un ar pogu palīdzību radušās it kā piedurknes. Pārī peplosam exomis-veidīgi saņemta sagša, kas vēl jaunākos laikmetos (IV.—II. g. s. pr. Kr.) top lielāka un saucās par himationu. Šo himationu varēja valkāt arī vienu pašu.

Jaunā Romas valsts sākumā pilnīgi pārņēma savu kolonizatoru apģērba formas, izņemot tikai togu, kas iespaidota no foiniķiešiem un bij lielāka un pompozāka par grieķu himationu. Toga (fig. 21.) romiešiem (sievietēm togu sauca par pallu) izpildīja gurnu autu, ķermeņa, plecu un pat galvas segas vietu. Šī kroku bagātā sega bij Romas pilsoņu valsts un goda ģērbs, kā republikas ziedu laikā, tā arī ķeizaru laikmeta pirmos gadsimtos, tikai vēlāk zem dzīves praktikas spiediena tā samazinājās un beidzot (IV.—VI. g. s. pēc Kr. dz.) atdeva savu vietu tunikai.

Romiešu zem pallas valkāja vienu vai divas tunikas (fig. 5.). Sievām šās tunikas bij ļoti gaļas un divkārt apjoztas. Šādi apjoztas tunikas sauca par stolām.

Bizantiešu un franku apģērbi.

(Fig. 6. un 7.)

Ja līdz šim pieminētās apģērba formās dominēja segas un gurnauti līdz ar to izveidojumiem, tad ar Romas varas sabrukšanu zem barbaru spiediena sākās jauns posms apģērba vēsturē — krekla ģērbs.

Sākumā vēl pastāvēja tāds apģērbs, kādu mēs viņu atrodam Romas jaunākos laikos: apjoztā tunika - kreklis ar segu, ko sasprauda ar fibulu uz labā pleca, zem ceļiem apsietas bikses, un kājās romiešu kurpes (soccus).

Sievietes nēsāja divas tunikas, pie kam apakšējai bij garas piedurknes, bet augšējā bez tām. Vīrs tunikām uzsedza himationa-veidīgu segu (fig. 6.).

Fig. 7. attēlots bizantietes apģērbs apm. no 1100. g. Te redzam, ka par garpiedurkņainu tuniku pārvilkta otra tunika ar piltuves-veidīgām piedurknēm, kas no lieka piestiprināmas.

Vīriešu un sieviešu apģērbi tolaik viens no otra maz ko atšķīrās.

Trubadūru (feodālās bruņniecības) laikmeta apģērbi. (Fig. 8., 9. un 22.)

Kristīgās baznīcas iespaids un līdz ar to askētiskais pasaules uzskats stipri mazinājās pēc 1000. g., kad kristīgā baznīca bij pieteikusi pasaulei pastardienu. Bargās tiesas un soda izpalikšana radīja ļaudīm dzīvespriecīgāku garastāvokli, un tie pūlējās atgūt nokavēto. Ja līdz tam laikam cilvēka miesa bij tikai velna mitekļis bijusi un to vajadzēja slēpt zem vienaldzīgi vaļīgā kreklveidīgā ģērba krokām, tad tagad apģērbam vajadzēja pastrīpot miesas skaistumu. 12. g. s. sievietes apģērbam rodas pieguloša talja, kas izceļ gūžu līnijas, kakla izgriezums, gaŗa šlepe an zem apģērba savelkama korsāža, kas, savukārt, izcēla krūšu pilnumu (fig. 8.). Vīrieša apģērbs vēl turpina līdzināties sievietes apģērbam (fig. 22.).

Fig. 9. attēlota 14. g. s. t. s. ģerboņu kleita, kur dāmas apģērba krāsas un zīmējums piemērots viņas ģimenes ģerbonim.

Gotiskā laikmeta apģērbi.

(Fig. 10. un 23.)

14. g. s. radās vīriešiem jauna apģērba forma — piegulošs kamzolis ar talju un bikses-zeķes ar pagarinātiem pirkstu galiem (fig. 23.). Sieviete apģērbs savos pamata vilcienos neko nemainās, tikai nāk klāt augstās, cukura galvām līdzīgās cepures ar uz muguras nokarājošos šķidrautu, kas kopā ar gaŗo šlepi tik ļoti pastrīpo apģērba līniju līdzību ar gotisko baznīcu architektūru (fig. 10.).

Vīriešu kamzols sākumā sniedzās līdz ceļgaliem, bet tad top arvienu īsāks, līdz beidzot 15. g. s. beigās sasniedz taljas vietu. Šos kamzolos saīsināja arī no augšgala, tā kā radās vīriešiem kakla izgriezums līdz pat krūtīm. Biksies piestiprināja tieši pie šī īsā vamža apakšējās malas, bet tā kā tās sākumā pastāvēja no divām atsevišķām starām, tad kaunumu ievietoja atsevišķā tā sauc. kaunuma kapselē. Šī kapsle ar laiku pieņēma ļoti groteskas formas un pastāvēja arī visu renesanses laiku (fig. 24.).

Renesanses laikmeta apģērbi.

(Fig. 11. un 24.).

Ja iepriekšējo možu noteikšanas centri bij Francija un Anglija, tad līdz ar abu šo valšķu kaŗu modes ierosināšana pāriet uz Burgundi. Burgunde diktē piedurkņu iegriezumus, caur kuŗiem parādās veļa vai arī cits kāds gaišs audums. Šī parādība tik ļoti progresē Vidus-Eiropas valstīs, ka šie parādās ne tikvien uz piedurknēm, bet arī visu pārējo apģērbu sagriež, neizslēdzot pat kurpes. Šī divainā un, savā ziņā, izšķērdīgā mode ļoti labi raksturo renesanses humānā gara (reformācijas) uzvaru pār sauso un smacējošo viduslaiku scholastiku. Augsto cepuŗu vietā nu nāk arvienu platākas un zemākas. Vēlāk modes noteikšana pāriet uz Itāliju, kas tolaik pārdzīvoja savas mākslas ziedu laikus. Apģērbam radās noapaļotākas formas un bagātīgi materiāli (zīds) padarīja to vēl krāšņāku. Lai pataupītu virsdrēbi no pārmērīgās sagraizīšanas, tad itālieši uzšuva pufītes virs tās.

Modes pirms renesanses laikmeta izplatījās bez grāmatu un laikrakstu palīdzības. 16. g. s. to attīstību mēģina nostādīt jau uz zinātniskiem pamatiem. Parādās pirmās grāmatas par apģērbiem.

Fig. 24. attēlots vācu landesknechta (algotais kareivis) raksturīgi sagraizītais apģērbs, kur pie tam abas puses nav simmetriskas. Šī parādība, t. s. miparti, novērojama arī jau X. g. s., kad apģērbu sadalīja vertikāli divās daļās un katra puse bij citā krāsā (fig. 9.).

Vācija ne labprāt šķīrās no savas iegriezumu modes, un tur beidzot radās t. s. pluderbiksies, kuŗas pagatavoja no biežākas vadmalas strēmelmēm, kas nesašūtas stiepās līdz ceļiem un kuŗu starpā rēģojās apakšējā drēbe (parasti zīds), kuŗu izlietoja milzīgos kvantumos. Vienārņ tādām pluderbiksēm bij nepieciešamas 20 un vairāk olektis zīda.

Fig. 11. Renesanses (16. g. s.) laikmeta apģērbs.

Fig. 24. Renesanses laikmeta apģērbs (16. g. s.) (Vācu landesknechts)

Tālāk fig. 11. redzam renesanses sievietes bagātīgo apģērbu ar grezno, strausa spalvām izgreznoto cepuri. Arī vīrieši valkāja šādas spalvas pie savām cepurēm. Vērā ņemams te vēl būtu vienas parādības sākums, — ka dāmas virsējie svārki priekšā nav slēgti, bet tikai augšdaļā sapogāti. Vēlākos laikmetos (rokoko) tos paceļ pavisam uz augšu un sakroko uz gūžām.

Baroko laikmeta apģērbi.

(Fig. 12. un 25.).

Baroko laikmeta apģērbs Spānijā (17. g. s.)

Baroko laikmeta apģērbs (17. g. s. I. pusē).

Ja renesanses laikmetā apģērbu modes radītāji bij vācieši un šveicieši, kuŗi arī visizdevīgāk uzņēma reformācijas idejas, tad līdz ar kontrreformāciju, kas nāca no Spānijas, par jaunā apģērba noteicējiem tapa spānieši. Šī spāniešu mode sākās jau XVI. g. s. pirmā pusē, un tās apģērbs bij

pilnīgā kontrastā vācu renesanses modei. Spāniešu modes vīriešu uzvalks bij izturēts drūmās un vienmuļās krāsās, šaurs un bez krokām; bikses saīsinātas līdz minimumam, toties zeķes (zīda drēbes, vadmalas vai triko) apsedza visu kāju. Iegriezumi spāniešu modes apģērbos pilnīgi pazuduši, bet to vietā stājušies vates polsterējumi. Sākās triko bikses (zeķes), un tās vispirms izgatavoja Spānijā. Bez tam nāca klāt vēl viens raksturīgs šī laikmeta apģērba gabals — krēze (dzirnu akmenim līdzīga mežģiņu apkakle), kas radās šādā kārtā: Uz krūtīm kakla izgriezuma vietā krekla audeklu savilka sīkās krokās, bet ap kaklu šīs krokas savilka ar saitīti, tādā ceļā radot krūzainu apkaklīti. Šī apkaklīte tad arvien vairāk pieauga un beidzot sasniedza tādu lielumu un stīvumu, ka vajadzēja pagarināt karotēm kātus, lai dabūtu ēdienu mutē. Krēzes pagatavoja no audekla ar mežģinēm, sastiprināja ar staipuli un stipri sastērķelēja. Sākoties ticības karš Eiropā, kareivji atmeta šo neveiklo apkakli un tās vietā lietoja pie pleciem piegulošu baltu apkaklīti ar vai bez mežģinēm (fig. 25.). Tikai zinātnieki un garīdznieki turpināja valkāt krēzes. Dāmu apģērbā šī krēzes apkakle arī uzglabājās drusku ilgāk.

Kaŗa laika apstākļi jūtami pārveidoja vīriešu apģērbu. Vamzi pagatavoja no ādas ar no lieka piestiprinātām un gapreniski pāršķeltām zīda piedurknēm. Biksēs valkāja līdz ceļgaliem, un kājās ūdenszābakus ar ārkārtīgi platiem un tādēļ nobrukušiem stulmiem, kuŗus dendiji vēl izdekorēja ar dārgām mežģinēm (fig. 25.). Sieviešu spāniešu modes apģērbs, kā tas redzams no fig. 12., līdzīgi vīriešu apģērbam atmet renesanses laikmeta rotaļīgos izgriezumus, vaļību un dzīvespriecīgās krāsas. Krēze, cieši savilktais viducis, stīva mucasveidīgā kleita un gūžu polsterējums piedeva sievietes apģērbam stīvu un svinīgu izskatu. Vēlāk atmeta gūžu polsterējumus, bet toties saņēma un sakrokoja virsējos svārkus uz gūžām, tādā kārtā radot vieglāku un dabīgāku krokojumu. Arī krēze pazud (ap 1620. g.) un tās vietā nāc krūšu izgriezums ar t. s. stuārtapkakli.

Rokoko laikmeta apģērbi.

S ā k u m s (ap 1670. g.).

(Fig. 13. un 26.)

Francija 17. g. s. beigās, kad tur nostiprinājās absolūtā monarchija, tapa ne tikvien par citu zemju modes noteicēju politikā, bet arī apģērbā. Eiropas valdnieku galmu vēlēšanās līdzināties karalim

Ludviķim XIV varā, mīlestības dēkās un, protams, arī apģērbā bij tik stipra, tur nelīdzēja nekādi protesti no savējo puses.

Ja starp dažādu tautu renesanses laika modes apģērbiem vēl bija liela atšķirība, tad tagad franču rokoko mode varēja svinēt uzvaru pār visu Eiropu.

Fig. 13. attēlotais sieviešu apģērbs ir tapis vēl vieglāks un sievišķīgāks. Virsējos svārkus sakroko uz gūžām un izrotā ar saitīšu pušķiem. Vīriešu apģērbā (fig. 26.) var jau pirmo reizi saskatīt modernā apģērba pamattipu. Ādas vamzis pārvērties par gaļu, pogājamu vesti, pār kušu pārvelk pogājamus svārkus ar piedurknēm. Kājās — īsas bikses, ap kaklu — kravate un galvā uzlikta perika (mākslīgi mati).

N o s l ē g u m s.
(Fig. 14. un 27.)

Ap 1720. g. sākās tie raksturīgie dāmu rokoko apģērbī, kušus mēs dēvējam par rokoko krinolīnēm. Baroko un rokoko sākuma laikmeta kuplie svārki top arvienu kuplāki un, lai viņi nesaplaktu, tad zem tiem nēsāja dažādu materiālu stīpu būri; viducis vēl vairāk sažņaudzās, un krūšu izgriezumi top pārgalvīgāki. Galvas frizūra (perika) pārvēršas par veselu fantastisku dekorāciju un, beidzot, kurpju papēži, kas parādījās pirmo reizi baroko laikmetā, pieaug līdz tādām augstumam (6 collas), ka dāmas bez pastorāliem spieķīšiem nemaz nevarēja paiet.

Fig. 27. attēlotā rokoko laikmeta vīrieša apģērbā redzams, ka svārkiem vēl nav apkaklītes, piedurknēm lieli atlocījumi ar pogām, vestei, līdzīgi svārkiem, lielas izšūtas kabatas, bikses līdz ceļgaliem un kakla žaba un manšetes no smalkām mežģinēm.

Ampīra (1799.—1815. g.) laikmeta apģērbi.

Rokoko laikmeta izsmalcinātās, baudu pilnās un pie tam dziļi satrunējušās dzīves gaitā līdz ar franču revolūciju (1789. g.) iestājās krass lūzums. Franču aristokrātijai un viņas kultūrai bij nu jānoiet no skatuves, bet palēnām radās atkal jauni sadzīves un politikas ideāli, kuriem par cēlu piemēru izvēlējās senas un aizmirstās Grieķijas demokrātijas ideālus. Tas sakrita arī ar to apstākli, ka taisni tai laikā nāca atklātībā redzami plaši izrakumi no senās Grieķijas kultūras. Sakarā ar to tad arī apģērbu (sievietes) franču demokrātijā gribēja piemērot grieķu senam ģērbam, un par jaunu pasaulē nāca peplos un antīkie krekla ģērbi. Protams, ka šie mākslīgi atjaunotie apģērbi bij tikai ārēji līdzīgi seniem apģērbiem, un šī restaurācija attiecās tik uz sievietes apģērbu. Vīrietis par savu apģērbu izraudzījās Anglijas (parlamentārisma ieviešanas) internacionālo un praktisko uzvalku. Ar šo posmu tad arī noslēdzās vīriešu modes attīstība, un vienīgi dāmu modes ar vēl ātrāku tempu veidojās tālāk. Fig. 15 attēlots šāds pēc senās Grieķijas parauga atjaunotais ampīra laikmeta sievietes apģērbs. Pie šī ģērba aplūkošanas uzmanību pelna — augstā taljas vieta, kupla ģērba apakšējā daļa ar šlepi, kā arī vēl kurpes bez papēžiem. Šādu apģērbu pagatavošanai lietoja ļoti vieglus audumus (Indijas muslīnu), un tikai vēlāk, kad Napoleons noliedza pēdējā ieviešanu, pārgāja uz Lionas zīdu.

Kungu apģērbs (fig. 28.) vēl vairāk līdzinās mūsdienu frakas ģērbam. Tikai vēl bikses turpina palikt īsas, bet toties veste saīsinājusies līdz taljas vietai un svārkiem radusēs augsta apkakle.

Bīdermaiera (1815. 1847. g.) laikmeta apģērbi.
(Fig. 16., 29. un 30.)

Bīdermaiera laikmeta apģērbi.
(Ap 1839. g.) (Ap 1825. g. Vīnē).

Krinolīna modes apģērbs (1852.—1870. g.)

Šā laikmeta sākumā sievietes apģērbs top atkal īsāks, kuplāks un it kā sastingst no pārkraušanas ar dažādiem plastiskiem rotājumiem. Ampīra laikmeta modē nākusē dāmu apakšveļa parādās dienas gaismā sevišķi meiteņu apģērbos. Fig. 16. redzams bīdermaiera laika raksturīgais dāmu apģērbs ar lielo krūšu izgriezumumu, paplašinātiem pleciem, t. s. lapsenes talju un kupliem zvanveidīgiem svārkjiem. Še atkal atmodās rokoko laika gaume, lai gan ne vairs tādā izsmalcinātībā kā toreiz.

Fig. 30. attēlo 1825. g., bet fig. 29. — 1839. g. vīriešu uzvalkus. Jau pirmā no tiem redzam mūslaiku gažās bikses, un tikai viņu materiāls (Ķīnas zīds) vēl atgādina iepriekšējo gadusimteni. Līdzīgi dāmu apģērbam arī te pleci paplašināti un ievilkta talja.

Otrs no šiem zīmējumiem (fig. 29.) rāda vēl vairāk demokratizējošos materiāla ziņā apģērbu, un tikai vēl tā krāsas (brūna, zaļa, zila un violeta) atļauj dendiņu patvaļīgai gaucei parotaļāties. Bet jau tad sabiedrībā izskanēja doma, ka par labi apģērbtu var sevi turēt tikai tas, kas neuzkrīt ar savu apģērba krāsu raibumu. Šī doma arī beidzot uzvarēja un atstāja mums mantojumā melno uzvalka krāsu kā labas gaumes pazīmi.

Krinolīna mode dāmu apģērbos.
(Apm. 1852.—1870. g.)

Fig. 17. mums par jaunu parādās krinolīns, kas liekas jau aizmirsts. Bīdermaiera laikmeta kuplie svārkji pieauga kuplumā un gaļumā, un dāmām atkal bij jāķēžas pie stīpu būra, kas lai noturētu vieglos audumus vajadzīgā kuplumā. Kā jauninājums apģērbā uzpeld volangi, kas stipri atgādina seno bronzas laikmeta Krētas priesterienes vienu pār otru pārliktos gurnu autus. Ar šiem volangiem rotāja ne tikvien svārkus, bet arī piedurknes.

Turnīru modes apģērbi. (Apm. 1873. — 1889. g.)

Turnīru modes apģērbs ap 1873. g.

Kuplo piedurkņu mode. (Ap 1895. g.)

Krinolīns beidzot maina savu apaļo mucasveidīgo formu un pirms savas pazušanas svārku kuplumu izceļ muguras pusē. Te tad arī piesaistās nākošā, t. s. turnīru mode, kas visus drapējumus, kā to redzam fig. 18., pārnēs uz gūžām, piedodama sievietes figūrai peldoša gulbja izskatu.

Nākošās modes, pazūdot turnīriem, uzmanības centru pārnēs uz piedurknēm (ap 1895. g.), kas tad ļoti bieži maina savu izskatu, pieņemdamas visdīvainākās formas.

Ja modes pēc franču revolūcijas mainās daudz ātrākā tempā, tad tur divi iemesli. Pirmais iemesls, kas mudināja turīgākās aprindas un aristokratiju mainīt biežāki apģērba formu, bij tas, ka nu pie demokratiskās iekārtas nevienam nebij liegts nēsāt modernus apģērbus, nedz lietot dārgus materiālus. Tādēļ sabiedrības „krējumam“ neatlika nekas cits, kā, bieži mainot apģērbu modes, pastrīpot savu izcilus šķiru un stāvokli. Bet otrs šīs ātrās modes maiņas sekmētājs bij apģērbu veikalnieki, kas labprāt uzņēmās savas peļņas nolūkos aizbildniecību par publikas gaumi apģērbu lietās.

Kuplo piedurkņu mode. (Ap 1895. gadu.)

Jau ap 1890. gadu turnīri pazūd, un dāmu svārki iegūst gludu zvanveidīgu izskatu. Modes radītāji ap 1895. gadu savu uzmanību piegriež piedurknēm, kuŗas gadu no gada plecu augstumā kļūst kuplākas (fig. 31.). Viņas modes vēsturē iedēvētas par „šķiņķiem“. Apģērbu materiāls tagad — vilnas audumi; zīds, turpretim, parādās tikai viesību ģērbos (fig. 31.) un apakšveļā. SŠajā modes laikā apakšveļai piegriež ārkārtēju vērību. Tā kā svārku gaŗuma dēļ viņu apakšējā mala bij bieži jāpaceļ, tad bij izdevība parādīt arī veļas skaistumu. Svārku oderei izlietoja taftu, kuŗš kopā ar veļas zīdu radīja raksturīgu čaukstoņu. Šo poētisko zīda skaņu pat apzīmēja ar īpašu vārdu „frou-frou“. Šinī modes periodā parādās blūzes, kuŗas vaļīgi gul uz korsetētā ķermeņa un kuŗas atdala no

svārkiem ar jostu. Šīs blūzes un tāpat arī citus ģērbus bagātīgi rotāja mežģinēm, fliteriem, vaska pērlēm un daždažādākām uzšuvēm.

Garā velkņu (šlepu) mode.

Ap 1899. zvanveidīgu dāmu svārki kļūst vēl garāki un muguras pusē nobeidzas ar garu velkni (fig. 33.). 1902. gadā piedurknes apgriez otrādi: — tagad piedurkne pie pleca kļuvusi šaura, bet kuplā daļa pārvietojusēs zem elkoņa. Sažņaugtie viduči turpinās līdz pret tiem neuzstājās medicīnas autoritātes. Šo cīņu rezultāts ir jauna „Reformkleitu“ mode, kuŗa sākas ap 1902. gadu.

Reformkleitu mode.

Šī jaunā higiēniskā mode pārveidoja apģērba vidus daļu, bet līdzšinējo svārku garumu atstāja, tāpat arī piedurkņu formas (fig. 34.). Svārku svars turējās uz pleciem, bet ne vairs uz gūžām. Bet līdztekus šai modei pastāvēja arī sažņaugto vidu apģērbu veidošanas virziens. Šo uzskatību dažādību 1904. g. raksturojis vācu satiras žurnāls „Simplicissimus“ sekošā sarunā: — Reformkleitu piekritēja saka: „Reformkleita ir par visām lietām higiēniska — tā saglabā ķermeni mātes pienākumu izpildīšanai“. Uz ko sažņaugto vidu piekritēja atbild: „Valkādami šādas lupatas — jūs mātes stāvoklī nemaz nenokļūsat!“ Tā tad higiēna ne katreiz noteicēja modes virzienos. Ap 1908. gadu ļoti iemīļoti apģērbi, kuŗi sastāvēja no svārkiem, blūzes un virsjakas. Svārku garums tagad stipri saīsinājies, arī piedurknes kļuvušas šauras. Modē — ādas, štrausspalvu un mežģiņu boa. Šai laikā modes untumi par savu darbības lauku izvēlējušies dāmu cepures. Cepuŗu malas sniedzas pāri plecu platumam, tā ka dažbrīd tās kavē savām īpašniecēm iekļūt pa šaurākām durvīm.

Pirmskaŗa mode.

Kad tagad apskata 1912. — 1914. gadu modes lapas, tad liekas, ka par daudz ko apģērba modes veidotāji domājuši, tik ne par kustību ērtību. Svārkiem ir šaura velkne, bet vai nu to aptin ap ceļiem, vai arī svārki ceļu daļā tik šauri, ka dāmas spēj pārvietoties tikai ļoti, ļoti sīkiem soliņiem, bet tramvajā iekāpšana un izkāpšana saistīta ar dzīvības briesmām. Lai so neērtību kaut cik ma-\\zinātu, tad svārku apakšu taista šķeltu. Vēl radikālāku pārmaiņu gribēja ievest „bikšu svārku“ mode, bet tai nelaimējās. Ielas puikas šo ielaušanos vīriešu privilēģijās bez žēlastības izsvilpa. Apģērba bieži kombinē no divējādu krāsu audumiem, un viņos cieši ietin ķermeni kā autos — pat velkni veidojot

no abiem audumiem. Pāri šāda veida apģērbam nāca vēl mežģīnes vai citi kādi rotājoši škidrauti (fig. 35.). Piedurknēm piegrieztni pārņem no japāņu kimono apģērba. Pirms pasaules kara kļuva populāra tango deja un sakarā ar to radās pat speciāla netīri dzeltenoranža krāsa apģērbiem — saukta tango. Un neraugoties uz to, ka pielietoja diezgan daudz materiāla apģērbam un svārkiem, bij pat velkne, tomēr šai modei piemita tendence vairāk izģērbt, nekā apģērbt ķermeni. Sakarā ar to katoļu garīdznieki vairākkārt brīdināja savas dievlūdzējas no šīs netikumīgās modes. Sievietes cīņa dēļ tiesībām atspoguļojās arī modē. Apģērbi diferencējās elegantos viesību un demokratiskos darba un sporta apģērbos. Pirmo ģērbu modi noteic Parīzes drēbnieki, bet darba un sporta apģērbu formu Londona.

Pēckara mode.

Ja pirmskara vecai paaudzei atšķirībā no jaunās bij īpatni apģērbi i formas, i krāsas ziņā, tad pēckara drēbnieki domā tik par jauno paaudzi, bet vecā paaudze piemērojas pēdējai. Sports kļuvis par jaunās paaudzes dzīves saturu un līdz ar to apģērba mode piemērojas sporta prasībām. Krekla formu uzskata par ideālāko, jo tā neierobežo ķermeņa kustības. Pazūd velkne un apģērba gaņums gadu no gada saīsinās, līdz tas ap 1928. gadu apstājas virspus ceļiem (fig. 36.). Vecas un korpulentas dāmas tērpjas skolnieču bruncīšos. Šī mode prasīja ideālas ķermeņa formas un piespiež tuklās sievietes vai nu vingrot, vai arī badoties.

Sievietes ideāls ir gerlas augums. Šai pēckara modei piemita arī vēl otra tendence — sievišķīgo formu apslēpšana. Ja iepriekšējās modēs tīši palielināja krūšu un gūžu apmērus, tad tagad visiem iespējamiem līdzekļiem apslēpj. Šo tendenci pastrīpoja matu nogriešana un „zēngalviņas“ modes ieviešanās. Veļu samazina līdz minimumam un apakšsvārki pilnīgi pazūd. Par cik skopa šī mode bij apģērba daudzuma ziņā, par tik tā prasīja apģērba materiālā labuma izvēlē. Vilnas materiāls gandrīz pilnīgi izzūd, bet tā vietā nāk zīds un brokāts. Ap 1930. gadu iestājas reakcija un viesību apģērbu gaņums noslīd atkal līdz zemei un parādās atkal dienas gaismā apsmietā velkne. Šīs pārvērtības lozungs: atpakaļ pie sievišķības.

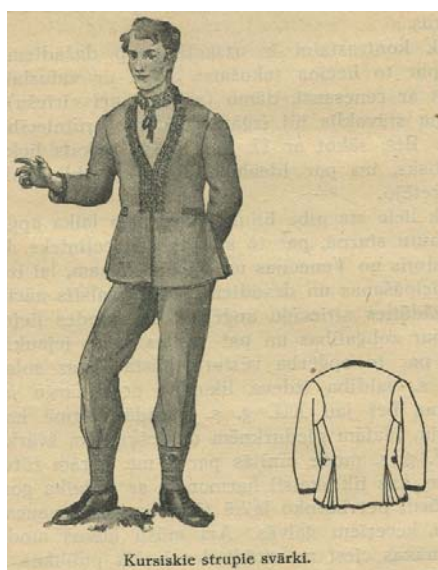
Apģērba aistētika

Ja starp labu un ļaunu nevar novilkt taisnu robežu, tad vēl grūtāki to darīt starp skaistu un neglītu. Ne tik vien katram laikmetam, katrai tautai, bet gandrīz jau katram īpatnim ir sava gaume un savs uzskats par skaistumu. Bet pat arī tur šis uzskats nav stabils, jo, kas jaunībā patīk, tas vecumā liekas smieklīgs un neglīts. Lai šie uzskati būtu skaidrāki, tad pievedīšu illūstratīvus piemērus.

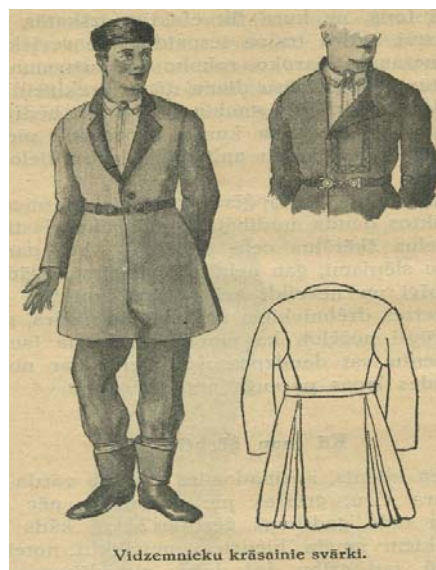
Cik kontrastaini ir uzskati starp dažādiem laikmetiem, par to liecina sekošais: Sākot ar viduslaikiem un beidzot ar renesansi, dāmu (sākumā arī vīriešu) ideālais ķermeņa stāvoklis bij izgāzts vēders (grūtniecības simulācija). Bet, sākot ar 17. g. s., tāds izskats liekas galīgi neaistētisks, un par ideālu figūras stāvokli uzskata pilnīgi pretējo.

Cik liela starpība bijusi renesanses laika apģērbā dažādu tautu starpā, par to stāsta kāds ceļnieks, kas XVI g. s. ceļojis no Venēcijas uz Vāciju. Viņam, lai izbēgtu no pūļa nicināšanas un draudiem, svešās valstīs nācies 2 reizes iegādāties attiecīgu apģērbu. Kā modes lietas ir bijušas par zobgalības un pat valsts varas iejaukšanās iemeslu, par to apģērba vēsture stāsta ik uz soļa. X un XI. g. s. valdība izdeva likumus pret dārgu materiālu lietošanu, bet jau XII g. s. parādās pirmā karikatūra par talju, platām piedurknēm un iešķeltiem svārkkiem.

XV g. s. mode cīnījās par 1 mt. gaļām tūtveidīgām cepurēm, kas tik skaisti harmonēja ar tā laika gotisko architektūru; bet baroko laikā tādas cepures mauca par izsmieklu ķeceriem galvās. Arī mūsu laikos modes ievedējam nākas ciest no citādi domājošās publikas. 1912. g. parādījās dāmu bikšu svārku mode, kuļai bij jābēg no skatuves zem pūļa svilpienu skaņām. Vienīgais, ko no apģērba valkātāja varam prasīt, ir, lai apģērbs būtu saskaņā ar viņa ķermeni un ar viņa apkārtni; lai šis apģērbs izceltu ķermeņa skaistumu (cik to atļauj attiecīgā laikmeta morāle) un lai apslēptu tā defektus, protams, ja tādi būtu. Laikmeti, kad pastāvēja stila vienība starp atsevišķām mākslām un apģērba stilu, atstāj uz skatītāju daudz harmoniskāku iespaidu nekā 19. un 20. g. s. sajukušie un eklektiskie mākslas stili. Daudz ļaunuma šai tīrās un pielietojamās mākslas stilu kļiedzošā nesaskaņā ir ienesis veikalniecisms (cenu konkurence, fabriku masu artiķeļi u. t. t.), tradīciju trūkums un nepiedodami pavīršā jaunatnes audzināšana.

Kursiskie strupie svārki.

Vidzemnieku krāsainie svārki.

Arī šās domas gribētos illūstrēt ar sekošiem piemēriem no mūsu pašu apkārtnes. Cik bieži nākas novērot, ka zema un korpulenta auguma dāma liek sev pēc modes lapas pagatavot gaišu un īsu apģērbu, kas vēl vairāk pastrīpo viņas ķermeņa trūkumu. Vai atkal lauku meiča šūdina sev caurspīdīga materiāla gaišzaļu apģērbu, kas labi izskatītos slēgtā un siltos toņos izturētā telpā un šai apģērbā iet uz zaļumsvētkiem, kur viņas apģērbs uz spilgti zaļā fona, uz kuŗa tik efektīgi izskatās tautiskie apģērbi, atstāj netīra traipa iespaidu. Ne sevišķi skaisti izskatās renesanses, baroko, rokoko vai austrumnieku stilos iekārtotās istabās mūsu dienu dāmu kreklveidīgais apģērbs un kungu drūmie smokingi, frakas; bēdīgi nabadzīgi izliekas arī šā laika kungu prozaiskie pidžaki līdzās bagātiem tautu meitu apģērbiem mūsu lielos nacionālos svētkos.

Beidzot par to, ka apģērbam jāizceļ ķermeņa skaistumi, nenāktos daudz mudināt, jo mūslaiku elastiskā morāle tur lielus šķēršļus ceļā neliek, — bet par to, ka defekti būtu slēpjami, gan nebūtu jāaizmirst atgādināt, lai tas cik sāpīgi un neveikli arī nebūtu izpildīt. Cik neskaitāmas reizes drēbniekiem un šuvējām nācies, pārtaisot apģērbus, rūgti nožēlot, ka viņi nav sākumā jau pārliecinājuši klientu vai daudzprasošo klienti par no viņiem izvēlēta modes lapas parauga nepiemērotību.

Kā man ģērbties?

Bieži vien klients, apzinādamies sakāmā vārda nozīmi: apģērbs dara vīru, griežas pie drēbnieka pēc padoma kā tādā un tādā gadījumā ģērbties? Lai kāds no maniem jaunākiem amata biedriem nepaliktu noteiktu atbildi parādā, tad gribu dot dažus aizrādījumus. Pirmā vieta vakara viesību uzvalku starpā tagad pieder frakai un smokingam, bet abi šie apģērbi velkami tik pēc plkst. 7 vakarā. Dienas viesībās, turpretim, lietojams cutaway's, kas gandrīz pilnīgi izskaudis vizītsvārkus, ar svārkkiem līdzīgas vai t. s. fantazijas krāsas vesti un strīpotām biksēm.

Smokingam tagad ierādīta vieta mazākās vakara viesībās, bet frakai — plašākos un svinīgākos izrīkojumos. Pie smokinga pēdējā laikā dažreiz valkā, parastās melnās vestes vietā, — baltu no mazgājamās pikejdrānas, kas piedod tā izskatam svinīgāku nokrāsu. Pie smokinga pieder pilnīgi melna kakla saitīte (taurenīts) bez kādām strīpām.

Kā jau minēju, tad fraka velkama plašākos un svinīgākos gadījumos un tai piestāv balta veste (pikejdrānas) un balta kakla saite. Pie abiem šiem vakara uzvalkiem jāaun melnas lakkurpes vai lakzābaki (tikai bez kādiem raibumiem) un melnas zīda zeķes. Krūšu kabatā ievietojams baltais, bet ne, par nožēlošanu, tik bieži lietotais raibais kabatas lakatiņš. Kādreiz tik ļoti iemīļotām mīkstām krekla krūtīm tagad pieteikts karš un vienīgi cietas krūtis un stāvās ar atlocītiem stūriem apkaklītes der pie smokinga un frakas.

Ja saņemot ielūgumu uz kādām vakara viesībām nav skaidrs šo viesību raksturs, tad atļauts namatēvam par to tuvāki apvaicāties. Bet jau no ielūgumu izsūtīšanas kārtības var spriest par paredzēto viesību nokrāsu. Ja ielūgumi izsūtīti jau laikus pirms viesībām, tad viesības domātas plašas un svinīgas, bet ja ielūgumi izsūtīti tik dienu iepriekš vai pat uzaicinājums saņemts pa tālruni, tad viesības domātas intimākas.

Dienas viesību uzvalku kārtība.

1. Kāzās un kristībās (priekšpusdienā), pēcpusdienas viesībās un izstāžu atklāšanās jāģērbj vizītsvārkā ar raibu vesti, strīpotām biksēm un melni pelēku kravati vai cutaway's ar melnu vai raibu vesti, strīpotām biksēm un gaŗu melni baltu sienamu kravati.
2. Medībās — sporta žaķete ar galifē vai pumpbiksēm un žokeju cepure.
3. Ceļojumā — pelēka vai brūna žaķete un plats mētelis.

4. Nacionālos svētkos (dziesmu, vingrošanas u. tml.) — īsie pelēkie kursiskie svārki (žaketes vietā) vai krāsainie (zilie, zaļie vai brūnie) vidzemnieku svārki (cutaway'a vietā) ar pelēkām biksēm.

Vakara viesību uzvalku kārtība.

5. Kāzās (vakarā), ballēs un oficiālos mielastos jāģērbj fraka ar baltu vesti un baltu kakla saitīti vai smokings ar baltu vai melnu vesti un melnu kakla saitīti.

6. Intimākās mājas viesībās (vārda, dzimšanas u. t. t. dienās) — smokings vai melns vai arī zils uzvalks.

7. Bērēs fraka vai melns uzvalks.

8. Nacionālo svētku vakara izrīkojumos (goda mielastos) — baltie dižsvārki (frakas un smokinga vietā).

Baltie diisvarki.

9. Teātrī pirmizrādēs — fraka vai smokings, bet parastās izrādēs — smokings vai zila vai arī melna žakete.

10. Oficiālā vizītē pie prezidenta — fraka.

Latviešu kažoki.

1673. gadā Duisburgas universitātes prof. J. Brands raksta, starp citu, arī par mūsu kažokiem: „Vidzemnieku apģērbs ir gandrīz tāds pat kā kurzemnieku. Bagātākie valkā garus aitādu kažokus līdz pat ikriem. Kažoku iekšpuse ir parupja (spalva), bet ārpuse gluda un balta (āda). Kažokam šķērsām pār krūtīm abās pusēs ir piešūtas dažas uzšuves, četru vai piecu pirkstu platumā; vienas puses uzšuvu galos atrodas pogas un otras puses uzšuvu galos ir cilpas, ar kurām kažoku aiztaisīt ciet. Pie pleciem ap locītavām ir iešūtas izrakstītas ādas piešuves (uzšuves); tāpat arī izrakstīti uzpleči vīles vietā līdz pat apaklei. Izrakstītas ir arī abas kažoka malas līdz apakšai.” Šī ir vecākā un plašākā liecība par mūsu kažokiem. Otra liecība pieder Brotcem, kas 18. g. s. beigās šos augšā minētos kažokus no dabas uzzīmējis. Mūsu etnografiskam mūzejam ir izdevies tik vienu šāda veida kažoku iegūt. (Pagaidām viņš vēl nav izstādīts publiskai apskatei.)

Attēlā redzami šie kažoki sekošā kārtībā: kreisā pusē Sesavas pagastā Jelgavas apriņķī vīrieša kažoks (Zemgalē). Otrais pa kreisi vīrieša kažoks no Liezeres pag, Madonas apr. Zēna kažoks — no Sesavas pag.

Sievietes kažoks no Vidzemes (oriģināls atrodas Igaunijas valsts etnogrāfiskā muzejā). Šī kažoka piegriezne un pa daļai arī rotājums ļoti līdzīgs mūsu vīriešu kažokam un tamdēļ bez kāda riska pieskaitāms mūsu apģērbu pūram. Igauni gan mēģina šo kažoku pieskaitīt savam etnogrāfisko tērpu krājumam, jo viņa izcelšanās vieta neskaidra (rietuma Vidzemē), bet par sliktu viņiem te runā tas apstāklis, kā pārējām somu-ugru tautām (čeremisiem-mordviņiem) cita apģērbu piegriezne, turpretim, mūsu kažoku un mēteļu piegrieznes līdzīgas seno prūšu un leišu apģērbu veidam.

Pēdējais kažoks ir tas pats vidzemnieku kažoks, tik skatīts no muguras puses.

Cik no apraksta saprotams un no zīmējuma redzams, tad gaiši dzeltenos aitādas kažokus rotāja ar melnām, spilgti baltām vai sarkani brūnām ādas uzšuvēm (aplikācijām), kuŗas novietoja uz krūtīm, plecu, piedurkņu un padušu vīlēm, ap kabatām un ap kažoka malām. Brotce bez tam vēl aizrāda, ka vīrs šiem ādas kažokiem vēl pārvilkuši nātnus mēteļus, ko saukuši par uzvalkiem. Pēdējiem vajadzēja pasargāt ādu no traipiem.

Šis skaistais kažoka veids ar saviem īpatniem rotājumiem ir pelnījis lai mēs viņu atdzīvinātu par jaunu mūsu ziemas sporta un medību tērpiem, kuŗi tagad nevar lepoties ar savu īpatnību. Šaubīgiem un kautrīgiem tautiešiem derētu palūkoties uz poļu, čehu, slovaku un ungāru tautiskiem kažokiem un pamācīties no viņiem, būt lepnēm uz savējo. Ļoti zīmīgs bija uzņēmums no Polijas prezidenta medībām par godu mūsu valsts vīriem. Cik bēdīgi te izskatījās mūsu aristokrati savos „eiropiešu“ mētelīšos, blakus poļu labiešiem, kas visi bez izņēmuma bij tērpušies poļu tautiskos kažokos.

Apģērba higiēna.

Apģērba izcelšanos, kā to redzam apģērba vēsturē, sekmēja kauna sajūta un vēlēšanās pasargāt savu ķermeni no aukstuma un karstuma. Pirmais apstāklis attiecas uz ētiku, bet otrs — uz šo iekustināto jautājumu. Kādam tad būtu jābūt higiēniskā ziņā ideālam apģērbam.

1. Apģērbam jābūt piemērotam klimatiskiem apstākļiem. Lai gan mūsu laikā šī prasība liekas pate par sevi saprotama, tad tomēr arī tagad šai ziņā pietiekoši daudz grēko. Piem.: Mūsu kungu apģērbi par daudz biezi vasarā un it sevišķi nepiemēroti biezi un pieguloši viesībām, kur siltās telpās visu nakti tādus apģērbos jādejo. Toties atkal mūsu skaistam dzimumam, kas nešaubīdamies seko Parīzei (kur daudz siltāks klimats kā Latvijā), ziemas apģērbs par daudz plāns.

2. Apģērbam jābūt vieglam. Tas nedrīkst traucēt ādas elpošanu, kas ne mazāk svarīga kā elpošana ar plaušām. Šī iemesla dēļ nav ieteicami gumētie vai metallizētie apģērbi.

3. Apģērbam jābūt viegli tīrāmam. Senās Eiropas tautas nenēsāja veļu, kas ir jaunāko gadsimtu sasniegums, bet toties viņas bieži tīrīja pašu virsgērbu, kas tagad, dažādu audumu neizturības dēļ, nemaz netiek tīrīts. Pēdējais apstāklis sekmē slimības dīglu izvazāšanu.

4. Apģērbam jābūt vaļīgam, un tas nedrīkst kropļot pašu ķermeni. Jau sākot no viduslaikiem, dāmas skaistuma vārdā ar korseti sažņaudza savu viduci, kas tik sliktu iespaidu atstāja uz pašu un uz viņu pēcnācēju organismiem. Tik pašlaik ķermenis brīvi uzelpo no šī žņauga, un tā vietā sekmīgi stājusies vingrošana un citi skaistuma kopšanas paņēmieni.

5. Vasaras apģērbam jābūt gaišā krāsā, tumšā krāsā apģērbs arī no vieglas drānas neļauj izstarot miesas siltumu, tādā veidā ap miesu koncentrējot neveselīgu karstumu.

Krāsu saderība

Cīņā par drēbnieka-amatnieka eksistenci, kā viens no ieročiem tiek minēts — klienta interešu izpratne. Tiešām, drēbnieks-strādnieks kopā ar gatavu apģērbu veikalnieku nekad nevar tik sīki iedziļināties pircēja vajadzībās. Turpretim drēbnieks-amatnieks var šai virzienā pilnīgi apmierināt savu pasūtītāju, ja tik viņš pats ir skaidrībā par apģērba veidošanas principiem. Ja vīrieša apģērbs pēdējos gadu desmitos ir pa daļai šablonizējies, tad dāmu tērpi ir saglabājuši savu veidošanas brīvību. Ja vīriešu apģērba drēbniekam ir jāreķinājas tik ar dažām krāsām (melnu, tumši zilu, pelēku un brūnu), tad drēbniecēm jāsadurās ar visdažādākām krāsām un toņiem. Sieviešu tērpi pēdējos gados ir jūtami mainījuši savu formu, bet daudz biežāk un negaidītāki viņi mainījušies krāsu izvēlē. Katrai sezonai ir sava „modes“ krāsa. Pēdējais apstāklis tad prasa no drēbnieka-ces pilnīgu krāsu saskaņu pārzināšanu, lai nezaudētu savu autoritātīvo stāvokli. Nedod Dievs, ja klienti manīs jūsu nezināšanu, vai jūsu padoms izrādīsies aplams, vai ar tik jūs nebūsat laikā viņu brīdinājuši pret viņas pašas nepareizām idejām. Varat būt pārliecināti, ka jūsu klienti jūs vairs neredzēsāt savā pieņemamā telpā. Viņas kontam varat mierīgi pavilkt stripu.

Pievedišu vēl mazu illūstrāciju:

Kad kāda dāma sāk domāt par jaunu apģērba, tad tas ir saistīts ar visdažādākām pārdomām, uzskatiem un aizspriedumiem. Vislielākās grūtības rodas, kad jānosaka apģērba krāsa. Un ja beidzot arī šām klintīm laimīgi pāri, tad nāk veikala apstaigāšana. Bet te nu sākas veikalnieka loma, kas visus iepriekšējos spriedumus un principus var sagāzt ar vienu vienīgu īsu teikumu: „tas, kundze, vairs nav modē“ vai „to tagad dāmas vairs nenēsā“. Bieži vien dāma nopērk pavisam pretējo savam agrākam nodomam, jo tas, ko viņa tagad ir dabūjuse, ir pēdējais „modes klieziens“. Tad gabals nonāk drēbnieka-ces rokās un beidzot dāma var savu jauno tērpu aplūkot spogulī. Vina redz tik visu laiku „modes“ krāsu, bet neredz, kā viņa kļūdījies, noticēdama veikalniekam. Savu muļķīgo kļūdu viņa redzēs tik savu „draudzeņu“ sejās jau pašā balles vakarā. Kas būs vainīgais? Varat būt pārliecināti — jūs! Dāma nedusmosies vis pate uz savu vieglprātību un uz veiklo veikalnieku, bet uz jums, ka jūs viņu laikā nebrīdinājāt. Bet lai cīnītos ar visvareno modi un klientu aizspriedumiem, tad jūsu rīcībā jābūt nopietnām zināšanām, un tās nevar iegūt tik no kādas krāsu teorijas izšķīrstīšanas, bet tik no pamatīgas iedziļināšanās mācības materiālā un no daudziem praktiskiem vingrinājumiem. Krāsu teoriju (kā kuŗu katru citu mācību) jūs iemācīsaties tik tādā gadījumā, ja jūs uzskatīsat to par jums nepieciešamu un par ļoti vajadzīgu jūsu turpmākā darbībā.

Krāsu mācība.

Sarkano, dzelteno un zilo krāsu sauc par pamatkrāsām, jo no viņām var sastādīt visas pārējās krāsas. Tā piem. jaucot sarkano un dzelteno — iegūstam oranža krāsu, dzelteno ar zilo — zaļo un jaucot sarkano ar zilo, dabonam violetu krāsu. Šās jauniegūtās krāsas (t. s. viduskrāsas) vēl reiz jaucot ar savām izejkrāsām, iegūstam pārejas krāsas. Tā piem.

sarkanā kr. + oranža kr. dod sarkanoranžo kr.,

oranža kr. + dzeltenā kr. dod oranžidzelteno kr.,

dzeltenā kr. + zaļā kr. dod dzelfenizaļo kr.,

zaļā kr. + zilā kr. dod zaļizilo kr.,

zilā kr. + violeta kr. dod zilivioleto kr. un

violeta kr. + sarkanā kr. dod violetisarkano kr.

Bet no šīm nosauktām spilgtām krāsām varam vēl sajaukt bezgala daudz nokrāsu, kuŗas vairāk vai mazāk tuvojas pelēkam.

Baltā krāsa rodas no absolūti tīru pamatkrāsu sajaukšanas. Violetu, zilu un zaļu sauc par aukstām, bet sarkanu, oranžu un dzeltenu — par siltām krāsām.

Lai varētu vieglāk aprēķināt krāsu sajaukumus, tad katras tīras krāsas saturu apzīmēsim ar skaitli 4, kā mazāko vienību. Tā piem.: sarkanā kr. sastāvētu no 4 sarkanās krāsas daļām, oranža kr. no 2 sarkanām un 2 dzeltenām daļām, bet sarkanioranžā kr. no 3 sarkanās kr. un 1 dzeltenās kr. daļām un dzeltenioranžā kr. no 1 sarkanās un 3 dzeltenās kr. daļām u. t. t.

Lai nebūtu jāraksta garie krāsu nosaukumi, tad izdevīgi viņas nosaukt ar burtiem. Tonālītāti (gaišumu un tumšumu) var apzīmēt ar svītrojumiem zem burta (gaišās pakāpes). Tā piem. tumši sarkano krāsu apzīmē ar *ā*, bet ļoti gaiši sārto (rožu kr.) ar *a*. Pārskatāmības labad pievienošu krāsu loku ar burtu un krāsu saturu apzīmējumiem.

Pie krāsu satura apzīmēšanas ieteicams pieturēties pie sekošas kārtības: Pirmā vietā rakstīt sarkano, tad dzeltenu un beidzot zilo krāsu. Iztrūkstošās pamatkrāsas apzīmēt ar nulli. Tā piem. E krāsa — 310 nozīmē, ka te ir 3 sarkanās kr. daļas, viena dzeltenās kr. daļa un trūkst zilā krāsa.

Katra krāsa ir vairāk vai mazāk gaismas spējīga. Dzeltenā (u) krāsa satur sevī visvairāk gaismas, bet violetā (r) — vismazāk. Tamdēļ krāsu saskaņās balto krāsu aizvieto ar dzeltenu (u), bet melno ar violeto (r).

Krāsu loka diametrāli pretējās krāsas sauc par pretstata (papild vai komplementār) krāsām. Tā piem. sarkani-oranžai (e) krāsai pretstata attiecībā būs zili-zaļā (t) krāsa, bet zili-violetai (l) kr.— dzeltenī-oranžā (i) krāsa. Ja mēs nedodam blakus kādai spilgtai krāsai papildkrāsu, tad acs pate sāk tādu saskatīt, padarīdama spilgtumu pelēkāku un nokrāsodama krāsainam laukumam blakus stāvošās neitrālās krāsas spilgtās krāsas papildkrāsā.

Cilvēka acs nervu tīkls iekārtots tādējādi, ka viņa saskaņu izjūt tikai tad, ja skatīto krāsu kopsumma dod baltu vai baltai krāsai tuvu stāvošu nokrāsu. Fizika māca, ka krāsainie gaismas stari ir aitēra viļņojumi. Katrai krāsai ir savs viļņu skaits. Tā piem. sarkanai (a) krāsai ir 402,2 bilj. vibrācijas sekundē, oranžai (o) — 451,4 bilj. vibr., dzeltenai (u) kr. — 506,7 bilj. vibr., zaļai (š) kr. — 568,8 bilj. vibr., zilai (m) — 638,3 bilj. vibr., violetai (r) kr. — 716,7 bilj. vibr. un violeti-sarkanai (g) krāsai — 759.3 biljonu vibrācijas sekundē.

Ja apskatām šos skaitļus, tad varam novērot, ka vibrāciju skaitļu starpas (intervāli) nav vienādas. No šīm intervālu attiecībām arī atkarājas, vai vairākas krāsas savā starpā sader (saskan) vai nesader. Ideālas saskaņas rodas, ja intervālu proporciju var izteikt vienkāršā un apaļā mazu skaitļu attiecībā. Šāda veida intervālu aprēķināšana ir devusi sekošus rezultātus.

Kuŗa katra no (12) krāsu loka krāsām *n e s a s k a n* ar pirmiem un otriem kaimiņiem krāsu lokā. Tā piem.: dzeltenī-oranža (i) krāsa nesader ar dzeltenu (u) un oranžo (o) krāsu un tāpat nesader ar dzeltenī-zaļo (v) un sarkani-oranžo (e) krāsu. Bet *s k a r b i s a s k a n* ar pretstata krāsu. Piem.: sarkanā (a) krāsa ar zaļo (s). Ar pārējām krāsu loka krāsām tā saskan vairāk vai mazāk izdevīgi.

Bez tam *s k a r b u s* 3 krāsu akordus dod 4 gadījumi (kad saskaņa sastādīta no krāsu loka trijstūrīem): aum, šor, vel un git.

Divkrāsu saskaņas.

Divkrāsu saskaņas būs pilnīgākas, ja tās sastādīsies no pretstata krāsas kaimiņa, bet nepilnīgāka, ja atradīsies 3. un 4. kaimiņa attiecībās. Nesaskanēs, kā jau teikts, ar 1. un 2. kaimiņiem, bet skarbi saskanēs ar pašu pretstata (papild-) krāsu. Tā piem.: dzeltenī-zaļā (v) krāsa nesader ar u, š, i un t, pilnīgi saskan ar a un r, nepilnīgi ar e, o, l un m un beidzot skarbi ar savu pretstatu g krāsu. i Ja saliek divas spilgtas pretstata krāsas blakus, tad viņu kopējā robeža top griezīgi asa, izsaucot acī nepatīkamu degošu sajūtu („acis lauž“).

Izmantot divkrāsu saskaņas var tādējādi:

- 1) tonāli dažādojot (ņemot no tām pašām krāsām gaišākus un tumšākus toņus,
- 2) jaucot,
- 3) sajaukumu rezultātus savukārt tonāli variējot.

1) Piem.: Mēs varam lietot 2 krāsu akordu va, lietot vidējā gaišumā, varam arī lietot gaišu un tumšu dzeltenī-zaļo krāsu (v un v), tāpat a (a un ā).

2) V krāsu ar a mēs varam sajaukt. Tad mēs iegūstam sekošu rezultātu:

$$v + a = 031$$

$$\underline{+400}$$

$$431 = \text{pelēcīga e krāsa.}$$

Ja rezultātā būtu bijis skaitlis 430, tad tā būtu sarkani-oranža (e) krāsa, bet tā kā te vēl piejaucas l zilā daļa, tad šai e krāsai būs pelēcīga pieskaņa. Bet ja kopējs visām pamatkrāsām (kāda citā rezultātā) skaitlis 2, tad tas būtu jau stipri pelēkāks sajaukums. Piem.:

$$r + o = 202$$

$$\underline{+220}$$

$$422 = \text{a sarkani-pelēka krāsa.}$$

Bet ja kopējs visām 3 pamatkrāsām ir skaitlis 3 (kad sajauc 3 krāsu akordus), tad rezultātā būs pilnīgi pelēka krāsa ar mazu kādas spilgtas krāsas pieskaņu. Piem.:

$$r + o + v + 202$$

$$220$$

$$\underline{+031}$$

$$453 = \text{dzeltenoranžīgi (i) pelēka krāsa.}$$

3) Tālāk 2 krāsu sajaukumam rezultātus mēs vēl varam tonāli dažādot. Piem.: pelēcīgo e var lietot i tumšā, i gaišā tonī.

Trīskrāsu saskaņas.

Nepilnīgās divkrāsu saskaņas var papildināt ar trešo krāsu un tādā kārtā iegūt trīskrāsu akordu. Piem.: divkrāsu saskaņai au (kopā dod o) var pievienot vai nu t vai l (bet ne m, jo tas būtu pretstats a un u sajaukšanas rezultātam — o). Bet arī pilnīgām divkrāsu saskaņām var pievienot vēl trešo. Piem. divkrāsu akordam v un a var pievienot vēl trešo krāsu, ja tik tā neatrodas par tuvu pirmām divām krāsām, vai pretstata attiecībās. Šai gadījumā der vai nu m vai l. Pavisam tādā ceļā var sastādīt 24 dažādas 3 krāsu saskaņas:

aut, evm, ošl, ifr, umg, vla, šre, tgo, mak leu, rov, giš, aif, eum, ovl, išr, utg, vma, šle, fro, mgi, lau, rev, goš.

Izmantot var šādus 3-krāsu akordus:

- 1) tonāli dažādojot,
- 2) sajaucot pa diviem,
- 3) sajaucot pa trim,
- 4) sajaukumus tonāli dažādojot.

Piem.: Trīskrāsu akordu tro var izmantot:

1) Tonāli dažādojot t, t, r, ē, o un ō. Pēdējā gadījumā iegūstam brūnu krāsu. (Arī no e, i un u var iegūt brūnus toņus, tik, protams, ar citu noskaņu.)

2) Sajaukt pa diviem.

$$t + r = 013$$

$$\underline{+202}$$

$$215 = \text{pel. 1 (+m) (būs izdevīgs kontrasts o krāsai).}$$

$$r + o = 202$$

$$\begin{array}{r} +220 \\ \hline \end{array}$$

422 = a pelēks (būs izdevīgs kontrasts t krāsai).

$$o + t = 220$$

$$\begin{array}{r} +013 \\ \hline \end{array}$$

233 = š pelēks (būs izdevīgs kontrasts r krāsai).

3) Sajaukt pa trim.

$$t + r + o = 013$$

$$\begin{array}{r} +202 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} +220 \\ \hline \end{array}$$

435 = l pelēka krāsa (izdevīgs pamats visai krāsu kompozīcijai).

Bez tam pel. l (+ m), a pelēku, š pelēku un l pelēku var tonāli kāpināt.

Ja kādā krāsu kompozīcijā jāsamierina divas nesaderīgas krāsas, tad viņu starpā var ielikt vienu vai vēl labāki divas ar tām saderīgas krāsas. Pēdējā gadījumā iegūstam četrkrāsu saskaņu.

Piem. jāsamierina a un e. Ar a un e sader u un l, tāpat v un m. Rezultātā iegūstam četrkrāsu akordus — aule un avme.

Jāsamierina a un o. Ar a un o sader v un l. Rezultātā — atkal četrkrāsu akords — avlo.

Lai vieglāk būtu sajaukt krāsas un aprēķināt sajaukšanas rezultātus, tad pievienoju pelēcināto un pelēko krāsu sarakstu.

Pelēcinātās krāsas.

Šīm krāsām jāatšķiras no spilgtām tik ar to, ka viņām drusku piejaukta pelēkā krāsa.

Pelēcināta e (+a) (521) krāsa rodas no o+g.

Pelēc. e (431) krāsa = no a+v jeb i+g,

pelēc. i (341) krāsa = no e+v jeb u+g,

pelēc. i (+u) (251) krāsa = no o+v,

pelēc. v (+u) (152) krāsa = no i+š,

pelēc. v (143) krāsa = no i+t jeb u+l,

pelēc. t (134) krāsa = no i+m jeb v+l,

pelēc. t (+m) (125) krāsa = no š+l,

pelēc. l (+m) (215) krāsa = no t+r,

pelēc. l (314) krāsa = no e+m jeb t+g,

pelēc. g (413) krāsa = no a+t jeb e+l,

pelēc. g (+a) (512) krāsa = no e+r.

Krāsaini pelēkās krāsas.

a+pelēks (422) = no o+r,

o+pelēks (332) = no e+š jeb i+r,

u+pelēks (242) = no o+š,

š+pelēks (233) = no o+t jeb v+r,

m+pelēks (224) = no š+r,

r+pelēks (323) = no o+l jeb š+g.

Pelēkās krāsas (ar niecīgu krāsainu pieskaņu).

e pelēks (543) rodas no a+i+t, l+a+u, r+e+v un g+o+š
i pelēks (453) rodas no a+u+t, l+e+u, r+o+v un g+i+š
v pelēks (354) rodas no e+u+m, o+v+l, i+š+r un u+t+g
t pelēks (345) rodas no e+v+m, o+š+l, i+t+r un u+m+g
l pelēks (435) rodas no v+m+a, š+l+e, t+r+o un m+g+i
g pelēks (534) rodas no v+l+a, š+r+e, t+g+o un m+a+i

Šos sajaukumus ieteicams katram izmēģināt ar ūdens krāsām un sastādīt pašam krāsu tabeli. Pie tam vēl vēlams būtu, ka šās krāsas būtu ieturētas, mazākais, trijos tonālos (gaišas, vidējas un tumšas) kāpinājumos.

Kā praksē sauc spilgtās krāsu loka krāsas.

a krāsa: kraplaka, karmīns, tumši sārtā krāsa un ķiršu krāsa.
e krāsa: ķieģeļu kr., zemeņu kr., aprikozu un angļu sarkanā krāsa.
o krāsa: kapara kr., veczelta kr. un lašu krāsa.
i krāsa: apelsīnu kr., Izabelas kr. un gaišā modes krāsa.
u krāsa: salmu dzeltenā kr., šampanieša kr., zirņu dzeltenā kr. un citrona krāsa.
v krāsa: spinātu kr., ābolu kr. un maija krāsa.
š krāsa: jūras zaļā kr., smaragda zaļā kr., indes zaļā kr. un franču zaļā krāsa.
t krāsa: krievu zaļā kr. un tirkisa zaļā krāsa.
m krāsa: azurzilā kr., neaizmirstelišu zilā kr., debesu zilā un prūšu zilā krāsa.
l krāsa: rudzpuķu zilā kr. un ultramarīna krāsa.

r krāsa: vijolišu kr., ceriņu kr. un heliotropu krāsa.

g krāsa: aveņu kr., vīna sarkanā kr. un leišu rozā krāsa.

Noslēdzot krāsu saderības teorētisko daļu, izvilksu katras krāsu loka krāsas attiecības pret pārējām krāsām.

a krāsa saskan ar v un t pilni, bet ar u, i, m un l nepilni; skarbi ar š; maigi saplūstoši ar pelēc. e un pelēc. g.; spilgti izceļoši (efektīgi) ar pelēc. t un pelēc. v.; un maigi izceļoši ar i pelēko, g pelēko, e pelēko un l pelēko.

e krāsa saskan ar m un š pilni, bet ar v, u, l un r nepilni; skarbi ar t; maigi saplūstoši ar o + pelēku, pelēc. i, pelēc. l, pelēc. g. un spilgti izceļoši (efektīgi) ar pelēc. v, m + pelēku, š+pelēku un pelēc. t (+m), un maigi izceļoši ar visiem sešiem pelēkiem (e, i, v, t, l un g).

o krāsa saskan ar t un l pilni, bet ar š, v, r un g nepilni; skarbi ar m; maigi saplūstoši ar a+pelēku, pelēc. e (+a), pelēc. i (+u), u+pelēku, š+pelēku un r+pelēku. Spilgti izceļoši (efektīgi) ar š+pelēku, pelēc. t (+m), pelēc. l, r+pelēku, pelēc. t un pelēc. l (+m), un maigi izceļoši ar visiem sešiem pelēkiem (e, i, v, t, l un g).

i krāsa saskan ar m un r pilni, bet ar t, š, g un a nepilni; skarbi ar l; maigi saplūstoši ar pelēc. e, o+pelēku, pelēc. v (+u), pelēc. v un pelēc. t; spilgti izceļoši ar r+pelēku, pelēc. l (+m), pelēc. g. un m+pelēku, un maigi izceļoši ar visiem pelēkiem (e, i, v, t, l un g).

u krāsa (arī baltā kr.) saskan ar l un g pilni, bet ar m, t, a un e nepilni; skarbi ar r; maigi saplūstoši ar pelēc. i un pelēc. v; spilgti izceļoši ar pelēc. g un pelēc. l, un maigi izceļoši ar i pelēku, t pelēku, e pelēku un v pelēku.

v krāsa saskan ar r un a pilni, bet ar l, m, e un o nepilni; skarbi ar g; maigi saplūstoši ar pelēc. e, pelēc. i, pelēc. i (+u) un š+pelēku; spilgti izceļoši ar a+pelēku, pelēc. l, pelēc. g (+a) un r+pelēku, un maigi izceļoši ar visiem pelēkiem (e, i, v, t, l un g).

š krāsa saskan ar g un e pilni, bet ar r, l, o un i nepilni; skarbi ar a; maigi saplūstoši ar o+pelēku, u+pelēku, pelēc. r (+u), pelēc. t (+m), m+pelēko un r+pelēko; spilgti izceļoši ar pelēc. e, r+pelēko, pelēc. g (+a), pelēc. e (+a), o+pelēku un pelēc. g, un maigi izceļoši ar visiem pelēkiem (e, i, v, t, l un g).

t krāsa saskan ar a un o pilni, bet ar g, r, i un u nepilni; skarbi ar e; maigi saplūstoši ar pelēc. v, š+pelēko, pelēc. l (+m), pelēc. l un pelēc. g; spilgti izceļoši ar o+pelēku, pelēc. e (+a), pelēc. i un a+pelēku, un maigi izceļoši ar visiem pelēkiem (e, i, v, t, l un g).

m krāsa saskan ar i un e pilni, bet ar a, g, u un v nepilni; skarbi ar o; maigi saplūstoši ar pelēc. t un pelēc. l; spilgti izceļoši ar pelēc. i un pelēc. e, un maigi izceļoši ar t pelēko, g pelēko, v pelēko un l pelēko.

l krāsa saskan ar u un o pilni, bet ar e, a, un š nepilni; skarbi ar i; maigi saplūstoši ar pelēc. v, t, pelēc. t (+m), r+pelēku un pelēc. g; spilgti izceļoši ar u+pelēku, pelēc. e, pelēc. i (+u) un o+pelēku; un maigi izceļoši ar visiem pelēkiem (e, i, v, t, l un g).

r krāsa (arī melnā kr.) saskan ar v un i pilni, bet ar o, e, š un t nepilni; skarbi ar u; maigi saplūstoši ar a+pelēku, o+pelēku, š+pelēku, m+pelēku, pelēc. l (+m) un pelēc. g (+a); spilgti izceļoši ar pelēc. i (+u), pelēc. v, pelēc. e (+a), pelēc. i, pelēc. v (+u) un š+pelēku; un maigi izceļoši ar visiem pelēkiem (e, i, v, t, l un g).

g krāsa saskan ar š un u pilni, bet ar i, o, t un m nepilni; skarbi ar v; maigi saplūstoši ar pelēc. e (+a), pelēc. e, pelēc. i, pelēc. l un r+pelēka; spilgti izceļoši ar pelēc. v (+u), š+pelēku, u+pelēku un pelēc. t, un maigi izceļoši ar visiem pelēkiem (e, i, v, t, l un g).

Mākslīgās gaismas iespaids uz krāsām.

Bieži vien mums nākas piedzīvot parādību, ka dažas krāsas pie uguns gaismas pilnīgi pārvēršas. Mākslīgā gaisma it kā uzsūc sevī daļu no šīm krāsām un tādā kārtā laupa viņām tās īpašības, kas viņas izcēla pie dienas apgaismojuma. Tamdēļ vakaru tērpu audumus arvien jāizvēlas pie mākslīgās gaismas, jo pretējā gadījumā arī piedzīvojis speciālists var kļūdīties un iegūt rūgtus pārmetumus un klientes neuzticību.

Vispārējais likums šai gadījumā ir sekošais: siltās krāsas (sarkanā, oranžā un dzeltenā) iegūst pie mākslīgās gaismas palielinātu spilgtumu, bet aukstās krāsas (zaļā, zilā un violetā) zaudē viņu un kļūst neasas un tumšas.

Šī iemesla dēļ nav ieteicamas aukstās krāsas vakara tērpiem. Pārvēršas nevien spilgtās aukstās krāsas, bet arī tās, kuŗām zilā krāsa tik drusku piebiedrota. Siltās krāsas, arī baltā krāsa, toties pie ugunsgaismas sevišķi izceļas ar savu dzīvumu. (Mežģiņu audumi neizdevīgi balles tērpiem, jo izskatās savalkāti.) Violetā krāsa pie mākslīgās gaismas satumst, gandrīz, līdz melnai krāsai. No aukstām krāsām vienīgi var izlietot gaiši zilos un zaļos toņus.

Augums.

Ne katrai klientei ir Milosas Venēras augums un bieži vien taisni turīgākās un devīgākās pasūtītājas nevar lepoties ar klasiskām proporcijām. Te nu drēbniekam-cei jāparāda sava veidošanas māksla. Viņu rīcībā ir divi līdzekļi: piegrieztne un krāsa. Te, galvenā kārtā, ies runa par otro līdzekli — krāsu.

Gaišās krāsas laukumi arvienu izliekas lielāki, nekā tikpat lieli tumši laukumi. Šo parādību dēvē par krāsu (toņu) iradiāciju. Tamdēļ gaišus tērpus var ieteikt sīkiem un kalsnējiem augumiem, turpretim lieliem un kupliem — tumšus vai pelēkus, jo tie radīs samazinošu ilūziju. Siltās krāsas padara augumu lielāku, bet aukstās mazāku. Tāpat spožās krāsas palielina, bet nespožās samazina augumu; pie tam pirmās piestāv vairāk temperamentīgiem raksturiem.

Liela vērtība jāpiegriež arī auduma rakstam (musturim). Ja šis raksts — siks, tad pa gabalu skatoties, tas saplūst vienā laidā un lielu iespaidu uz formu neatstāj, bet ja viņš liels un uzkrītošs, tad viņa iespaids uz kopējo formas siluetu noteikti sajūtams. It sevišķi vēl, ja šis rotājošais raksts — strīpains. Vertikālās (stāvās) strīpas pagarina formu, bet līmeniskās — samazina un padara platāku. Šī optikas likuma dēļ, tad vertikāli strīpotos audumus var ieteikt maziem un kupliem augumiem, bet līmeniski strīpotos gaŗiem un kalsnējiem. Pēdējo gadījumu gan, laikam, neizdosies nekad pielietot, jo tas runātu pretī mūsu „taisnās līnijas“ modei. Krustotie (rūtainie) audumi jālieto tā, kā lai vairāk uzkrītošais strīpu virziens būtu nostādīts vertikāli.

Apģērba krāsa un viņas iespaids uz sejas un matu krāsu.

Apģērbam ir jāizceļ viņa īpašnieces skaistums. Arī skaistākais un dārgākais tērps, ja viņš nav pieskaņots valkātājam, ir nederīgs un sagādā tik vilšanos un sirdēstus. Šī doma nav vēl lieki jāpierāda, tā ir aksioma. Bet kā panākt ideālo saskaņu? Te nu sākas krāsu teorijas praktiskā pielietošana.

Sarkanā krāsa.

Sarkanā krāsa, sevišķi pēdējā laikā, ir ļoti izplatīta arī kā apģērba krāsa. Viņa mazina sejas sātumu un tamdēļ bālam sejam šī krāsa nav ieteicama; toties ļoti labi noder sātām sejām. Gaiši sātā krāsa piestāv blondīnēm, bet tumši sātā — brunetēm un šatenēm. Pēdējā — padara ādas krāsu gaišāku.

Gaišā rožu krāsa ir visiemīlotākā jaunavu balles tērpu krāsa. Tik šo krāsu ieteicams atdalīt ar kādu garnitūru no miesas krāsas.

Ļoti bieži sarkano krāsu var izlietot rotājumiem, jo šī krāsa ienes dzīvumu krāsu kompozīcijā. Sevišķi jauki viņa (e) sader ar pelēkiem toņiem.

Oranža krāsa.

Oranža krāsa ir par daudz kļedzoša parastiem apģērbiem. Viņas īstā vieta ir uz skatuves. Piestāv viņa vislabāk brunetēm un gaišā tonī — sarkanmatēm. Viņa iespaido sejas krāsu zilganā virzienā. Oranžās krāsas sabiezējums — brūnā krāsa toties ir viena no populārākām krāsām. Viņa der šatenēm un dažos gadījumos arī brunetēm.

Dzeltenā krāsa.

Dzeltenā krāsa der ļoti labi tumšmatēm ar svaigu sejas krāsu. Tik šī skaistā krāsa padara augumu kuplāku an no viņas jāizsargājas bālam un dzeltenām sejām, kuŗas pieņem violetu nokrāsu šīs spilgtās krāsas tuvumā. Brunetēm ar gaišu miesas krāsu ieteicami citrona dzeltenie un dzeltenie zaļgie toņi, bet šatenēm — bāli dzeltenie. Blondīnēm no dzeltenās krāsas jāizvairās.

Zaļā krāsa.

Arī zaļā krāsa piestāv tumšmatēm. Spilgti lietota tā padara seju sātāku. Viņa vislabāk piestāv sarkanmataīnām dāmām.

Zili zaļā krāsa.

Visvieglāk pielietot zilizaļo krāsu (vīlnā un samtā), jo šī krāsa ideāli harmonē ar sejas krāsu un der visiem vecumiem. Protams, ka no dažas labas krāsas var iegūt vēl labāku saskaņu.

Zilā krāsa.

Zilā krāsa pieder jaunām meitenēm. Šī krāsa ir arī kā radīta gaišmatēm. Zilā krāsa padara augumu slaidāku un, varbūt, tamdēļ trīs ceturtdaļas no visiem kostīmiem ir veidoti zilā krāsā. Šatenes un brunetes var izvēlēties tumši zilos toņus.

Violetā krāsa.

Violetā krāsa ir visgrūtāk pielietojamā krāsa. Viņa bālās sejas padara dzeltenī zaļas. Tumšākos toņus var izlietot ielu ģērbiem, bet tikai dāmas ar svaigu sejas krāsu.

Melnā krāsa.

Resnās dāmas nekad nedrīkst valkāt baltus apģērbus, toties melnie ir vislabākais atrisinājums. Šī melnā krāsa, kā kontrasts, padara arī ādas krāsu tīrāku un gaišāku. Bez tam šī krāsa ir arī ļoti praktiska, tikai nehigiēniska un drūma. Vislabāk viņa pieder gaišmatēm.

Baltā krāsa.

Baltu krāsu (šo tīrību, gaismas un svētuma simbolu) nedrīkst valkāt kupli augumi un dāmas ar netīru sejas krāsu. Baltā krāsa pieder jaunavām un it sevišķi tām, kuņģam svaiga sejas krāsa. Baltā krāsa noder labi arī kā rotājums citas krāsas ģērbiem (sevišķi aukstām krāsām).

Pelēkās krāsas.

Pelēkās krāsas ir nevien praktiskas, bet arī pieder visām sejas un matu krāsām. Tamdēļ arī viņas arvienu atgriezīsies modē. Senie latvieši no pelēkām krāsām visvairāk bij iecienījuši sudrabpelēko toni.

Apģērbu rotāšana.

Visbiežāk un visvieglāk ir apģērbu rotāt ar tonāliem kāpinājumiem. Tā piem. var vidēju zilu toni rotāt vai nu ar tumšāku zilu vai arī ar gaišāku. Tikai šādos gadījumos jāizsargājas no detonēšanas, tas ir m zilu nerotāt ar l vai t zilu. Bet var arī meklēt citas saderīgas krāsas, tik tad stingri jāpieturas pie krāsu teorijas. Un par visām lietām nav jāaizmirst, ka nav tik no svara materiāla dārgums un retums, kā veidotāja gaume krāsu un formas izvēlē.

Turpmākā daļā apskatīšu krāsu sadarbību ar seju un matiem no pretējā viedokļa, t. i. ņemot vērā dažādās sejas un matu krāsas.

Kādas krāsas der gaišmatēm?

Ar baltu sejas krāsu.

a) Mazasinīga sejas āda. Šim sieviešu tipam ieteicamas gaišas audumu krāsas. Vislabāki der t zilā krāsa, kas mazliet atdzīvinās sejas krāsu. Rotājumiem var izlietot balto un vai kādu pelēko krāsu. Der arī m zilā krāsa (tikai ne tumšā tonī), jo arī tā piedos siltāku noskaņojumu sejai. Pie gadījuma var lietot arī zaļo un balto krāsu. Jāizvairās no melnās krāsas un kad viņa arī jālieto (sēru tērpi), tad sejas tuvumā ieteicams novietot mazliet baltu rotājumu. Labi der šim tipam t un l pelēkas krāsas.

Pilnīgi jāizvairās no siltām krāsām (v, u, i, o, e un e rozā).

b) Maigi sārta sejas āda. Šai gadījumā daudz vieglāki pieskaņot krāsas. Der rozā, kas rotas ar bālu zaļu, zilu vai dzeltenu. Der arī zilā krāsa, balta un brūna krāsa. Bet vislabāki tomēr piestāv šim tipam zilā, zili-zaļā un zaļā krāsa.

Jāizvairās no v, g, o un melnās krāsas.

Ar bāli dzeltenu sejas krāsu.

a) Mazasinīga sejas āda. Te arī jādod priekšroka t zilai krāsai, kas izlabo sejas dzeltenumu. Neder l, r un g krāsas. Arī balta krāsa nav izdevīga. Jāizvairās no pelēkām krāsām ar l, r un g noskaņu. Toties ieteicama dzeltenā un gaiši zaļā krāsa. Pirmā ar savu kontrastu padara seju gaišāku (ziloņkaula krāsa), bet otrā — sārtāku. Sarkanu var pielietot tik ļoti tumšā pakāpē.

b) Maigi sārta sejas āda. Zilai krāsai te valdošā vieta. Zili-zaļā krāsa derēs tikpat labi, ja tik sejas krāsa nebūs par daudz sārta. Pēdējā gadījumā priekšroka dodama zilai un zili violetai (l) krāsai.

Bez šīm krāsām varētu lietot arī dzeltenu kr., rotātu ar l, m, a vai melnu krāsu; melnu krāsu rotātu ar t, e vai o krāsu; baltu krāsu rotātu ar m, l, g vai tumši sarkanu krāsu; zili violetu l krāsu rotātu ar o, š vai baltu krāsu, un beidzot arī pelēkas krāsas (tumšos toņos). No zaļās krāsas šāda tipa dāmām gan ieteicams izvairīties.

Ar brūni dzeltenu sejas krāsu.

a) Mazasinīga sejas āda. Šim tipam neder gaišas un maigas krāsas, bet noder tumšas un spēcīgas krāsas. Ieteicams viņām samta audumi, ja arī ne pašam gģēbam, tad mazākais rotājumam.

Dzeltenā krāsa te labi var noderēt, jo viņa mazina sejas dzeltenu noskaņu. Dzeltenu gģēbus ieteicams rotāt ar melnu vai brūnu. Bez tam var noderēt arī tumši brūna krāsa, tumši sārta, tumši pelēkas un dobji zaļās krāsas. Der arī meins, bet bez rotājumiem. Jāizvairās no o, a, v, gaiši zilās un baltās krāsas.

b) Maigi sārta sejas āda. Šādam veselīgam gaišmates tipam zilā krāsa arvien pieskanēs. Rotājumiem var tādā gadījumā izlietot sarkano un dzeltenu krāsu. Melno krāsu arī var tikpat labi izlietot kā zilo. Labu saskaņu var iegūt arī no tumši sārtas krāsas kas piedevām vēl rotāta ar zaļu, zilu vai arī dzeltenu krāsu. Zaļo krāsu var tik tādos gadījumos pielaist kā apģērba krāsu, ja viņu atdala no sejas krāsas ar sarkanu rotājumu. No pelēkām krāsām ieteicamas zili pelēkās un sarkani pelēkās. Bez jau minētām krāsām var vēl samērā labus krāsu efektus iegūt ar violetu krāsu gģēbiem, kuņus bagātīgi rotā dzeltenā vai zili zaļā krāsā.

Ar sārtu sejas krāsu.

Šim ziemeļnieku āriskam skaistules ideālam visdabīgāki piekļaujas zilie tērpi, kuņus var rotāt ar sarkanu, dzeltenu vai baltu krāsu. Tikpat jauki pieskaņojas melnie un zili violetie gģēbi, kā arī zili pelēkie audumi. Sarkani oranža krāsa (kā pretstats) palīdz klusināt pārlieku sejas sātumu.

Ar pelēku sejas krāsu.

Šai gadījumā visizdevīgākā krāsa ir zili zaļā. Tikpat izdevīga ir arī zaļā krāsa. Var, bez šīm krāsām, vēl ieteikt tumši zilu un brūnu ar pelēkiem rotājumiem.

Kādas krāsas der tumšmatēm un šatenēm?

Ar baltu sejas krāsu.

a) Mazasinīga sejas āda. Šāda tipa brunetēm pietāv vislabāki spilgtu krāsu apģērbi. Visizdevīgākās krāsas būtu: zili zaļā, zaļā (tumšā), sarkanā un brūnā krāsa.

b) Maigi sārta sejas āda. Šai gadījumā noder melnā krāsa ar sarkanās, rožu un zaļās krāsas rotājumiem. Bet tikpat labi noder arī baltā krāsa ar spilgtu krāsu rotājumiem. Bez tam uz šo tumšmates tipu var pārcelt arī gaišmatu (ar līdzīgu sejas krāsu) apģērba krāsas.

Ar bāli dzeltenu sejas krāsu.

a) Mazasinīgu sejas ādu. Arī šai gadījumā var pārcelt līdzīgu gaišmatu apģērba krāsas. Šim tipam ļoti labi pieskaņojas brūnā krāsa. Arī dzeltenī apģērbi (ar melnu rotājumu) var dot labu saskaņu.

b) Maigi sārta sejas āda. Šim skaistam un bieži sastopamam sieviešu tipam ir samērā viegli atrast pieskaņošas krāsas. Pat zaļu krāsu var pielaiķot izdevīgi. Sevišķi labi pieskaņojas dzeltenī pelēkā un dzeltenī brūnā krāsas.

Ar brūni dzeltenu (riekstu) sejas krāsu.

a) Mazasinīga sejas āda, Gaišmatu (līdzīgu sejas krāsu) apģērba krāsas arī te var pārcelt bez liela riska. Tik dzeltenus tērpus ieteicams rotāt ar violetu, bet ne ar melnu krāsu. Jāizvairās no nespodrām krāsām.

b) Maigi sārta sejas āda. Šim gadījumam ieteicama zaļā krāsa. Arī dzeltenā un brūnās krāsas der. Bet sevišķi šo sievietes tipu izceļ violetā krāsa. Bez tam var pieskaņot arī dzeltenī, zaļi un zili pelēkās krāsas.

Ar sārta sejas krāsu.

Arī šim tipam nav grūti pieskaņot krāsas. Arī baltu var izmantot kā apģērba krāsu. Jāizvairās spilgti zaļām krāsām un arī no gaiši oranžas krāsas.

Kādas krāsas der melnmatēm?

Balta sejas krāsa.

a) Mazasinīga sejas āda. Šis gadījums dod vislielāko topu kontrastu: — melni mati un bāla seja. Katrā ziņā te jāizvairās no ugunīgām krāsām. Šim tipam labi der zili violeta krāsa ar zaļu rotājumu. Tāpat var ieteikt dzeltenu, dzeltenī oranžu un violetu krāsu. Ja lieto melnu krāsu, tad par rotājumu tai jāizvēlas nespodra dzeltena vai maigi zaļa. Bez tam var izlietot pelēkās krāsas, bet tām jābūt arī aukstām pieskaņām un gaišos toņos.

b) Maigi sārta sejas āda. Šim melnmates tipam der ļoti daudzas krāsas, pat tādas, kas citos gadījumos pilnīgi neiespējamās. Tā, piemēram, te var pielietot violeto, dzeltenu un pat oranžo krāsu. Arī melno krāsu var lietot, bez kādām bažām. Tāpat labi saskan ar brūnām un pelēkām krāsām.

Ar bāli dzeltenu (krējuma) sejas krāsu.

a) Mazasinīga sejas āda. Dzeltena krāsa arī šai gadījumā der. Par rotājumu var izvēlēties violetu vai tumši zaļu krāsu. Protams, ja runa iet par slaidu figūru, bet tuklie augumi var izvēlēties violetu krāsu ar dzelteniem rotājumiem.

b) Ar maigi sārtu sejas ādu. Šo melnmates tipu var uzskatīt par skaistāko tumšmatu starpā un ar viņu var sacensties tik zeltainās gaišmates. Viņām der visas krāsas, kas taisni tādēļ padara izvēli grūtāku. Ļoti labi izceļas šās melnmates dzeltenos tērpos, kuņi rotāti ar zili zaļu vai violetu krāsu. Tikpat labi der arī violeto krāsa un baltā. Pēdējās krāsas tērpus var bagātīgi rotāt ar spilgtām krāsām (kas sader ar baltu krāsu).

Ar brūni dzeltenu (riekstu) sejas krāsu.

a) Mazasinīga sejas āda. Šis melnmates tips var radīt grūtības krāsu izvēlē, jo parasti sejas dzeltenā krāsa ir piedevām vēl netīra. Vispareizāki šai gadījumā apģērba krāsu izvēlēties spilgti dzeltenu, mazākais sejas tuvumā. Arī melnu krāsu var lietot ar dzeltenu rotājumu. Bez šīm krāsām var vēl lietot zaļu, pelēcīgi zaļu, zilu un tumšu dzeltenu brūnu krāsu.

b) Ar maigi sārtu sejas ādu. Šis dienvidnieces skaistules tips pie mums tik reti sastopams. Arī te vislabāki der dzeltenā, violetā, zili violetā, oranžā, melnā un tumši zaļā.

Ar sārtu sejas krāsu.

Šai gadījumā atkal pirmā kārtā jāaizrāda uz dzeltenu un violetu krāsu. Ļoti labas saskaņas iegūst arī no brūnas un gaiši zilas krāsas. Bez tam vēl var sekmīgi pielietot melnu krāsu rotātu ar sarkanu un pelēkās krāsas (zili, zaļi vai dzeltenu pelēkās krāsas).

Ar pelēku sejas krāsu.

Parasti šī sejas krāsa nesastopas ar spoži melniem matiem, bet biežāki ar krāsotiem. Visizdevīgākā apģērba krāsa — melna vai violeta. Labus panākumus var iegūt arī no zaļas, zili pelēkās un brūni zaļās krāsas. Zaļās krāsas ar savu pretstatību izsauc sejā sārtuma illūziju.

Kādas krāsas der sirmgalvēm?

Ar bāli dzeltenu (krējuma) sejas krāsu.

a) Mazasinīga sejas āda. Te visa vērība jāpiegriež sejas ādai. Kā labākā šim nolūkam der zili violetā krāsa, tik viņai nav jābūt spožai. Bez tam der arī pelēkās krāsas (zaļi pelēks un dzeltenu pelēks), melnā, zili zaļā, dzeltenu brūnā, pelēcīgi zaļā un zilā ar oranžiem rotājumiem un nespoža violeta krāsa.

b) Sirmgalves ar maigi sārtu sejas ādu tikpat kā nav sastopamas.

Ar dzelteni brūnu sejas krāsu.

a) Mazasinīga sejas āda. Šai gadījumā var pieskaņoties gaišmatu krāsām. Visizdevīgākā te melnā un zilā krāsa.

b) Ar maigi sārtu sejas ādu. Šim gadījumam var izvēlēties dzeltenu krāsu. Tad vēl būtu lietojamas pelēkās krāsas: dzeltenī pelēkā krāsa ar pelēku un baltu rotājumu un zaļi pelēkā ar dabīgu sarkano rotājumu. Labus rezultātus var panākt arī ar zili zaļo un brūno krāsu, kas rotāta ar zaļu krāsu.

Kādas apģērbu krāsas der vīriešiem?

Te visu laiku gāja runa tik par sieviešu apģērbu krāsām, bet tikpat labi šīs krāsu kombinācijas varētu attiecināt uz vīriešu tērpiem. Protams, ka tad atkrīt visas spilgtās un spožās krāsas.

Amata mācība

Bikšu šūšana, pagatavošana.

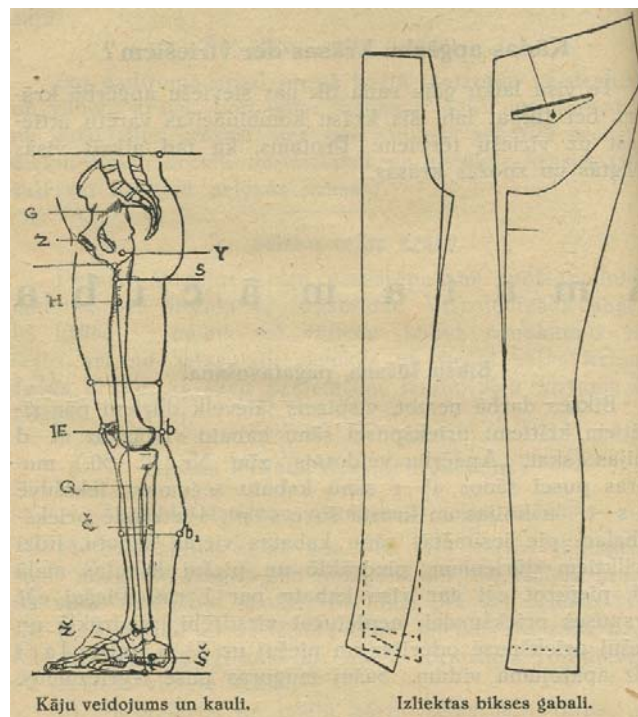
Bikses darbā ņemot, vispirms jāievelk dūrieni pār zīmētiem krītiem: priekšpusei sānu kabatu vietās uz $m-d$ līnijas (skat. „Apģērbu veidotājs“ zīm. Nr. 49.—50.), muguras pusei sānos a^1-r sānu kabatu segumam, iekššuvē uz $s-t^1-u$ līnijas un krusta šuvē $s-p^1$. Piedrāklē priekšgabalam pie iezīmētās sānu kabatas vietas kabatu, līdz ievilktiem dūrieniem, piedrāklē un piešuj kabatas malā eģi, pieturot eģi gar visu kabatu par 1 cm. Piešuj eģi virspuses priekšmalai, nepieturot virsdrēbi, piedrāklē un piešuj priekšpusē oderītes un piešuj uz E^2-i līnijas $l a c i$ līdz apaļojuma vidum. Sašuj muguras pusē iegriezumus.

Bikšu gludināšana un liekšana.

Piegludina eģi pie sānu kabatām priekšmalā, atgludina lača un iegriezuma šuves. Tad stiepj muguras pusei sānu šuvi pie ceļa vietas, kamēr sānu šuve nāk taisnā līnijā. Tas pats darāms pie iekššuves no punkta t^1-s ; bez tam pastiepj krusta šuves liekto līniju, sākot ap 8 cm no punkta s un beidzot ap 20 cm. Pēc tam saliek sānu un iekššuves kopā (ņemot katru muguras pusi atsevišķi) tā, ka sānu un iekššuve paliek taisnā līnijā, un sānos liekto līniju iegludina muguras puses vidū, piemērojoties ķermenim (sk. „Apģ. veid.“ 32. lp. III—IV zīm.) Atdrāklē, nogludina sānu kabatas. Pēc tam sagludina katru priekšgabalu atsevišķi, apakšā pastiepjot. Nozīmē un nošuj kabatas vietu.

Sānu šuves šūšana.

Apzīmē muguras pusei sānu šuvi. Liek priekšgabala punktu m pie muguras gabala punkta a^1 un piedrāklē līdz kabatai. Zem kabatas uztura muguras pusi 1 cm un turpina drāklējumu no kabatas lejas gala līdz apakšai vienādi. Sadrāklēto šuvi sašuj ar mašīnu. (Kad sānos tiek liktas sprādzes, tad sprādzi jostīņas iešujamas sānu šuvēs virs kabatām, bet sprādze ar jostīņu muguras puses iegriezumā, horizontālā līnijā.) Piešuj jostu un pagatavo kabatas pati muguras pusei. Atgludina sānu šuves, piešūto jostu un pati. Iedrāklē $l a c e i$ un jostai audeklu, pagatavo $b a t e r i j u$, ietaisa baterijā pogcaurumus, pagatavo lici.

Iekššuves šūšana.

Apzīmējam pēc uzdotā mēra bikšu platumu, uzlaižot gurnos, celī un apakšā $1\frac{1}{2}$ cm šuvēm. Nozīmējam jostas virsējo malu, iezīmējam kabatu muguras pusē. Pēc tam noliecam muguras pusi uz sānu šuvi, kā zīmējumā, no ceļa līdz apakšai par $\frac{1}{2}$ cm pāri šuvei, bet augšā iekššuve attālinās par 2 cm uz muguras pusi. Tādā pat veidā liecam priekšgabalu atpakaļ. Gludi gulošās šuves sazīmē, un muguras gabala iekššuves ar šķērslīnijām. Pēc tam šuvi sadrāklē un sašuj, piešuj baterijas segumu, ietaisa kabatu muguras pusē, atdrāklē b a t e r i j a s segumu, jostas virsējo malu un laci. Sagludina jostas virsējo malu, kabatu muguras pusē un atgludina iekššuves.

Fasona gludināšana.

Noklājam presdeķi uz galda un noliekam uz tā sašūto bikšu stilbu no apakšas līdz ceļa vietai, lai iekššuve gludi gulētu uz sānu šuves, bet augšā par 2 cm attālinās uz muguras pusi. Iegludina pēc ķermeņa un modes apakšējā daļā fasonu, pēc tam augšējā daļā, pastiepjot krusta šuvi, tad iegludina radušos platumu ap celi un gurniem.

Apakšas pagatavošana.

Noliekot sagludinātas labās puses gabalu uz galda, apzīmējam sēdvietas šuvi un jostas gaļumu. No sēdvietas krusta šuves, mērām soļa gaļumu uz iekššuves līniju. Apakšā atzīmējam soļa gaļumu. Paturot augšā mēru uz vietas, mērām apakšā uz muguras bukti +1 cm, bet priekšpusē uz bukti — 1 cm; sazīmējam apakšas gaļumu. Zīmēto pusi uzklapē uz otru un apzīmē; pēc tam atdrāklē apakšu pa zīmējumu un atšuj ar viegliem necaurredzamiem dūrieniem.

Pabeigšana.

Piedrāklē bateriju, piešuj bateriju, nošuj jostas vietu, sašuj krusta šuvi, nošuj baterijas galu un sānu kabatu galus, piešuj pogas, sašuj sānu kabatas un atdrāklē, iedrāklē oderes un iešuj. Piešuj lici un sānu kabatas. Atgludina krusta šuvi un sagludina apakšas galus un oderes. Ar tvaiku nogludina biksēm augšdaļu, pēc tam ar sausu sagludina fasonu. Ar tvaiku noņem spīdumu un sagludina baterijas gala priekšpusi.

Žaketes priekšmalas pagatavošana.

Izgriežam žaketei no priekšmalas un klapes stūriem audeklu ap $\frac{3}{4}$ cm no malas. Piedrāklējam eģi ap $\frac{1}{2}$ cm no malas; eģi drāklējot, to pieturam mazliet stingrāki. Drāklējumu sākam no klapes atliekuma un beidzam apakšmalā ap pus sānu kabatu vietas. Bez tam vēl piedrāklējam eģi no kakla līdz pus fasona gaļumam pie klapes buktes vietu.

Piedrāklēto eģi piešujam pie virsdrēbes maziem dūrieniem tā, lai nebūtu no labās puses redzami. Audekla pusē eģis piešujams pie audekla, tāpat klapes vietā. Piešūto eģi piegludina; mazliet vēl iegludina no padušu puses krūti kopā ar audeklu, pārgludina krūti. Pēc gludināšanas pakaļam priekšgabalus aiz audekla, lai izžūst. Kad priekšgabals apžuvis, tad piedrāklējam priekšmalai ieloku (bezaci), uzmanot, lai ieloks nebūtu priekšā īsāks par virsdrēbi; uz klapes stūriem ieloks pieturams tā, lai klape brīvi rullētu. Piegludina uzturējumu uz klapes un atzīmē ieloka šuves vietu 1—2 mm no eģes malas un piešuj ieloku pa nozīmēto krītu, kreisai pusei sākot no klapes stūra līdz apakšējai malai, bet labai pusei sākot no apakšējās malas. Atgludinām piešūto ieloku un izgriežam ieloka lieko drēbi, atstājot $\frac{1}{2}$ cm lielu šuvi. Pēc tam atdrāklējam klapes stūrus un priekšmalu, lai ieloka šuve mazliet būtu uz iekšpusi (lai šuve nebūtu no virspuses redzama). Pādrāklējam pār klapi, uzturot ieloku vaļīgāku, piedrāklējam ieloku pār vidu pie virsdrānas un iekšējo malu piemetinām pie audekla. Nošujam ar roku priekšmalu un sagludinām.

Kad priekšmala sagludināta, tad iezīmējam pogcaurumus, 2 cm no priekšmalas un 3 cm gaļus, kuņģus iecērtam ar kalniņu. Iecērtos pogcaurumus apmetinām, lai nebūtu bārkstis redzamas, pēc tam iešujam pogcaurumus ar piemērotu zīdu un nogludinām.

Oderes drāklēšana.

Kad priekšmala gatava un pogcaurumi ietaisīti, tad nozīmējam uz ieloka oderes noliekuma vietu (bezaci), augšā pie klapēm platāki un uz leju šaurāki no malas. Iedrāklē priekšgabalam oderi, sākot no oderes kabatu vietas ap 6 cm no zīmējuma malas; drāklējam gar apakšmalu, uz kabatas sānos oderi mazliet vaļīgāki uzlaižot. Sākam otro drāklējumu no oderes kabatas, ap 8 cm no rokcauruma un sānu šuves, nobeidzot ap 6 cm no apakšmalas. Piestiprinām oderes kabatas virsējo malu un galus pie audekla un piedrāklējam oderi pār krūtīm, sākot no oderes kabatas un beidzot ap 8 cm no plecu šuves.

Tagad noliecam oderes priekšmalu līdz ieloka zīmējumam no kakla līdz apakšmalai. Noklājam muguras oderi gludi uz galda, uzklājam virsdrēbi, drāklējumu sākam no muguras šuves ap 6 cm no kakla, drāklējam ap 7 cm no plecu un sānu šuvēm un drāklējumu beidzam uz muguras šuves ap 8 cm no apakšas, uzturot oderi gaļāku par virsdrēbi. Tāpat tiek oderes drāklētas arī mētelim.

Žaketes sānu šuves šūšana.

No pareizi apstrādātām sānu šuvēm daudzkārt atkarājas drēbnieka nākotne un pastāvība. Ir piedzīvoti gadījumi, kad viss gabals priekšzīmīgi nostrādāts, bet nav pareizi sānu šuves apstrādātas. Vēlāk pie pārtaisīšanas tērē lieku laiku un nereti zaudē pasūtītāju. Kad esam oderes žaketei vai mētelim iedrāklējuši, tad noliekam priekšgabalu gludi uz galda ar labo pusi uz augšu, priekšmalu uz savu pusi un žaketes augšējo daļu labajā pusē. Tad ņemam muguras gabalu un uzliekam gludi uz priekšgabala, lai rokcauruma līnijas punkti K^1 — K^2 būtu kopā. Drāklējumu sākam no punkta K^1 , liekot muguras šuves malu pie priekšgabala ievilktiem dūrieniem, turot abas puses vienādi un drāklējam līdz apakšas malai $\frac{1}{2}$ cm platu šuvi, sākam otro drāklējumu no muguras punkta 5 un drāklējam līdz punktam K^1 . Šeit muguras gabals mazliet vaļīgāki uzlaižams lāpsta tilpumam. Tāpat sadrāklējam otro šuvi. Kad šuves sadrāklētas, tad noliek uz galda un pārliecinās, vai abas puses vienādas, tad sašujam ar $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ cm platu šuvi, izvelkam drākļa diegu no sānu šuvēm. Tad atgludinām sekošā kārtībā: Noliekam šuvi uz gludināmā kluča ar priekšgabalu uz apaļo pusi tā, ka priekšgabala sānu šuves līnija 2— k^2 — g^1 — f^4 gulētu tādā pat virzienā kā zīmējumā „Apģērbu veidotājs” Nr. 22 zīmēts. Tādā pat kārtībā atgludināms, neizstiepjot, bet sākot 5 cm zem punkta k^1 un beidzot pie 5, īsi iegludināms, neizstiepjot rokcaurumu muguras pusē. Piedrāklejam no punkta z rokcauruma iegriezuma šuves līdz punktam t, eģi un piegludinām. Pagatavojam mazu polsterējumu (bačuku) lāpsta segumam un iedrāklējam, sākot no punkta z un beidzot ap 6 no plecu šuves; polsterējuma platums var būt 8 cm un 6 cm pāri plecu šuvei. Piedrāklējam priekšgabala oderes ar viegliem dūrieniem pie priekšgabala šuvēm un uzdrāklējam vienādā līnijā muguras oderi. Pēc tarn apzīmējam žaketes apakšējo malu, atdrāklējam, ar viegliem krusta dūrieniem piemetinām, sagludinām, apzīmējam ap $1\frac{1}{2}$ cm no malas oderes noliekuma vietu un nodrāklējam apakšā oderi, pie sānu kabatām priekšgabaliem ap 1 cm no oderes malas, bet mugurai ap $\frac{1}{2}$ cm apakšas krokai.

Plecu šūšana.

Plecu šuves apstrādāšanai ir piegiežama liela vērība, izstaipītie un sagrozītie pleci rada tādas kļūdas, ko grūti pazīt, un pielaistās kļūdas diezgan grūti labojamas, kas nereti prasa krāgas un piedurknes izārdīšanu. Pie plecu apstrādāšanas jāievēro galvenām kārtām: 1) pareizo centru vienāda sašūšana pie kakla, 2) centru salikšana pleca galā pie rokcauruma. Plecus drāklējot ņemam pirmo labo plecu un saliekam tā, kā muguras kakla punkts i resp. muguras krīts pareizi būtu kopā ar punktu r, resp. priekšgabala kakla apzīmējumu. Drāklējot muguru, mazliet plecos pielaizām vaļīgāki tā, lai pleca gala zīmējuma punkti t — t^2 būtu kopā (resp. pleca krīta zīmējumi). Tādā pat veidā sadrāklējams otrs plecs. Pēc tam uzliek uz figūras (bistes) un pārliecinājamies, vai pleci vienādi sadrāklēti. Vislabāk plecus sašūt rokām tā, lai plecu šuve būtu īsāki turēta, tad liekam pleca šuvi uz pleca gludināmā kluča un atgludinām, šuvi īsi turot. Pie šūšanas un atgludināšanas izstaipītie pleci sabojā visa gabala sānu kritumu. Iedrāklējam priekšgabala oderi pie pleca, piesienam bačuku pie audekla oderes pusē un uzdrāklējam muguras oderi uz priekšgabala pleca oderes, tā, lai odere plecos nebūtu par šauru, īsu un nevilkto.

Apkakles šūšana.

Apkakles piestrādāšanas veidi atkarājas no cilvēka ķermeņa, t. i. no gaŗā jeb īsā kakla. Klientam ar slaidu normālu augumu pielaikosies vienīgi taisnā apkakle, bet aptaukotam un ar īsu kaklu, pielaikosies liektā apkakle, kas pie apstrādāšanas jāņem vērā. Žaketes apkakles piegiežamas pēc „Apģērbu veidotājs” 93. zīmējuma. Apakšapkakles stāvapkakle no b—c līnijas nošujama ar

mašīnu, bet apkakles atlocamā daļa no c—d līnijas nošujama rokām audeklu vaļīgāki uzlaižot. Nošūto apkakli vispirms gludi sagludina, tad atliec apakšapkakli uz c līnijas un iegludina asu bukti, bet pie apkakles gala punkta f virzienā 5 cm bukti izgludina. Āpkakle nav jāstiepj un jāliec. Tagad ņemam sagludināto apkakli, liekam apkakles b punktu pie muguras gabala b punkta un piedrāklējam. No punkta b—i.r. līniju drāklējam abus gabalus vienādi no punkta r līdz 6 cm uz priekšu, pieturam vaļīgāki apkakli par $1^{1/2}$ —2 cm, bet no klapes buktes līdz apkakles galam drāklējam vienādi. Kad abas puses uzdrāklētas, uzliekam uz bistes un pārliecināmies, vai abas puses vienādas. Ar vienādiem smalkiem dūrieniem piešujam apakšapkakli pie rumpja, piestiprinām apkakli uz šuves vietas pie audekla un oderes, piemetinām oderes malu pie apkakles un piegludinām, apzīmējam un nolīdzinām (skat. „Apģērbu veidotājs“, 54. lap. p. I—II). Pārgludinām virsapkakli. Uzlikam virs-apkakli uz apakšapkakles gludi uz galda un sažīmējam: 1) šuves vietu uz ieloka gala, 2) apakšapkakles galu, 3) ieloka iekšējo malu, un piegriežam atstātās šuves daļas. No apakšapkakles gala līdz ieloka malai jeb oderai piešujam virsapkakli, abās pusēs, ar pirkstiem atliecam piešūto šuvi un gar šuves malu piedrāklējam pie apakšapkakles šuves, tad no kreisās puses virsapkakles šuvi piestiprinām pie audekla. Drāklējam sākot no apkakles gala pa otro pusi virsapkakles šuvei, iekšpus apkakles buktes, nobeidzot virs apkakles gala šuves galā. Nodrāklējam vienreiz ārpus apkakles buktes. Uzlaižam apkakles stūros drēbi vaļīgāki, nodrāklējam gar apkakles ārējo malu un piegludinām. Nolīdzinājam gar apkakles malu vienādu šuvi un piešujam vienādiem dūrieniem, piešujam virsapkakli pie oderes. Ar īsiem kakliem, apkakles piegriežamas un apstrādājamas tāpat, tikai apkakles iekš- un ārmalas stiepjamas (skat. „Apģērbu veidotājs“ 54. lp. p. zīm. III—IV).

Piedurknes šūšana.

Vispirms apzīmējam roku riņķi. Pie piedurknes šūšanas jāuzmana, lai piedurknes šuve nebūtu izrobota, bet vienādi apaļa. Ņemam pirmo kreiso piedurkni un liekam līdztekus priekšmalai, pielaižot apakšpiedurknes noapaļojumu rokcaurumam (skat. „Apģērbu veidotājs“, zīm. 28.). Drāklējumu sākam no apakšpiedurknes šuves un drāklējam abas puses vienādi turot (piedurknes apaļojums iepriekš apstrādājams, skat. Piedurknes pagatavošana), līdz elkoņa šuvei, no elkoņa šuves līdz 8 cm attālumā apakšpiedurkne mazliet pieturama un drāklējumu beidzam turpat, kur sākām. Kad piedurkne iedrāklēta, to uzliek uz bistes un pārliecinājas par krituma pareizību. Izmērām elkoņa šuves attālumu no pleca šuves un apakšpiedurknes attālumu no sānu iegriezuma šuves. Minētos attālumus atzīmējam uz otras puses. Drāklējot labo piedurkni, liekam elkoņa šuvi un apakšpiedurknes šuvi pie atzīmētās vietas un iedrāklējam. Pārliecinājamies, vai abām piedurknēm vienāds kritiens, un iešujam ar mašīnu. Izvelkam no šuves drāklētos diegus un liekam šuvi uz pleca gludināmā kluča un atgludinām, sākot no žaketes sānu šuves gar pleca galu un beidzot pie apakšpiedurknes šuves. Šuve liekama uz kluča taisnā līnijā un jāuzmana, lai šuves gludinot neizstieptu. Kad šuves atgludinātas, tad apdrāklējam gar rokas riņķi rumpja oderi pie virsdrēbes tā, lai odere būtu vaļīgāka. Pirmo drāklējumu sākam muguras pusē no sānu iegriezuma šuves un beidzam ap pleca vidu; no tās pašas vietas sākam priekšpusē un nobeidzam uz pleca vidu. Pie drāklēšanas jāuzmana, lai piedurknes šuve būtu taisna un virsdrēbe būtu gluda un nevilkta. Pēc tam ņemam no oderes puses un piedrāklējam ap 1 mm no piedurknes šuves oderi, pie virsdrēbes ar biezi nodurtiem un vaļīgiem dūrieniem. Piegludinām piedurknes apakšējo daļu, sākot no elkoņa šuves un beidzot virs rokcauruma apaļojuma un izgriežam priekšpusē lieko oderi. No pleca šuves līdz paduses apaļojumam priekšpusē iedrāklē 4 cm platu vatelīna gabaliņu vai vieglu polsterējumu. Sākot no elkoņa šuves iedrāklējam piedurknes oderi, piemērojoties virsdrēbes tilpumam. Piedurknes oderes šuvei jābūt vienādā apaļumā.

Gludināšana (presēšana).

Presēšana jeb gludināšana bija viens no drēbniekam grūtākiem un nehigiēniskiem darbiem. Cilvēkam krūtis ir priekš tā, lai elpotu, bet ne priekš tā, lai viņas saspieztu. Sevišķi pie priekšmalas presēšanas patērējam daudz enerģijas un laika. Pie cietas gludināšanas mēs ņemam F. Kražes izgudroto presējamo aparātu. Ar to ir iespējams ar vieglu kājas spiedienu sagludināt visbiezāko malu, pašam nemaz daudz nepiepūloties. Vispirms apgludinām klapes un apkakli, sākot no augšējā pogcauruma kreisā pusē līdz pogu vietai labajā pusē. Tad sākam atkal no virsējā pogcauruma un gludinām pa ieloka pusi kreisās puses priekšmalu līdz pēdējai pogu vietai. Pēc tam iegludinām apkakles bukti, sākot no labās puses pusklapes, apkakles vidū, līdz kreisās puses pusklapei un izvelkam no virsapkakles drāķļa diegus.

Tvaikošana (dampēšana).

Lai no pagatavota gabala noņemtu liekos spīdumus, kas radušies gludinot, un līdz ar to lai gabalu dezinficētu, katram pasūtītam apģērbam obligātoriski jātiek ar tvaiku gludinātam (dampētam), neskatoties, vai no apstrādāšanas spīdums radies, vai ne. Pirms gabala tvaikošanas ir jāaptvaiko tvaikojamais buks jeb tvaikspilvens. Tas pats darāms pēc veca uzvalka gludināšanas, lai neizvazātu varbūtējās slimības dīglus. Drēbniekam jābūt arī tautas un savu klientu veselības sargam. Žaketi vai mēteļi mēs tvaikojam sekošā kārtībā: vispirms notvaikojam plecu šuves, plecus un piedurknes augšējo daļu, turot uz mazā tvaikspilvena. Pēc tam liekam gabalu uz gludināmā buka jeb tvaikspilvena un tvaikojam augšējo muguras daļu no puspleca līdz apkakles šuvei. Liekam uz buka sānu muguras līdz muguras šuvei sānu šuvi, lai nebojātu iegludināto fasonu. Tālāk notvaikojam muguras apakšējo daļu, sānus, sānu kabatas līdz rokcauruma līnijai.

Ar sauso gludināmo drēbi nogludinām oderi, kas pie tvaikošanas saburzīta. Pietvaiko abas piedurknes no priekš-un muguras puses, tad priekšpusē apakšējo daļu, krūtis, apkakli, un beidzot apkakles atlocījumu. Kad viss notvaikots, tad uzkaļ gabalu uz bistes vai knaģa un uzmanīgi apskata visu gabalu, vai nav palicis kāds spīdums vai kroka. Notvaikotais gabals jāliek dažas stundas nokalšanai. Pēc tam iezīmējam un piešujam pogas. Notvaikotu gabalu nedrīkst dot citam uzģērbt, kā vienīgi tā īpašniekam. Ar šādu apģērba uzvilkšanu citai personai klientam var rasties nepatīkamas sekas. Nav jāaizmirst, ka ar apģērbiem tiek izvazātas visādas slimības.

Mēteļa pagatavošana.

Mēteļa pagatavošana daudz neatšķiras no žaketes pagatavošanas, starpība tā, ka drēbe tiek ņemta biezāka un mētelis pagatavots daudz gaļāks kā žakete. Mēteļa audekls, priekšmala, kabatas, piedurknes, sānu šuves un pleci tiek apstrādāti tāpat kā žaketei. Tikai mēteļa apkakle tiek griezta pēc „Apģērbu veidotājs“ zīm. 95. un pielīdzināta zīm. Nr. 80, IV, V, VI.

Ziemas mēteļiem apkakles tiek viscaur ar mašīnu nošūtas, līdz stāvapkaklei gareniski, bet atliekuma daļa slīpi uz leju no punkta c uz d.

Mēra ņemšana.

Vienīgais mēra ņemšanas paņēmieni ir cilvēka stāvoklis kareiviskā pozē, — daba mums nav norādījusi citus ceļus.

Bet tā kā cilvēks ir dabas valdnieks un pavēlnieks, viņam nākas diezgan grūti pieņemt šo stāvokli, tādēļ pie mēra ņemšanas apzinīgi jāņem pilnīgs mērs vienreiz visām reizēm un vēlāk tikai var variēt viņa resnuma mēru.

Tādēļ mums jāatrod veikls paņēmieni visu apģērbu mēra ņemšanai.

Mūsu zinātniskā mēra ņemšana ievēro visas ķermeņa savādības, atzīmējot kaulu izbūves redzamos iedobumus ķermenī.

Acīmredzot, šo jautājumu var noskaidrot vienīgi rūpīgi studējot ķermeņa un kaulu izbūvi, ko katrs skolnieks vispirms mācīsies pazīt pēc ģindeņa un vēlāk viegli pēc savu klientu ķermeņa.

Ikkatrā mēra ņemšanā jāņem vērā ķermeņa savādības un iedalījums. Sekošā tabula rādīs rumpja sadalījumu ar redzamākiem kaulu iedobumiem.

b—c	1. daļa.	Padušu dziļums.
b—E	2. „	Taljas gaļums.
b—E ¹	3. „	Muguras gaļums.
d ¹ —K	4. „	Plecu mērs jeb mug. plat.
	5. „	Roku gaļums.
c—l	6. „	Padušu priekša.
c—m	7. „	Krūšu resnums.
E—u	8. „	Viduča resnums.
	9. „	Gūžu resnums.
	10. „	Gurnu resnums biksēm.
	11. „	Ceļa platums biksēm.
	12. „	Apakšas platums biksēm.
	13. „	Sānu gaļums biksēm.
	14. „	Sola gaļums biksēm.
	15. „	Vestes izgriezums.
	16. „	Vestes gaļums.

(Skat. „Apģērbu veidotājs“ zīm. 2. lp. un 33. lp. II daļā.)

Piegriešana.

Vispirms pēc ņemtā mēra izgatavojamas piegrieztas attiecīgām ģērbam no papīra. Pirms liekam piegrieztai uz drānas, jāpārliecinājas, uz kuŗu pusi iet drānas akots, kas radies fabrikā no kāršanas un šķērēšanas. To izdara atklājot drānai labo pusi un viegli ar plaukstu velkot pār drānu.

Šā mēģinot var sajukt, uz kuŗu pusi iet akots. Apģērbs piegriežams tā, lai akots ietu uz leju (skat. „Apģērbu veidotājs“ zīm. Nr. 96., 97., 98., 100.). Zīmēšana izdarāma sekoši: uzliek piegrieztni uz drānas, apzīmē ar krītu apkārt piegrieztnei. Kad visi vajadzīgie gabali uzzīmēti, tad iezīmē kabatu vietas, fasona gaŗumu un attiecīgās iegriezuma vietas. Piegriežot jāuzlaiž: vestei pie kakla un apakšā 3 cm ielocījumam; žaketei pie kakla uz pleca un sānos 2—3 cm, biksēm muguras pusei iekš- un krusta šuvei 3 cm. Uzslaidums jāizdara tādēļ, ka, varbūt, klients pie uzlaikošanas vēlētos gabalu ērtāk, lai tad būtu rezerve (sk. zīm. 97. „Apģ. veid.“). Tāpat jādara pie svārkiem, frakām un mēteļiem.

Audekla piegriešana.

Kad saņemam piegrieztu gabalu, tad tūliņ piegriežam audeklu un saru drēbi. Audeklu piegriež tā, lai segtu priekšmalu, kaklu, rokcaurumu un kabatas galus, piemērojoties virsdrānai (skat. „Apģērbu veidotājs“ zīm. Nr. 23-a vai 29-a). Audekls pirms piegriešanas ar sūcekli jāsaslapina un ar karstu gludzelzi jāizgludina, lai vēlāk neierautos.

Mēru tabula.													
Viriešu žaketes zīmēšanai pēc mācības grāmatas „Apģērbu veidotājs” zīm. 22. u. e. normālam augumam.													
Krūšu apmērs		72	80	84	88	92	96	100	104	108	112	116	120
Vēdera apmērs		70	76	78	76	80	86	92	96	108	116	120	130
Gūžu apmērs		76	84	88	96	100	104	108	112	116	120	124	136
Kakla zemums	a—b	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3	3	3
Paduses zemums	b—c	18	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
Pleca līnija	b—d	6	6 ² / ₅	7	7 ¹ / ₅	7 ² / ₅	8	8 ¹ / ₅	8 ² / ₅	9	9 ¹ / ₅	9 ² / ₅	10
Muguras platuma līnija	d—d ¹	3 ¹ / ₂	4	4 ¹ / ₄	4 ¹ / ₅	4 ² / ₅	5	5 ¹ / ₄	5 ¹ / ₂	5 ³ / ₄	6	6 ¹ / ₄	6 ¹ / ₂
Jostas līnija	b—E	36	38	39	40	41	42	44	45 ¹ / ₂	45	45	46	46
Gūžu līnija	f—f ¹	16	17	18	19	20	21	22	22	22	22	22	22
Žaketes gaŗums	b—E ¹	60	64	67	70	73	75	76	78	76	76	78	78
Kakla platums mug. gab.	b—j	5 ¹ / ₂	6	6 ¹ / ₄	6 ¹ / ₂	6 ³ / ₄	7	7 ¹ / ₄	7 ¹ / ₂	7 ² / ₄	8	8 ¹ / ₄	8 ¹ / ₂
Taiļas dziļums	E—f	2 ¹ / ₂	2 ¹ / ₂	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Muguras platums	d ² —K	14 ¹ / ₅	16	16 ¹ / ₅	17 ² / ₅	18 ³ / ₅	19 ¹ / ₅	20	20 ⁴ / ₅	21 ² / ₅	22	22 ¹ / ₂	23
Rokcauruma līnija	C ¹ —l	24	26 ² / ₅	28	30	31	32	33	34	35	36	37	38
Rokcauruma palīglinija	l—2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3	3	4
Puskrūšu apmērs	C ¹ —m	36	40	42	44	46	48	50	52	54	56	58	60
Uzslaidums	m—n	7	7	8	8	8	8	8	8	9	9	9	10
Kakla platums pr. p.	r—s	9	10	10 ¹ / ₂	11	11 ¹ / ₂	12	12 ¹ / ₂	13	13 ¹ / ₂	14	14 ¹ / ₂	15
1/4 vēdera apmērs	l ¹ —U	17 ¹ / ₂	19	19 ¹ / ₂	19	20	21 ¹ / ₂	23	24	27	28	30	32 ¹ / ₂
Uzslaidums	U—V	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Sānu izņēums	K ² —K ²	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3	3	4
Sānu šuves noslēgums	K ¹ —5	3	4	4	4	4 ¹ / ₂	5	5	5	5	5	5	5
Sānu nolīdzinājums	5—2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3	3	4
Gūžu plat. nosl. f ¹ —f ² iesk.	f ³ —f ⁴	42	46	48	52	55	57	59	63	64	66	68	73
I R. priekšmalas dubult.	n—v	2 ¹ / ₂	2 ¹ / ₂	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
II R. priekšmalas dubult.	n—v	6	6 ¹ / ₄	7	7 ¹ / ₂	8	8	8	8	8 ¹ / ₄	8 ¹ / ₂	8 ³ / ₄	9
P. S. Tabulā minēto mēru sadalījums lasāms no augšas uz leju. Piem. ja gribam zīmēt žaketi ar 96 cm. krūšu ap mēru, tad sākot ar a—b apzīmē: no punkta a līdz punktam b ņemams 2 cm. no b—c = 24 cm. u. t. f.													

P. S. Tabulā minēto mēru sadalījums lasāms no augšas uz leju. Piem. ja gribam zīmēt žaketi ar 96 cm. krūšu ap mēru, tad sākot ar a—b apzīmē: no punkta a līdz punktam b ņemams 2 cm. no b—c = 24 cm. u. t. t.

Pielaikošana.

Pielaikošana ir viens no grūtākiem darbiem. Varam droši sacīt, ja pielaikosim klientam tādā pozē, kā viņš stāv spoguļa priekšā, pārtaisīšana neizbēgama. Drēbniekam klienta augums jānovēro jau tad, kad viņš nāk pa durvīm iekšā, viņa brīvās kustības jāredz, kad viņš apsēžas, kādā stāvoklī viņa ķermenis atrodas, kad viņš pēc mēra nodošanas iet pa durvīm ārā. Pēc iespējas jāzin klienta nodarbošanās; vai darīšana ar ierēdni, ārstu, advokātu, skatuves darbinieku, mācītāju, amatnieku vai fiziskā darba strādnieku, jo katram no minētiem ir pie apģērbiem sevišķa gaume, ko turu par lieku saviem kollēģiem aizrādīt. **Pēc mācības grāmatas „Apģērbu veidotājs“ pasniegtās metodes piegrieztiem apģērbiem, pie pielaikošanas nav jāpūlas, ja mērs pareizi noņemts, tad uz pielaikošanu parasti jāliek viss uz dūrieniem, tā kā pielaikošanu kā kungu, tā dāmu**

apģērbjiem var uzskatīt par formālītāti. Pie uzlaikošanas vispirms uzģērbjam vesti; pēc apģērbšanas saspraužam priekšējās malas ar spraudadatām un uz klienta vēlēšanos atzīmējam izgriezuma dziļumu pie kakla, vestes gaļumu, novērojot vai veste nav par tuvu pie kakla, atzīmējot ar krītu, kā arī jānovēro vai muguras gabals nav par īsu, jo tādā gadījumā pie mazākās saliekšanās veste priekšā tiek celta no kakla nost. Pēdējais labojums pēc „Apģ. veid.” zīm. Nr. 42-a. Kad vestei visi atzīmējumi izdarīti, tad velkam žaketi mugurā, pāri vestei, saspraužam priekšējās malas vienu otrai pāri, līdz fasona gaļumam jeb līdz pirmās pogas vietai no augšas.

Pirmais, ko vērojam, ir piedurknes gaļums un platums, ko atzīmējam pēc klienta vēlēšanās. Kad piedurknes jautājums nokārtots, tad to tūliņ noārdām un uzlaikojam tālāk bez piedurknes, lai abas puses būtu vienādas. Atzīmējam priekšā fasona gaļumu; ja stūri apakšā noapaļojami, tad noapaļojam, neatkāpjoties pēc iespējas no izmeklētā fasona, lai vēlāk neceltos pārpratumi. Apskatām muguras pusi un taisām vajadzīgās atzīmes. Ja klients ar izspiestiem lāpstu kauliem, tad pēdējo slēpšanai jāliek piemērots polsteris; atzīmējam kakla augstumu jeb apkakles šuves vietu. Rokcaurumu, ja klients nejūtas neērti, atstāj tādu pašu, ja izrādās par mazu, tad var mazliet no priekšas izņemt. Atzīmē žaketes gaļumu, kabatu vietas un priekšmalas dubultojumu.

Ja priekšā žakete iet vaļā, tad priekšgabalā iesprauž tik lielu kroku, kamēr priekšgabalu dabūjam vēlamā virzienā. Pēdējais atgadās pie klientiem ar ieliektām krūtīm vai salīkušu augumu. Tādā gadījumā arī mugurā būs par īsu un vilks žaketi vai citu gabalu uz muguras pusi, radot muguras pusē slīpas krokas, tādā gadījumā sānu šuve atraujama vaļā un muguras gabals palaižams uz augšu, kamēr krokas izbeidzas; ja gabals pie kakla un plecos traucējumus nerada, tad pie rokcauruma vaļīgo drēbi atkal sasprauž krokā, pēc kam apskata vēlreiz ar lietpratēja acīm, jo pirmais pielaikojums ir galvenais. Pēdējās kļūdas atgadās tad, kad pie mēra ņemšanas nav piegriezta attiecīgā vērība klienta augumam. Tādā gadījumā piegrieztņē iespraužamas attiecīgās krokas tāpat kā gabalā; pēc tam sasprausto piegrieztņi uzliek uz pirmo piegrieztņi un starpība atzīmējama uz pielaikotā gabala (sk. „Apģērbu veidotājs” zīm. 106. jeb 14-a).

Žaketes apzīmēšana, koriģēšana.

Pēc uzlaikošanas pielaikotais gabals jāapzīmē, izdarot attiecīgos labojumus. Pirmais ko apzīmējam ir piedurknes, veste, žaketes rumpis. Apzīmējumi jāizdara uzmanīgi pēc atzīmēm. Pēc tam zīmēto gabalu uzliek uz otro pusi tā, lai plecos pie rokcauruma, sānos, priekšmalā un apakšā būtu vienādi. Ar roku uzsit pa krītotām vietām, lai krītojums nobirtu uz otro pusi, pēc tam pa uzklapēto krītu apzīmē.

Atzīmējams, ka pirmie pielaikojumi un apzīmējumi izdarāmi zem lietpratēja uzraudzības.

Pierīkošana.

Apzīmējam priekšmalu un nolīdzinām, izgriežot no priekšmalas audeklu $\frac{3}{4}$ cm, atstājot virsdrēbi plataku. Piegriežam virsapkakli, ieloku priekšmalai, pates un papeļu malas kabatām, līstes krūšu kabatai, vestei sānu un krūšu kabatu līstes. Uzklājam muguras virsdrānu uz oderes, liekot muguras šuvi oderes buktes pusē, apzīmējam ar krītu kaklu, plecus, sānus un šuves vietu muguras vidū, tad liekam žaketes priekšgabalu uz oderes un apzīmējam plecus, sānos uzlaižot 3 cm sānu iešuvei, priekšmalā 4—5 cm pāri ielokam, ielokāmo daļu. Piegriežam zīmētās žaketes oderes, sānu kabatu patēm, līstes oderes kabatām un vestei sprādzu jostiņas. Piegriežam rokoderes, vestes oderes un pati vestes oderes kabatai labajā pusē. Žaketei sānu kabatas, oderes kabatas. Vestei sānu un krūšu kabatas, žaketei krūšu kabatu, vestei oderes kabatu, ieloku. Beidzot piegriež žaketei apakšapakli.

Strādāšanas kārtība.

No iedalīšanas un strādāšanas kārtības atkarājas ļoti daudz. Daži drēbnieki ar nemākulīgu iedalīšanu patērē veltīgi ap 50% darba laika, speciāli katru sīkumu atsevišķi apstrādājot. Intensīvākais apstrādāšanas veids ir pie pierīkošanas pierīkot visu, pie gludināšanas gludināt visu, pie mašīnas sašūt visu, un pie drāklēšanas drāklēt visu. Ja drēbnieks viens gatavo visu apģērbu, tad viss apģērbs ņemams darbā, bet ne žakete atsevišķi, tad veste un tad bikses, piedurknes, kabatas u. t. t.

Svārku šūšana.

Divrindu svārku virsējā daļa zīmējama pēc „Apģērbu veidotājs” zīm. Nr. 14. Priekšmalā ravierus var griezt atsevišķi, kā zīmējumā redzams, un arī kopā ar priekšgabalu, skatoties pēc modes.

Muguras puses apakšējā daļa zīmējama pēc zīm. Nr. 81 un klēpis pēc zīm. Nr. 19. Audekls piegriežams pēc zīm. Nr. 13-a. Drāna iedalāma un piegriežama pēc zīm. Nr. 102—103, pielaižot 2—3 cm lielas rezerves pie zemāk minētiem punktiem. Dūrieni ievelkami muguras pusei $b-i$, $t-k$, $f-g$, $b-f$, $g-g^1$, priekšpusei $s-r-t^2$ līdz $b-m$ līnijas krustojumam, $z-z^1$, sānu gabalam $3-f^2-g^1$, jostas vietā $g^1-z^2-z^1-l^1$ līdz priekšmalai. Klēpja daļai muguras pusē $a-d^1$, priekšpusē $E-g$.

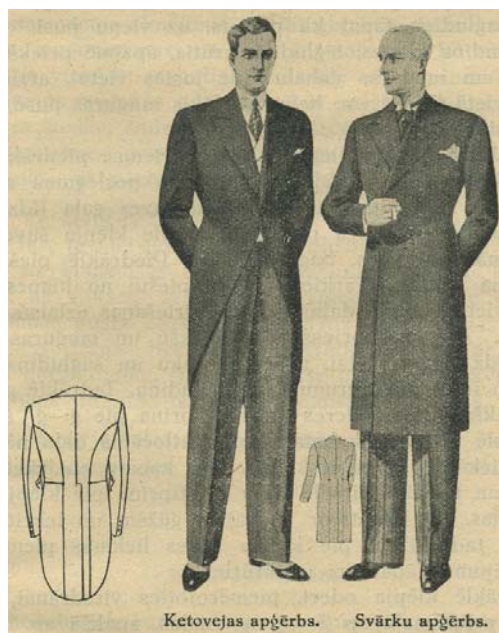
Pēc dūrienu ievilkšanas pastiepjam sāna gabalu par 1 cm no z^2 līdz 6 cm uz augšu punkta z virzienā; izstiepjam virs piedurknes iekššuvi un iegludinām klēpja daļai gūžas tilpumu uz virsējās aE līnijas, sākot no $a-\frac{2}{3}$ un drusku uz $a-d^1$ līnijas ap gūžas vietu. Sašuj pie kakla un sāna iegriezumus, pagatavo audeklu. Sagludina audeklu un priekšgabalus, iegludina krūšu tilpumu. Uz pielaikojumu pagatavojot, vispirms piedrāklējam sāna gabalu priekšgabalam, drāklējumu sākam no z un beidzam pie z^2 , liekot sāna gabala šuves malu pie priekšgabalā ievilktiem dūrieniem. Atdrāklējam klēpja 3 cm lielu uzlaidumu uz $a-d^1$ līnijas un piedrāklējam klēpja daļu pie priekšgabala, liekot klēpja punktu $a-\frac{1}{2}$ cm no sānu gabala punkta g^1 un drāklējam $\frac{1}{2}$ cm lielu šuvi, turot klēpja šuves malu pie priekšgabala dūrieniem un uzmanot, lai iegludināto gūžas tilpumu neizstieptu. Drāklējumu beidzam priekšas malā. Tāpat rīkojamies ar otro pusi. Liekam muguras gabala rokcaurumam centru f^1 pie sānu gabala centra f^2 un sadrāklējam līdz jostas vietai. Tad liekam muguras punktu k pie sānu punkta 3 un sadrāklējam sānu augšdaļu, muguras gabalu mazliet vaļīgāki turot. Atdrāklējam visas drāklētās šuves uz vienu pusi un uzdrāklējam klēpja muguras pusi uz muguras gabala $g-g^1$ līnijas. Sadrāklējam šuvi muguras vidū, sākot no $b-E$ tieši pa ievilktiem dūrieniem; atdrāklējam šuvi uz vienu pusi tā, lai kreisā puse būtu virspusē un no jostas vietas līdz apakšas malai drāklējam taisni, atstājot uz leju šķēlumu vaļā.

Sadrāklē plecus, piedurkni un iedrāklē tāpat kā žaketei; atdrāklējam klēpja priekšējo malu $E-g$. Ar to nu beidzas pielaikojuma drāklēšana.

Pielaikojot taisām atzīmes, apzīmējam, piegriežam ielokus, oderes, kabatas, apkakli u. t. t. Kad gabals pierīkots, tad piešujam sānu šuves $z-z^1$; iešujam oderēs kabatas (ja taisa ar mašīnu izšūtas jeb štepētās krūtis, tad iepriekš izštepē, paliekot zem oderes tumšu flaneli), iedrāklē krokas muguras vidū, sānos un klēpja oderei pretim sānu šuvei; sašuj klēpja kabatas, atstājot 16—18 cm lielu kabatas vietu.

Klēpja kabata gatavā veidā 18×35 . Sagludina oderes, atgludina sānu šuves un sagludina klēpja noliekumu $a-d^1$. Piedrāklējam klēpja gabalu pa atzīmētiem krītiem, sākot no g^1 ap $\frac{1}{2}$ cm; piešujam un atgludinām klēpja šuvi. Sadrāklējam un sašujam sānu šuvi $k-f^1-g$ ar $3-f^2-g^1$. Uzdrāklējam klēpja gabala muguras pusi $a-d^1$ gludi uz muguras gabala apakšējās daļas $g-g^1$,

liekot klēpja dūrienus tieši pie muguras dūrieniem; drāklējam ar 1 cm lieliem dūrieniem ap 3 mm no klēpja malas un piešujam ar rokām no kreisās puses, atstājot 3 mm lielu kroku. Piedrāklējam audeklu un piemetinām pie klēpja šuves. Nošuj klapes, atgludina sānu šuves 3—g, bet klēpja šuves g—g¹ sagludina tāpat kā piešūts, uz vienu pusi.

Sagludina klapes, iegludina krūtis, apzīmē priekšmalu, apakšu un muguras gabalu līdz jostas vietai, atzīmējot jostas vietā līdz 3 cm lielu āķi (āķis muguras pusē virsū šūtais stūris).

Ievelkam pa zīmētiem krītiem dūrienus, piedrāklējam un piešujam eģi, iedrāklējot muguras noslēgumā ap 10 cm platu kaliko gabalu no klēpja šuves gala līdz muguras platumam, kuŗu piestiprinām pie klēpja šuves un piemetinām pie eģes. Sagludina eģi. Piedrāklē, piešuj un atgludina ieloku (svārkiem ieloku piešuj no klapes līdz jostas vietai, klēpja daļai tiek pie griešanas uzlaists atlocījums). Atdrāklē priekšmalu, apakšu un muguras šķēlumu līdz jostas vietai, nošuj ar roku un sagludina. Iezīmē un iešuj pogcaurumus un sagludina. Iedrāklē muguras apakšas daļai oderes un piestiprina pie g—g¹ šuves. Piedrāklē muguras kabatas tā, ka atlocāmā daļa nāk ap 1/2 cm iekšpus šuves uz klēpja pusi, kabatu piedrāklē pie klēpja un kabatas virsējo daļu piestiprina pie klēpja šuves malas. Ja klients ir ar vājām gūžām un iekritušām krūtīm, tad gūžām pie klēpja šuves liekams piemērots polsterējums, tāpat arī uz krūtīm.

Iedrāklē klēpja oderi, piemērojoties virsdrānai, nodrāklē priekšmalā ap 2 cm no malas, apakšā ap 1 cm; turpinām drāklējumu pa klēpja šuvi muguras pusē līdz kabatas apakšējai malai; tālāk oderi drāklējam pie kabatas virsējās malas, atstājot kabatu brīvu; piestiprina klēpja oderes augšdaļu pie klēpja šuves jostas vietā. Iedrāklē priekšgabala oderi, piestiprina iekškabatas pie audekla un sānos oderi pie 3—f¹—g šuves; nodrāklē priekšmalā pa ieloka malu jostas vietā, piemērojoties šuvei. Iešuj oderes ar smalkiem, neredzamiem vai štepētiem dūrieniem, nostiprina kabatas galus muguras pusē, piešuj kabatas apakšmalu pie muguras oderes un virsējo daļu pie klēpja oderes. Sadrāklējam un sašujam muguras šuvi b—f un atgludinā. Pie atzīmētā āķa 1 cm virs zīmējuma atdalām āķi no muguras šuves, pēc tam slīpi griežam tieši uz muguras šuves un jostas vietas noslēgumu; piešujam āķa galu tieši uz jostas vietas zīmējuma tā, lai abi krīti būtu kopā, noliecam muguras pusi uz leju un nošujam, lai abās pusēs būtu vienādi; sagludina, uzdrāklē oderes, iedrāklē polsterējumus

muguras pusē, iedrāklē muguras oderi, piemērojoties šuvēm, sadrāklē, sašuj plecus, piešuj apkakli, iešuj piedurknes, izvelk drāklus, sagludina malas, nogludina ar tvaiku un piešuj pogas.

Ja uz klapēm tiek liktas zīda laces, tad uzdrāklē un uzšuj tās, piemērojoties modei. Zīda laces pirms drāklēšanas uz klapēm ir ar tvaiku jāgludina sekošā kārtībā: noliek uz mīkstas drānas laces (piegrieztas pēc vajadzības) labās puses uz iekšu, uzklāj uz lacēm vilnas drānu, uz vilnas drānas liekam mitru tvaikdrānu un ar karstu dzelzi pārgludinām. Ja pie zīda ir piejaukta kokvilna vai mākslīgais zīds, tad laces pie tvaikošanas ieraujas.

Kad laces uzšūtas, tad piegludina uzklājot uz zīda mīkstu vilnas drānu, uz tās mitru tvaikdrānu un viegli pārgludina.

Ketoveja šūšana.

Ketoveja jeb cutovay's piegriežams pēc „Apģērbu veidotājs“ zīm. Nr. 19. Muguras apakšējā daļā Nr. 81, klēpja gabals zīm. Nr. 20. Apstrādāšanas veids tāpat kā pie svārkiem, tikai ketovejs pieguļ ciešāki gūžām un ir ar noapaļotiem stūriem, skatoties pēc modes. Drāna iedalāma pēc zīm.

Fraķa.

Fraķa zīmējama pēc „Apģ. veid.“ zīm. Nr. 81. Drāna iedalāma un piegriežama pēc zīm. Nr. 104. Dūrieni ievēlami gar piegrieztas malu un uzlaidumi uzlaižami, kā zīmējumā redzams. Fraķa visumā apstrādājama tāpat kā svārki ar sekošām pārgrozībām: klēpja daļā tiek likts balts kaliko tādā pašā lielumā, kā klēpja daļa. Kabatas muguras pusē tiek uzšūtas klēpja kaliko iekšpusē. Pie pagatavošanas klēpja apakšmalā kaliko tiek apstrādāts kopā ar oderi, bet netiek pie apakšas piešūts. Uz klapēm fraķai ieloku nemēdz piešūt, bet priekšmalā pie griešanas pielaiž ap 2 cm atlokāmu daļu, kad klapes nošūtas, eģis piemētāts, tad atdrāklē priekšmalu un uzšuj uz klapēm mīkstu vilnas drānu vai flaneli, virs kuŗas uzšuj vēlāk zīda laces. Fraķa tagad tiek taisīta priekšā bez pogcaurumiem, bet tiek piešūtas divrindu pogas. Fraķas apģērba piederumiem, kā bikšu kabatām, vestes oderei un piedurknes oderei jābūt vienkrāsaini melnai vai baltai, bet nekad strīpainai. Fraķas rumpja odere melna.

Smokings.

Smokings zīmējams pēc „Apģ. veid.“ zīm. Nr. 82. Pie griešanas drāna iedalāma tāpat kā žaketes apģērbam. Smokings tāpat arī pagatavojams, izņemot sekošas pārmaiņas: sānu kabatas taisāmas ar divām paspeļu malām, priekšmala apstrādājama tāpat kā frakai, priekšā sapogājams ar vienu pogu. Fasons pēc modes, piederumi tādi paši kā frakai.

Raglāna jeb šlīpera pagatavošana.

Raglāns jeb šlīperis piegriežams pēc „Apģērbu veidotājs“ zīm. Nr. 39, 73, 74, piedurknes pēc 75, 76. Drāna iedalāma pēc zīm. Nr. 101. Raglāna jeb šlīpera sānu kabatas mēdz taisīt slīpi ar līstēm jeb paspelu malām, skatoties pēc modes; priekšmalu apstrādā kā mētelim. Sašuj gludi piedurknes šuvi pār plecu un iekššuvi atgludina; iedrāklē oderi un nogludina ar tvaiku. Sašuj sānu šuvi. Šlīperam liekam kreisās piedurknes E^2 punktu pie rokcauruma 2. punkta un drāklējam līdz kakla punktam r^1 ; pēc tam liekam piedurknes un muguras. Punktus i — i saliekam kopā un drāklējam līdz punktam 2. Pirms piedurknes drāklēšanas gar rokcaurumu piedrāklējams eģis, sākot no punkta r — i . Piedurknes šuvi atgludina, piedrāklē un piemetina rumpja oderi pie šuvēm; iedrāklē roku oderes, uzdrāklē apkakli un tālāk apstrādā kā mēteli.

Rīta mētelis.

Rīta mētelis piegriežams pēc „Apģērbu veidotājs“ zīm. Nr. 35. Rīta mētelis tiek griezts muguras vidū bez šuves. Priekšmalā tiek iedrāklēts klapes platumā mīksts audekls. Priekšmala apstrādājama ar eģi, apakšapkakle kā mētelim; sānos kabatas virsū sūtas. Mētelis taisāms ar šalles apkakli, priekšā slēdzams ar šnori un pozmantiera pogām. Piemērota šnore tiek piešūta gar priekšmalu un apkakli.

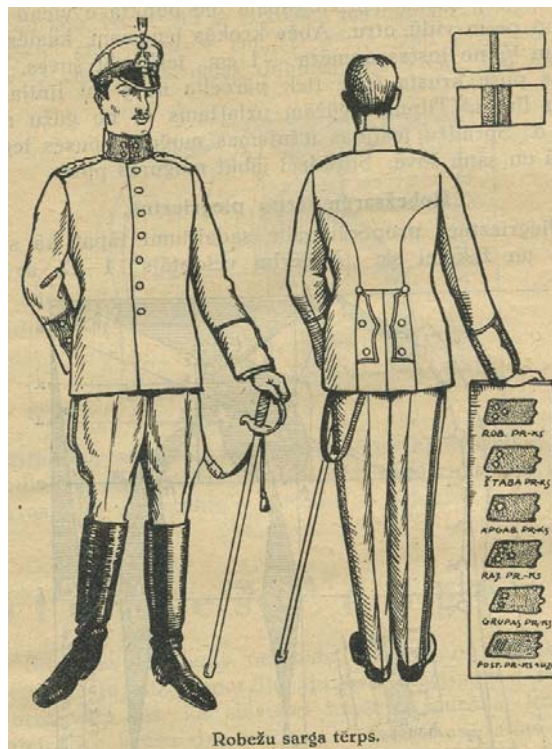
Ziemas mēteļu šūšana.

Ziemas mētelis zīmējams pēc zīm. Nr. 38. Drēbe iedalāma un piegriežama pēc zīm. Nr. 100. Apstrādāšanā tāpat kā mēteļu šūšanai. Ziemas mēteļi tiek pagatavoti ar biezu oderi uz vates vai vatalīna. Mēteļa ieloka iekšējā mala un apakša iekantējama ar lastiku, odere piemetināma pie audekla zem ieloka un piešujama pie ieloka iekantētās malas. Apkakle piegriežama pēc zīm. Nr. 95. Ja apkakle ar ādu paredzēta, tad griež atliekuma daļu platāku. Sānu kabatas liekamas siltas; vilnas drānas, flaneļa vai samta.

Polsterētie pleci.

Žaketes un mēteļus ar polsterētiem pleciem zīmē pēc normālas piegrieztnes, tikai plecu šuve no punkta t paceļama 3—5 cm uz augšu un kakla zemuma līnija a — b liekama par 2 cm zemāk, tāpat kā robežsargu piegrieztņu zīmējumam. Plecos audeklu starpā liekama vate tik daudz, par cik vēlamies taisīt pleca augstumu. Vati liekam sākot no bm^2 līnijas krustojuma, 2 līnijas virzienā līdz plecu šuvei; sākot no šīs līnijas uz paduses pusi liekam arvien biežāki tā, ka pie roku riņķa būtu visbiežākā vieta. Pleci izšujami ar roku tā, lai audekls ar vati gulētu brīvi uz pleca un pleca galu pie rokas turētu uz augšu. Virsdrānai un audeklam plecu gals jāpastiepj, sākot no lt^2 līniju krustojuma līdz pt^2 līniju krustojumam. Piedurkne žaketei ar polsterētiem pleciem zīmējama pēc „Apģērbu veidotājs“ zīm. Nr. 26, ar sekošām pārmaiņām: pie punkta c apaļojums paceļams uz

augšu pāri pamatlīnijai, pa pusi no tā, cik paceļam pleca līniju un priekšpusē punktu f pārceļam uz Eb līnijas vidu; caur pārceltiem punktiem velkam virs piedurknes apaļojumu. Caur to dabūjam piedurkni dziļāku. Punkti g un d paliek negrozīti.

Krokotas bikses.

Krokotās bikses piegriežamas tāpat kā gludās, tikai priekšgabalam pie platuma punktiem a—E un d—f, kur pie gludām biksēm ņemām $\frac{1}{4}$ —2 no gūžu apmēra, pie krokotām ņemam $\frac{1}{4}$ no gūžu apmēra. Sānus no a—m ņemam 2 cm. Liekam priekāgabālā pie punkta o vienu kroku un o—m vidū otru. Abās krokās ieņemam, kamēr dabūjam $\frac{1}{4}$ no jostas apmēra +1 cm, ieskaitot šuves. Muguras pusē krusta šuve tiek pārceļta no j—p¹ līnijas uz f¹—p līniju. Tilpums gūžām uzlaižams $\frac{1}{2}$ no gūžu apm. +5±6. Sprādžu jostiņas iešujamas muguras puses iegriezumā un sānu šuvē. Sprādzei jābūt muguras pusē.

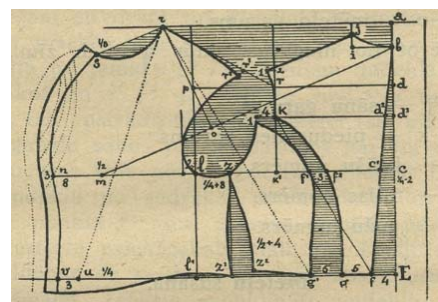
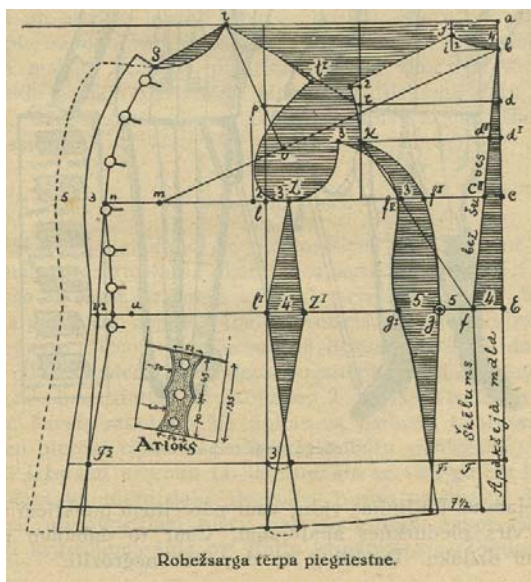
Robežsargu tērpu piegrieztne.

Piegrieztnes proporcionālie sadalījumi tāpat kā svārkiem un žaketei sk. „Apģērbu veidotājs” 1—22, ar sekošām pārmaiņām: a—b=4 cm, E—f=4 cm, f²—f¹=3 cm, l—z=3 cm, l¹—z¹=4 cm, t—2=2 cm. No punkta f—g jostas vieta taisāma ar šuvi.

Formas tērpu piegrieztne.

Formas tērpu virsējās daļas piegrieztne zīmējama pēc svārku zīm. Nr. 1—12 ar sekošām pārmaiņām: a—b=4 cm, E—f=4 cm, k—4=4 cm, f¹—f²=3 cm, g—g¹=6 cm, u—v=3 cm, priekšmalas dubultojums 3 cm. Lai vieglāk apstrādātu, var taisīt iegriezumus tāpat kā svārkiem un

iegludināmo daļu krūtīs iekrokot, lai iegriezums par tik atvērtos vaļā un punktu v paceltu uz priekšu.

Formas tēpa piegriestne.

Sieviešu apģērbi

Sievietes ķermenis nedaudz atšķiras no vīrieša ķermeņa, kā to jau proporciju aprakstā mācījāmies. Pie kam jāņem vērā tas, ka sievietei mugura šaurāka, krūtis — pateicoties krūšu dziedzeriem = augstākas, taljas vai jostas vieta, no kakla mērojot īsāka, resp. augstāka un beidzot gūžas platākas nekā vīrietim. Sīkāki šo jautājumu neapskatīsim, bet pāriesim tieši pie mēra ņemšanas kārtības.

Mēru ņemšana.

Sievietes mētelim, kā redzam „Apģērba veidotāja“ 77. lapas pusē zīm. I, II. 1) Liekam mēru pie punkta d un mērojam līdz pkt. E muguras platumu (a—b apzīmē mērojamā attālumu no punkta a līdz punktam b, kas tekstā bieži pielietots).

- 1) d—E — muguras platums.
- 2) a—b — taljas gaļums.
- 3) a—c — mēteļa gaļums.
- 4) Mērot no muguras vidus a—i, I zīm., paduses dziļums.
- 5) i—j — sānu gaļums.
- 6) a—k — piedurknes gaļums.
- 7) f — krūšu apmērs.
- 8) g — taljas apmērs.
- 9) L — gūžu apmērs.

Mēteļu šūšana.

Pēc izmeklētā fasona un noņemtā mēra izgatavo piegrieztni. Pie piegrieztnes pagatavošanas jāņem vērā, lai cik komplicēts arī nebūtu piegriešanas gabals, savos pamatvilcienos paliek tas pats sadalījums, tikai notiek šuves rotaļa. Ja ņemam „Apģērbu veidotājs“ 118., 119., 120., 124., 125. Zīm., redzam 5 atsevišķus zīmējuma veidus. 118. ir katrs sāns ar vienu šuvi, bet 125. zīm. četras šuves. Šuves var pārcelt no vienas vietas uz otru pēc vajadzības. Ar to gabaliem tiek dotas tikai citas šuves vietas. Šim apstrādājamam gabalam ņemsim paraugu no „Apģ. veid.“ zīm. 120. Kad izgrieztne pagatavota, tad liekam piegrieztni uz drānas un apzīmējam ar krītu gar piegrieztnes malu. Pie griešanas uzlaižam rezerves sekošās vietās: priekšpusē uz r^1-3-z līnijas 3 cm, sānos 0^2-l^1-v 3 1/2 cm, sānu šuvei muguras pusē no $1^{1/2}-k^3-f^2$ 3 cm, pie kakla pie punkta r 2 cm, no $r-f^1$ 2 cm, no t^2 līdz o,r līnijas krustojuma, muguras gabalam no $t-3$ 1 1/2 cm, $J-c$ 2 cm.

Sieviešu mētelis muguras vidū $c-f-f^1$ līnija tiek griezta bez šuves, tāpēc pie punkta k^1 ielikama piegrieztne tik liela kroka, kamēr muguras vidus līnija paliek taisna. Pārējās šuves malas priekšpusē r^1-2-z^1 , sānos 0^2-l^2-v , un muguras šuve $3-k^1-f^2$ tiek piegrieztas pa krīta zīmējumu, bez uzlaidumiem. Pa piegrieztiem rezerves daļu zīmējumiem ieviekam dūrienus, lai abas puses būtu vienādas un atzīmējam kopā šujamo centru, muguras un sānu gabalam uz rokcaurumu līnijas pie punkta k .

Piegriežam stīvdrebi priekšmalai, lai segtu visu virsdrānu, bet priekšgabala sānu pusei visu plecu nobeidzot taisnā līnijā no punkta 0^2-3 . Sašujam audekļa šuvi pār krūtīm sākot no r^1-3 ar vienādu šuvi. Ja uz audekļa liek sarus, tad apstrādā tāpat kā žaketei (sk. piķierēšana). Muguras gabalu sānos pie k^1 pastiepj par tik daudz, lai dabūtu muguras vidu pēc piegrieztnes zīmētās līnijas, sagludina audekļu un sadrāklē priekšgabala šuves, liekot plecos pie punkta r^1 abus gabalus vienādi, un drāklējot turam piegiezto priekšgabala malu pie ievilktiem dūrieniem; drāklējam ar 1/2 cm lielu šuvi abas puses vienādi līdz apakšmalai. Liekam sagludināto audekļu uz galda, uzklājam gludi virsdrēbi un piedrāklējam (skat. žaketes pielaikojuma drāklēšana), un sadrāklējam pielaikojumam,

Pielaikojot jāņem vērā visas klienta vēlēšanās, neatkāpjoties pēc iespējas no izmeklētas modes lapas. (Pēc „Apģērbu veidotājs“ piegrieztiem mēteļiem uz pielaikojumā nav jāmocās, jo šuves parasti paliek negrozītas, ja mērs pareizi noņemts.) Taisām attiecīgas atzīmes, ja labojumi, tad tos atzīmējam ar krītu. Pēc pielaikojuma apzīmējam pielaiquito gabalu, piegriežam apkakli (sk. „Apģ. veid.“ zīm. 92), pierīkojam ielokus (bezaces) un piegriežam oderes, atzīmējot šuves vietas, tāpat kā virsdrānai, un sašujam priekšējo šuvi pār krūtīm (ja tāda izgriezta), padrāklējam audekļu u. t. t. (sk. žaketes priekšmalas pagatavošana). Sieviešu mētelim jeb kostīmu jakai odere tiek iedrāklēta un iešūta tad, kad gabals gatavs, mala sagludināta un ar tvaiku notvaikota. Kad priekšmala pagatavota, sašuj sānus un plecus, atgludina, uzliek apkakli, iešuj piedurknes (skat. sānu, plecu, apkakles, piedurknes šūšana, tvaikošana). Kad mētelis notvaikots, noliek, lai apžūst, pēc tam iedrāklē un iešuj oderes. Šādā kārtībā tiek pagatavoti mēteļi no vilnas drānas. Tādā pat veidā pagatavo arī kostīmjakas.

Kostīma svārku pagatavošana.

Kostīma svārki piegriežami pēc izmeklēta modeļa un noņemta mēra. Svārku modelim, lai tas būtu cik komplicēts, vienmēr būs jāpiedien ķermenim. Tādā veidā zīmējuma pamatmodelis paliek negrozīts, tikai tilpumi tiek uzlaisti un šuves grozītas dažādos veidos, skatoties pēc modes. Svārku piegriešanai ņemams pamatmodelis pēc „Apģērbu veidotājs“ zīm. Nr. 137—142. Svārkus piegriežot, pielaižam katrai šuvei 3 cm lielu vienādu šuvi visiem gabaliem. Pa zīmētiem krītiem šuves vietās ieviekam diegus. Pagatavojam mīderes jostu pēc jostas vietas apmēra, sadrāklējam

šuves, piedrāklējam svārkus pie mīdera jostas, atstājot kreisā pusē apm. 20 cm gaļu šķēlumu, pa zīmējumu atdrāklējam svārku gaļumu un pielaikojam.

Pie pielaikošanas ņemam vērā klienta vēlēšanos, neatkāpjoties no pamatmodeļa. Vērtība jāpiegriež, lai svārks brīvi kristu un gludi piegulētu taljas vietai un apakšas gaļums būtu vienādā attālumā no zemes. Pēc pielaikojuma šuves gludi apstrādājam, piestrādājam pie mīdera. Apstrādā svārka apakšu, nogludina un piešuj pogas.

Sieviešu bikšu šūšana.

Sieviešu bikses gatavo vairākos veidos. Pēdējā laikā ziemas sportam lieto vairāk bikses pēc vīriešu bikses formas. Tādām biksēm piegriešanas pamatā arī jāņem vīriešu bikses, pēc „Apģērbu veidotājs” zīm. Nr. 45.—50. Piegrieztņi uzstādot, jāņem mērītais gūžu apmērs. Uz jostas vietas no punkta a līdz m liekam 5 cm, bet pie punkta o liekam tik lielu kroku, līdz dabūjam $E^2 - m^{1/4}$ no jostas apmēra. Mēru ņemšanas kārtību sk. „Apģērbu veidotājs” zīm. 33. lp. 1) jostas apmērs, 2) gūžu apmērs, 3) gurnu apmērs, 4) ceļa apmērs, 5) apakšas platums, 6) sānu gaļums, 7) soļu gaļums. Sievietēm soļu gaļumu nemēdz tā mērīt kā vīriešiem, bet nomēra sānu gaļumu no jostas līnijas līdz kāju pēdai, tad lūdz klientu apsēsties uz krēsla un mēro no krēsla sēdvietas līdz jostas līnijai. Dabūto skaitli atņem no sānu gaļuma, tādā veidā dabūjam pareizo soļa gaļumu. Biksēs tiek apstrādātas tāpat kā vīriešiem (skat. bikšu šūšana), tikai priekšā tiek taisītas ar šuvi, bez šķēluma, un sānos pie kabatas vietām tiek taisīti 16—18 cm gari šķēlumi. Priekšpusē šķēlumam iešujami 6 pogcaurumi un muguras pusē zem pogcaurumiem piešūtas pogas šķēluma sapogāšanai.

Golfa bikses.

Sieviešu golfa bikses piegriežamas pēc „Apģērbu veid.” zīm. Nr. 144.—145. Šādas bikses tiek gludi apstrādātas bez stiepšanas. Apakšā ap celi tiek piešūta jostiņa vai ar gumiju ievilkta.

Blūze.

Taisno angļu blūzi var piegriezt pēc „Apģ. veid.” zīm. 118. Pie punkta s netiek zīmētais iegriezums taisīts. Blūzes piegrieztne tiek priekšā griezta pa s—n—z¹ līniju. Blūzes gaļums pēc mēra. Plecos līdz krūtīm iešujamas krokas pēc krūšu augstuma.

Plīša mēteļa pagatavošana.

Plīša mēteļus piegriež ar akotu uz augšu. Zīda, vilnas un kokvilnas plīšam piemīt tā īpašība, ka to nedrīkst gludināt, bet tā apstrādājama gludi, bez gludināšanas. Pagatavošanas kārtība tāda pati, kā drānas mētelim. Mētelis tiek apstrādāts bez saru drēbes uz viegla audekla. Egis piešujams tik gludi, lai nebūtu jāgludina. Arī šuves nedrīkst atgludināt, bet sašūtās šuves, ja vajadzīgs, gludināmas, velkot viegli gar gludzelzs malu.

Mēru tabula.

Sieviešu kostīmjakas jeb mēteļu zīmēšanai pēc mācības grāmatas „Apģērbu veidotājs” zīm. 119. u. c. normālam augumam.

Krūšu apmērs	84	88	92	96	100	104	108	112	116	118
Gūžu apmērs	92	96	100	108	110	116	124	128	130	132
Paduses zemums . . .	a—b	21	22	23	24	25	26	27	28	29
Kakla zemums	a—c	4	4	4	4	4	4	4	4	4
Plecu līnija	c—d	5 ² / ₈	6	6 ¹ / ₈	6 ² / ₈	7	7 ¹ / ₈	7 ² / ₈	8	8 ¹ / ₈
Taljas gaļums	C—E	32 ³ / ₄	34 ¹ / ₂	36 ¹ / ₄	38	39 ¹ / ₈	41 ¹ / ₂	43 ¹ / ₈	45	46 ¹ / ₈
Gūžu līnijas	E—f ¹	17	18	20	21	21 ¹ / ₂	22 ² / ₈	23	24	25
Jakas gaļums	C—g	56	60	65	65	65	65	65	65	65
Taljas dziļums	E—f	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Kakla platums mug.	c—i	6 ¹ / ₄	6 ¹ / ₂	6 ³ / ₄	7	7 ¹ / ₄	7 ¹ / ₂	7 ³ / ₄	8	8 ¹ / ₄
Muguras platums . .	b ¹ —K	15	15 ³ / ₈	16 ¹ / ₈	17	17 ² / ₈	18 ¹ / ₈	19	19 ³ / ₈	20 ¹ / ₈
Rokcauruma līnija . .	b ¹ —l	29	30	31	32	33	34	35	36	37
Priekšgab atdalījums	l—o ²	3	3	4	4	4	4	4	4	4
Puskrušu apmērs . . .	b ¹ —m	42	44	46	48	50	52	54	56	58
Uzlaidums oderēm . .	m—n	6	6	6	6	6	7	7	7	7
Kakla plat. priekšgab.	r—s	8 ¹ / ₄	8 ¹ / ₂	8 ³ / ₄	9	9 ¹ / ₄	9 ¹ / ₂	9 ³ / ₄	10	10 ¹ / ₄
¹ / ₄ gūžu mērojums . . .	V—Z	23	24	25	27	27 ¹ / ₂	29	31	32	32 ¹ / ₂
Uzlaidums	Z—Z ¹	3	3	3	3	3	3	6	6	6
Muguras šuves noslēg.	K—3	3	3	3	3	4	4	4	4	4
Sānu izņēm. mugurā . .	2—K ¹	2	2	2	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	2	2	2	2
Sānu nolīdzinājums . .	K—1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	2	2	2	2	2
Sānu ieņēmums taljā . .	2—R ³	2	2	2	3	3	2	2	2	3
Sānu ieņēmums taljā . .	1 ¹ —1 ²	3	3	4	4	4	4	4	4	4
Gūžu plat. nosl. f ¹ f ² +	Z ¹ —V	52	54	56	60	61	62	68	70	72
I R priekšmalas dub.	n. Z ¹	3	3	3	4	4	4	4	4	4
II R priekšmalas dub.	n. Z ¹	8	8	9	9	9	10	10	10	10

P. S. Tabulā apzīmētie mēri vienam lielumam lasāmi no augšas uz leju. Piem. a—b apzīmē; no punkta a līdz punktam b 21 cent. u. t. t.

Ādas mētelis.

Pie ādas mēteļa pagatavošanas vispirms pagatavojam piegrieztni pēc noņemta mēra un izmeklētas modes lapas. Tad nodod ādas izstrādātājam pēc piegrieztas sašūt ādas. Sašūtās ādas sadrāklējam, iedrāklējam vatelinu un pielaikojam. Pēc pielaikojuma sadrāklē šuves, sašuj un izrīvē. Piedrāklē un piešuj apakšpakli, iešuj piedurknes, iedrāklē un iešuj oderes. Apkakles ādas mēteļiem tiek gatavotas ar pietiekoši bagātu fantaziju.

Kimeno šūšana.

Kimeno piegriežams pēc „Apģ. veid.“ zīm. Nr. 127; pamatmodelis zīm. Nr. 118. Priekšgabals, audekls un priekšmala apstrādājami tāpat kā mētelim. Kad priekšmala gatava, piegriežam oderi, piemērojoties virsdrānai; sašujam plecu šuvi sākot no punkta c līdz piedurknes galam; sadrāklējam sānu un piedurknes šuvi, sašujam, atgludinām šuves, piešuj apkakli, nogludina, iedrāklē un iešuj oderes.

Bērnu apģērbi

Borste (bērnu vestīte).

Bērna borste (veste) zīmējama pēc „Apģērbu veidotājs“ zīm. Nr. 67. Priekšgabala vidū Nr. 4. līnija līdz kakla vietai tiek griezta bez šuves. Sānos uz z līnijas taisāma ar šuvēm muguras vidū uz b—f līnijas. Kreisā pusē iešujami pogcaurumi, bet labā pusē pielaizams 2 cm liels uzlaidums pogu piešūšanai. Borste taisāma bez oderes, bet šuves gludi apstrādājamas. Kaklu un paduses pēc zīmēšanas var veidot pēc patikas. Borstes gaļumam jābūt pāri jostas vietai, lai varētu pogas piešūt pie punkta 4. uz sānu šuvēm un muguras šuvei bikšu uzpogāšanai.

Zēnu bikses (īsas).

Zīmējamās pēc „Apģērbu veidotājs” Nr. 68—69. Kabatas un priekšmala līdz $b-f^l-f-E$ līnijas krustojumam. Apstrādājamās tāpat kā lielās bikses, tikai pie jostas bez āķa. Iekššuve $f-g$ tiek apstrādāta tāpat kā lielām biksēm. Sānos taisāms ap 10—12 cm garš šķēlums, sākot no jostas līnijas, ar muguras pusi virspusē. Kad iekššuve un sānu šuve sašūta un šķēluma gali nostiprināti, tad piešuj muguras pusei un priekšpusei jostiņu ap 3 cm platu un pusi no jostas apmēra +2 cm garu. Piešuj jostiņām odes, iešuj pogcaurumus un nogludina.

Zēnu žakete.

Zēnu žaketi piegriež pēc mēra, tāpat kā pieaugušu, pēc „Apģērbu veidotājs” Nr. 22; piedurknes pēc Nr. 26—27. Proporcionālais sadalījums atstājams tas pats, izņemot rokcauruma līniju, ko pie bērna apģērbam ņem $\frac{1}{3}$ no krūšu apmēra. (Pieaugusiem $\frac{1}{4}+8$.) Žaketes pagatavošanu skat. šūšana ar mašīnu, priekšmalas pag., kabatu šūšana u. t. t.

Zēnu mētelis.

Zēnu mētelis piegriežams tāpat kā žakete. Mērs ņemams virs žaketes.

Zēnu blūze.

Zēnu blūze zīmējama pēc „Apģērbu veidotājs” zīm. Nr. 61—65. Paduses līnija 70—70 cm. Blūze apstrādājama gludi.

Meiteņu mētelis.

Meiteņu mētelis piegriežams pēc „Apģērbu veidotājs” Nr. 118. Apstrādājumu skat. dāmu mēteļu šūšana.

Meiteņu kleitiņa.

Meiteņu kleitiņa griežama tāpat kā mētelis, tikai priekšmalā $S-n-z^l$ līnija griežama vienā gabalā un pie kakla bez iegriezuma. Kleitiņa gludi apstrādājama.

Meiteņu biksītes.

Meiteņu biksītes piegriežamas un apstrādājamās tāpat kā sieviešu bikses.

Tehnoloģija

Piederumi žaketes apģērbam (vid. aug.)

1) Virsdrāna — 3 metri. 2) Odes drāna — 1,10 m. 3) Rokodere — 1,50 m. 4) Audekls (stīvdrēbe) — 1 m. 5) Saru drēbe — 0,40 m. 6) Kaliko — 1,10 m. 7) Biksēm kabatas — 0,60 m. 8) Diegi. 9) Šujamais zīds. 10) Pogcaurumu zīds. 11) Drākļu diegi. 12) Žaketes pogas. 13) Vestes

pogas. 14) Bikšu pogas (lielās). 15) Bikšu pogas (mazās). 16) Sprādzes biksēm un vestei. 17) Āķi biksēm.

Vīriešu vasaras jeb rudens mētelis.

1) Virsdrāna — 2,50 metri. 2) Oderes drāna — 1,60 m. 3) Audekls — 1,20 m. 4) Saru drāna — 0,40 m. 5) Rokodere (eizengarn) — 0,70 m. 6) Kaliko — 0,70 m. 7) Diegi šujamais zīds. 8) Pogcaurumu zīds. 9) Drākļu diegi. 10) Pogas.

Vīriešu bikses.

1) Virsdrāna — 1,15 metri jeb sānu gaņums +10 cm. 2) Kabatas — 0,60 m. 3) Oderes — 0,25 m. 4) Audekls — 0,20 m. 5) Diegi, zīds, pogas, āķi, sprādzes, drākļu diegi.

Sieviešu mētelis.

1) Virsdrāna — 2,75 metri. 2) Oderes drāna (140 cm platu) — 2,15 m. 3) Audekls — 1,20 m. 4) Saru drāna — 0,40 m. 5) Diegi. 6) Šujamais zīds. 7) Drākļu diegi. 8) Pogas.

Sieviešu kostīms.

1) Virsdrāna. 2) Oderes drāna. 3) Audekls. 4) Saru drāna. 5) Mīders svārkiem. 6) Diegi. 7) Zīdi. 8) Drākļu diegi. 9) Pogas. 10) Āķi. 11) Kaliko.

Svārku apģērbs.

1) Virsdrāna 3,50 metr. 2) Odere 1,40 m. 3) Rokodere 1,50 m. 4) Audekls 1 m. 5) Saru drāna 0,40 m. 6) Kamēlu vilna klapēm. 7) Kaliko 1 m. 8) Bikšu kabatas 0,60 m. 9) Pogas, āķi, sprādzes, šujamie diegi, zīdi un drākļa diegi. (Virsdrāna melna.)

Ketovei apģērbs.

1) Virsdrāna 2 metri. 2) Odere 1,10 m. 3) Rokodere 1,50 m. 4) Audekls 1 m. 5) Saru drāna 0,40 m. 6) Kaliko 1 m. 7) Kamēlu vilna. 8) Bikšu kabatas 0,60 m. 9) Bikšu drāna 1,15 m (strīpota). 10) Pogas u. c.

Smokinga apģērbs.

1) Virsdrāna 3 metr. 2) Odere 1,10 m. 3) Rokodere 1,50 m. (melna vai balta bez strīpām). 4) Kaliko 1 m. 5) Audekls 1 m. 6) Saru drāna 0,40 m. 7) Kamēlu vilna. 8) Flanelis. 9) Zīda laces. 10) Bikšu kabatas (melnas). 11) Zīds biksēm ceļos. 12) Pogas u. t. t.

Frakas apģērbs.

1) Virsdrāna. 2) Odere. 3) Rokodere (melna vai balta bez strīpām). 4) Audekls. 5) Saru drāna. 6) Kamēlu vilna. 7) Kaliko. 8) Flanelis. 9) Zīda laces. 10) Bikšu kabatas. 11) Zīds biksēm ceļos. 12) Pogas u. c. 13) Balta vestes drāna (zīda vai pikeja).

Pogas.

Pogas, sprādzes un brošas izgatavo no sekošām jēlvielām: kaula, raga, mākslīgā raga, galalita, svina, sviķa, riekstu čaumalas, gliemežu vāka, dzintara, smiltīm, vilnas, kokvilnas, zīda, koka, rūdas, piena, asinīm u. c. Kamēr jēlviela nonāk līdz pogai, tai jāceļo garš ceļš un jātiek apstrādātai fabrikās ar dažādām mašīnām. Tas ilgst vairākus mēnešus. Vispazīstamākās mums ir koku, galalita, stikla, metalla un skārda pogas. Pogas, kuŗas pārsitot viscauri ir vienā krāsā, krāsotas jēlvielā. Pogu kvalitāti noteic pēc viņas sastāvdaļām un apstrādāšanas veidiem. Ārzemēs pagatavo pogas arī no asinīm, iegūstot pulveri, kuŗu lielā karstumā sapresē pogās. Šādas pogas ir tikai tumšas krāsas un nav sevišķi izturīgas. Visizturīgākās pogas ir no mākslīgā raga — galalita. Galalita pogas izstrādā dažādās šķirnēs, kā arī dažādiem apģērbjiem. Latvijā viena no plašākām pogu fabrikām ir „Corona“ Rīgā, Kurmanova ielā Nr. 15, kuŗa ar savu labo kvalitāti ir iekārojusi sev plašu tirgu nevien Latvijā, bet arī ārzemēs. Galalitu iegūst no „kazeīna“ pulvera.

Āķi.

Āķus, ko pielieto drēbniecībā, izgatavo no dzelzs, tērauda, misiņa, kapara un citiem metalliem.

Diegi.

Šujamos diegus mēs iegūstam no kokvilnas. Kokvilnas diegi tiek ražoti Latvijā no vissmalkākiem līdz rupjākiem. Kokvilnu sakārš un savērpj tievā dzijā, pēc tam šķetina 2—6 kārtām. Šujamie diegi tiek ar mašīnām daudz cietāki savērpsti kā aužamie diegi. Diegus iedala pēc resnumiem sākot no Nr. 10—120. Spodrie diegi tiek pēc vērpšanas vaskoti. Diegus pie mums ražo Rīgas kokvilnas manufaktūras sabiedrības fabrikā Rīgā, Strazdmuižā. Latvijas diegi ir ļoti iecienīti un tiek eksportēti uz ārzemēm. Zīda diegus mēs iegūstam no zīda. Zīda šujamie diegi tiek vērpsti dažādos resnumos, sākot no smalkākiem mašīnas zīdiem, roku zīdiem, pogcaurumiem, un rokdarbu zīdiem. Mākslīgā zīda diegus iegūstam no mākslīgā zīda. Šāds zīda diegs imitē īsto, un kas zīdu nepazīst, nopērk īstā zīda vietā mākslīgo. Pēdējais ir daudz lētāks un neizturīgs. Zīda diegus mēs ievadam no ārzemēm. Linu un kaņepāju diegi tiek vērpsti no liniem un kaņepēm, tie ir visstiprākie.

Saru drāna.

Saru drānu izstrādā no zirga sariem (krēpēm), astēm. Sari vispirms tiek ķīmiski tīrīti. Ieaužot tos kokvilnas šķēriņos, dabū drānu, kas tiek apstrādāta un laista pārdošanā.

Vate.

Vati iegūstam no zīda, vilnas un kokvilnas. Vatei tiek ņemta izejvielas zemākā kvalitātē kā audumiem un tā tiek izstrādāta plāksnēs. Vati lietojam ziemas mēteļu un segu vatēšanai, kā arī dažādiem polsterējumiem. Vati sadala šķirnēs. Ir arī vates surrogāti, ko pagatavo no saplucinātām un sakārstām lupatām un vecas vates.

Dūnas.

Dūnas iegūst no zosīm. Dūnas fabrikās ķīmiski iztīra. Zemākās šķirnes tiek lietotas galvas maisiņiem (ķīseniem). Labāko kvalitāti lieto mēteļu un deķu vatēšanai. Dūnas ir ļoti vieglas un siltas.

Kamēļu vilna.

Kamēļu vilnu iegūst no kamēļiem. Pie mums tā tiek ievesta no ārzemēm. No vilnas līdz audumam tiek apstrādāta tāpat kā aitas vilna. No tās tiek austas mīkstās mēteļu drānas un no zemākas kvalitātes deķi. Citām drānām kamēļu vilna tiek mazāk lietota. Kamēļu vilnas drānu ir grūtāki viltot, jo tā ir rupjāka un mīkstāka kā aitu vilna. Labākā kamēļu vilna ir par vislabāko aitu vilnu 15—20% dārgāka, tādēļ pie audumiem tiek maisīta ar aitas vilnu.

Kamēļu vilnas audums tiek lietots frakas un smokinga klapēm.

Nātru drānas.

Nezāle nātre — kā visi pūlas viņu iznīcināt! Bet neievērojot visu to, viņa ir cienīga, ka tai piegriež vērību.

Bašķieri un citas Sibīrijas tautas lieto nātri linu un kaņepāju vietā. Kad nātres nogatavojušās, tās tiek līdz saknei nogrieztas. Nogrieztās nātres tiek izžāvētas un no lapām atsvabinātie stiebri sasiesti mazos kūlišos. Pēc tam viņus mērcē ūdenī un tālāk apstrādā tāpat kā linus. Nātru šķiedras savērpj dzijā, no kuŗas auŗ audeklus. No tā izgatavo veļu, kā: kreklus, palagus u. c. Nātru audekls ir ļoti stiprs.

Traipu tīrīšana.

Traipus tīrot, sevišķi no zīda apģērbjiem, ļoti jāuzmanās, lai nesabojātu visu gabalu, kas var gadīties sevišķi pie krāsotām kleitām. Zīda drānas vislabāk nodot ķīmiskā tīrītavā, jo tās pa lielākai daļai tiek viscauri mazgātas ar degošām vielām. Pie traipu tīrīšanas tiek ņemtas sekošas vielas: benzīns, spirts, oţamais spirts, ziepju saknes, sōda, chlōrs, ēteris, tīrītais terpentīns, dažādas ziepes, ūdens, baltmaize, krīts u. c.

Tauku traipu tīrīšana.

Tauku traipus, kas nav iestāvējuŗi, var viegli no neplūkoŗām drānām izmazgāt ar stipri siltu ūdeni un ziepēm. Vislabāk tauku traipus var izņemt ar tīrīto benzīnu. Drānas tīrīšanai jāņem tīra lupatiņa, vienā krāsā ar tīrāmo drānu. To sasalpina ar benzīnu un rīvē netīro vietu, atkārtojot slapināšanu, kamēr traips pazudis.

Sveķu traipu tīrīšana.

Traipainās vietas sasalpina ar tīrīto terpentīnu, uzliek biezu sūcekļa papīru un gludina ar karstu gluddzelzi. Pēc tam izmazgā siltā ūdenī ar ziepēm.

Ratu smēres traipu tīrīšana.

Vispirms šādus traipus ierīvē ar svaigu, nesālītu sviestu, pēc tam izmazgā siltā ūdenī ar ziepēm. Kad drāna izkaltusi un traipu vieta vēl redzama, to ierīvē ar spirtu vai ēteri. Kad šīs vielas ir galīgi izgarojušas, tad drānu var gludināt.

Eļļas krāsu un laku traipu tīrīšana.

Tos tīra ar tīrīto terpentīnu un rīkojas tāpat kā pie tauku traipiem.

Tintes traipu tīrīšana.

Svaigus tintes traipus ierīvē ar citrona sulu un pēc tam izmazgā siltā ūdenī. Anilīna tinti var izrīvēt ar spirtu. Iestāvējies traips ilgāki jāmazgā.

Kokvilna

Kokvilnas iegūšana.

Starp Latvijas rūpniecībā apstrādājamām šķiedru vielām ievērojamu vietu ieņem kokvilna. Kokvilna Latvijā neaug, jo viņas augšanai nepieciešams silts klimats, piemērots zemēm starp 45° uz ziemeļiem un 35° uz dienvidiem no ekvatora. Galvenās kokvilnu ražojošās zemes ir: Ziemeļu-Amerikas Savienotās Valstis, Indija, Ēģipte, Brazīlija, Turkestāna, Pērū u. c. Kokvilnas vērtība ir viņas šķiedras garumā, smalkumā, stiprumā, maigumā, krāsā un tīrībā, no kādām īpašībām ir atkarīga viņas cena. Pēc šīm īpašībām un ražošanas vietas pazīstamas sekošas kokvilnas galvenās šķirnes:

Jūras salu kokvilna (Sea Island).

Jūras salu kokvilna ir labākā, bet arī visdārgākā. Šī kokvilna ir ar visgarākām šķiedrām. Šķiedru garums svārstās no 1 1/2 līdz 2 1/2" (collām). Tiek lietota dārgākiem tekstilizstrādājumiem un arī rīpu rūpniecībā. Ražasniecīgumu izlīdzina vairākas ražas. Šo kokvilnu Latvijā neieved.

Ēģiptes kokvilna.

Ēģiptes kokvilna ir ļoti augstas kvalitātes, lētāka un arī īsāka nekā jūras salu kokvilna. Šī kokvilna ir dzeltenīgā krāsā, ar zīdainu struktūru. Tiek lietota augstākās kvalitātes tekstilizstrādājumiem arī Latvijā.

Amerikas kokvilna.

Amerikas kokvilna ir vienādā labumā ar Ēģiptes kokvilnu. Šķiedras īsākas. Vispār ļoti izplatīta. Lietojama visās pakāpēs, sākot no zemākās līdz augstākai, kas vienvērtīga Ēģiptes kokvilnai. Amerikas kokvilna krāsas ziņā gaišāka kā Ēģiptes un rupjāka struktūrā. Viegli vērpjama.

Brazīlijas kokvilna.

Brazīlijas kokvilna ļoti līdzīga Amerikas kokvilnai.

Turkestānas kokvilna.

Augstākā šķirne labums līdzinās Amerikas kokvilnai. Tiek lietota arī no daudziem audējiem Latvijā. Parasti gaišākā krāsā kā Amerikas kokvilna. Augstākai šķirnei ir ievērojami vienādas šķiedras.

Indijas kokvilna.

Indijas kokvilna labumā un šķiedrā stipri svārstās, bet parasti tiek lietotas zemākās šķirnes. Krāsas ziņā līdzīga Amerikas kokvilnai. Šī kokvilna ir nepieciešama rupjiem audumiem. Japāna, Anglija un arī pati Indija ir šīs kokvilnas lielākie patērētāji.

Peru, Ķīnas, Anglijas koloniju u. c. kokvilna.

Šo zemju augi ir no mazāka svara kā iepriekš minētie. Arī viņu kvalitāte nesasniedz iepriekšējās. Šī kokvilna parasti ir sliktāka par Amerikas kokvilnu.

Kokvilnas tirdzniecība.

Kokvilnas augi tiek laisti apgrozībā presētos saiņos, iepriekš atdalot no šķiedrām sēklas. Izgraušanas process tiek izdarīts kokvilnas augšanas apgabalā.

Kokvilnas ražu līdzīgi kviešu un citām ražām pārdod visvairāk rudenī. Tirdznieciskās operācijas tiek izvestas lielākos kokvilnas apgrozības centros, kā Nev-Yorkā, Līverpūlē, Jaun-Orleānā, Brēmenē u. c. Ikdienišķā kokvilnas apgrozība nosaka viņas kotāciju vai cenu priekš visām kokvilnas šķirnēm. Cenas pēc noteikta likuma mainās atkarībā no piegādājuma un pieprasījuma un arī no uzņēmēju operācijām. Kokvilnas cenas tiek publicētas atkarīgi no apgrozījuma un daudzuma vienreiz gadā, izņemot kokvilnu, kuŗa netiek eksportēta.

Kokvilna tiek pārdota ar iepriekšēju samaksu, lai izvairītos no pārprodukcijas pēc kokvilnas ražošanas, kas pārplūdinātu tirgu un nosīstu cenas, tā radot zaudējumus ražotājiem, vispār tirdzniecībai un veicinātu spekulāciju.

Kokvilnas cenu atzīmējumi (ar vienīgo izņēmumu, ka Ēģiptes kokvilna tiek pārdota tikai Ēģiptē) tiek citēti $\frac{1}{100}$ no penija vai dolara-centa no mārciņas. Katra simtā daļa tiek saukta par punktu. Piemēram: 600 Līverpūles punktu nozīmētu, ka kokvilna Līverpūlē maksā 6 pensus mārciņā un 1000 New-Yorkas punktu cena būtu 10 dolaru-centu mārciņā.

Sajaukšana.

Pirmais process pēc iztīrīšanas no nezālēm ir katra saiņa uzmanīga svēršana. Katra saiņa šķiedras krāsa un šķirne tiek atsevišķi pārbaudīta un sistēmatiski nozīmēta tās sajaukšanai.

Attiecīgie saiņi tiek laisti caur vairākām mašīnām un pēc tam novietoti uz sevišķiem galdiem vai treliņiem, lai pēc tam iepakotu atsevišķās kastēs, kuŗas sauc par maisītām — sajauktām kastēm. Šajās kastēs kokvilna tiek uzglabāta līdz turpmākai lietošanai. Nav paredzēts šī vietā ieiet

kokvilnas mašīnu tehniskos sīkumos. Katras mašīnas sīkāku aprakstu varam atrast mācības grāmatās.

Kā vienkāršās, tā komplicētās mašīnas darbs ir pamatots uz viena un tā paša principa. Kokvilna tiek ielikta mašīnā vai nu tieši ar strādnieku rokām, vai arī ar treliņiem. Mašīnas satur daudz veltnus, cilindrus un daudz treliņus, apgādātus ar asiem zobiem. Šo mašīnu darbība ir valstīt kokvilnu apkārt, lai izmestu šķiedras, kuņas ir saķepējušas un samezglojušas, kamēr vēl kokvilna atradās iesaiņota. Jo vairāk kokvilna tiek mētāta un svaidīta, jo tīrāka viņa paliek. Bet ja arī tas par daudz tiek darīts, tad šķiedras var sadragāt, caur ko viņas paliek vājākas. Jāpiemin, ka kokvilna atšķiras no katras citas šķiedras. Liela uzmanība jāpiegriež izmeklējot vajadzīgos paraugus vērņemam, kā arī jāuzmanās, lai kokvilna tiktu pareizi sajaukta. Nolaidības dēļ vienmēr iznāks sliktāks pavediens. Katrs kokvilnas sajaukums ir jānovieto atsevišķi.

Latvijā nav parasts sajaukt dažādas kokvilnas šķirnes. To dara ārzemēs ierobežotā apmērā, bet arī tikai pēc rūpīgas pārbaudes. Dažādas kokvilnas šķirnes var gan vērties labi, bet vēlāk ir grūti nokrāsot un izbalināt, jo tās uzsūc nepastāvīgas krāsas, kuņas vēlāk redzamas pavedienā.

Kokvilnas paraugi, kuņas lieto Latvijā, ir pazīstami kā *s t i n g r i e v i d u s m ē r i*. Amerikas kokvilnas caurmēra kvalitātei ir laba krāsa un šķiedra. Labākā kokvilna, kas maksā arī dārgāk, tiek lietota ierobežotā vairumā augstākas kvalitātes diegiem. Ēģiptes kokvilna tiek vērtēta tikai vienā vērtībā.

Vēdināšana.

Šis otrais process ir pirmā procesa turpinājums. Kokvilna tiek vēl vairāk iztīrīta. Atkritumi tiek atšķirti, un plāksnes izformētas. Kokvilnu ieliek mašīnās ar roku, vai arī ar kustošiem treliņiem, kuņas sauc par *k u l s t ī t ā j i e m*. Daži no šiem kulstītājiem ir savienoti ar vaļējām mašīnām, kādas lieto pie kokvilnas sajaukšanas. Visi kulstītāji darbojas pēc viena principa. Iztīrītā kokvilna tiek tālāk novietota uz veltniem, iepriekš laižot caur vairākiem procesiem, lai rēgulētu krājuma daudzumu un izstieptu kokvilnu biežās plāksnēs. Veltņi rāda licējam — strādniekam griežamo dzinēju, pie kuņa atrodas divas vai vairāk nažveidīgas lāpstīņas. Šie dzinēji sadala kokvilnu kārtās. Gaisa vēsmaņa saķer šīs kārtas un ievada mašīnā ar ventilatora palīdzību. Kārtas tiek tālāk novietotas uz izrobotiem dzelzs cilindriem, kuņi griežoties dzen kokvilnu starp to virspusēm, sagrieždami to taisnos gabalos. Gaisa vēsmaņa izpūš īsās plauku šķiedriņas, sadrupušās sēklas un atkritumus, kuņi izkrīt caur izrobotām cilindru virsmām un caurumiņiem. Zem dzinējiem ir daudz restes dažādos veidos, kuņas palīdz izkratīt atkritumus un plaukas. Šis process tiek atkārtots divas, dažreiz arī trīs reizes. Kamēr kokvilna iznāk no mašīnas, tā tiek vēl apstrādāta ar vairākiem smagiem veltniem un ar garu dzelzs vārpstu un riņķiem. Katrā mašīnā ir četri riņķi, un tos sauc par *p ē d ē j i e m k u l s t ī t ā j i e m*. Riņķi tiek pamazām svaidīti šurp un turp un vairākkārt grozīti. Pēdējais kulstītāja riņķis noslēdz šo procesu. Četru riņķu novietošana pēdējā kulstītājā ir pirmais sastādīšanas process.

Kulstītāju riņķu veltņi ir mehāniski tā iekārtoti, lai varētu apstādināt mašīnu, kad iepriekš noteiktais biežums vai smagums ir sasniegts. Katrs riņķis tiek rūpīgi nosvērts un starpības tiek atrastas. Nelīdzieni riņķi ir kaitīgi labai vērpšanai.

Kāršana.

Kāršana ir galvenais process kokvilnas pārstrādāšanā. Šinī nozarē vajadzīgi labi strādnieki, jo slikti sakārstu kokvilnu vēlāk vairs nav iespējams izlabot, un rezultātā ir sliktāks pavediens. Kāršanā kokvilnas šķiedras tiek laistas caur vairākām cieši saliktām un piestiprinātām ķemmēm, kuņas

izķemmē no šķiedrām zināmu daudzumu atkritumu un arī īsās šķiedras, un tanī pašā laikā novieto šķiedras, ja ne tieši paralēli, tad katrā ziņā tā, ka to galvenais saturs būtu redzams. Galvenās kāršanas mašīnas sastāvs ir šāds: riņķis ir novietots klūdziņu grozā, kuŗš ir atspiests pret īpaša veida dzelzs galdu. Riņķis ir pa daļai atritināts un tā gals atrodas zem maza veltna, kuŗš ir piestiprināts pie galda. Griežamais piegādājamais veltnis pievelk atrisināto riņķa galu zem sevis un tuvina to otram, lielākam veltnim — ierāvējs-plucinātājs. Šī veltna virsa ir pārklāta ar asiem zobiem. Aso zobu gali un nažveidīgās stiepuļes tīra šķiedras un pasargā tās no samudžināšanās. Šinī procesā tiek nošķirti daudz atkritumi. Plucinātājs, kopā ar ķemmes veidīgām (drātīm) zobiem sastāda lielu cilindri, kuŗu sauc par k ā r š a n a s c i l i n d r i . Šķiedras no plucinātāja tālāk iet uz kāršanas cilindri, kuŗam griežoties tās tiek iztīrītas. Virs cilindra un gaŗā ķēdē sakārtotiem zobiem atrodas vairākas ķemmes, pārklātas ar drāšu tīklu — saitēm, kuŗas sauc par līdzenumu.

Kokvilna, ejot starp cilindra zobiem un ķemmēm, tiek sakārsta. Īsās šķiedras tiek uzsūktas cilindra un ķemmu zobu apakšējā daļā, bet stiprās un tīrās šķiedras iet tālāk. Cilindra drāšu tīkls pasargā atkritumu un šķiedru tālāko virzīšanos, nogādādamas to savā apakšējā daļā, no kurienes atkritumi pēc tam tiek aizgādāti projām.

Derīgās šķiedras, pēc iziešanas caur ķemmu zobiem un cilindri, tiek nogādātas ar cilindra palīdzību tālāk, kur pēc tam mazāks cilindris — (D o f f e r) tās sakārto kārtās, un vilnains vibrējošs suseklis šīs kārtas savieno. Suseklis iet caur diviem mazākiem veltniem un pēc tam parādās gaŗā virvē vai lentē, kas šinī papēmienā pazīstams kā rītulis, kas satīts gaisam slēgtā telpā — bundžā, tā papildinādamas kāršanas procesu.

Vēl jāpiemin, ka atkritumi, kuŗi sakrājušies kārstavās, ir periodiski jānogādā projām ar speciāli griežamām ķemmēm, kuŗas sauc par kārstuvju tīrītavām.

Kaut gan kāršanas mašīnas strādā ļoti teicami, viņas var iztīrīt netīrumus un īso šķiedru tikai līdz zināmai robežai. Kāršana ir pietiekoša kokvilnai, kuŗu domā izstrādāt vidējās cenas dzijās un, vispārīgi runājot, nekāda šādas dabas apstrādāšana vairs nav vajadzīga. Taču ir izņēmums attiecībā uz dārgāko kokvilnu ar gaŗu šķiedru, kas ir nepieciešams smalkākām audumu vai dziju šķirnēm. Tādai dzijai jābūt pilnīgi tīrai no netīrumiem un īsām šķiedrām. Lai gan kokvilnu otrreiz izkāŗšot var daudz ko līdzēt, bet pa lielākai daļai šī apstrādāšana nepietiekoša. Labāks ceļš ir kokvilnu vispirms izlaist caur sagatavošanas mašīnu seriju un tad caur „ķemmēm“, kas ļoti labi izķemmē visus netīrumus un īso šķiedru.

Kokvilnas ķemmēšana dabiski ir dārgs process, jau tamdēļ vien, ka ļoti daudz materiāla aiziet atkritumos.

Tiek lietotas vairākas sagatavošanas mašīnas.

Nav nekāda vajadzība aprakstīt šīs mašīnas. Viņu mērķis ir saritināt vairākas kāršanas skaidas (card slivers) mazā rullītī (lap), kas būtu piemērots ķemmēm. Katra austuve lieto šo mašīnu dažādās kombinācijās, skatoties kādu kokvilnu tās apstrādā un cik ķemmēšana ir vajadzīga.

Mašīnām ir pierīkotas apturēšanas ierīces, kuŗas mašīnu aptur, tiklīdz kāda no kāršanas skaidām pārlūzt, kā arī ierīce, kuŗa rēgulē pabeigtā ruļļa lielumu un svaru.

Mašīnas vadītāja pienākums ir salikt salauztos skaidiņu galus kopā un iedarbināt atkal mašīnu. Šīs mašīnas princips ir izlaist vairākas kāršanas skaidiņas caur dažādiem ruļļiem, noklāt šķiedras līdztekus un tad ielaist gludināšanas veltnos.

Mašīnām pierīkotas apturēšanas ierīces, kas to, kāršanas skaidām pārlūztot, aptur. Šos salauztos galus mašīnas vadītājs saliek kopā, pirms mašīnu atkal iedarbina. Raušanas rāmji pa lielākai daļai salikti grupās pa trim vai vairāk. Viena rāmja produkts tiek padots nākošam u. t. t. caur visu seriju.

Šī procesa mērķis ir izlīdzināt visas nevienādības skaidiņā. Šādā kārtā salaižot skaidiņas un izlaižot vairākas reizes caur mašīnu, dubultošanas process tiek piemērots lielā mērā. Līdz šai pakāpei kokvilna nav šķetināta. Bieži rullējot kokvilnu pamazām izstiepj gaŗā lentē un vienkārši

saritina bundžā. Tā turas kopā tikai tādēļ, ka šķiedras viena otrā saķērušās. Turpmāk skaidriņai pamazām piedod mazu pagriezienu, lai to izveidotu dzijā ar vajadzīgo stiprumu.

Stiepējs.

No kārstuvēm pirksta biezumā bundžās ieritinātās kokvilnas plāksnes iet caur stiepēja veltniem. Stiepējs vēl rūpīgāki izlīdzina šķiedras gaļumā, sakārto tās līdztekus, izlīdzina plāksnes biezumu un izstiepj plāksni, kuŗu tad ieritina griezošās bundžā. Šo procesu izdara līdz trijām reizēm, atkarībā no vajadzīgā dzijas numura.

„Rupjvērējs“.

Pēc tam, kad sasniegts plāksnes vajadzīgais tievuma numurs, bundžu ar saritināto plāksni nodod rupjvērējam, kuŗā šo plāksni vēl ļoti stipri stiepj, šķiedras sakārto līdztekus, pie kam reizē notiek pirmā vieglā sagriešana, resp. vērēšana.

Pēc tam plāksne iziet cauri vairākiem, vienam aiz otra stāvošiem veltnu pāriem.

Atstājot pēdējo veltnu pāri, līdz šim vēl vaļējās, līdztekus saliktās šķiedru plāksnes ar spāru mehānismu palīdzību sagriež un uztin lielās koka spolēs.

„Vidējais vērējs“.

Iepriekšējā mašīnā sagatavotā jēldzija nokļūst vidējā vērējā, kuŗa darba process un nozīme atbilst rupjvērējam, tikai jēldziju izstiepj vēl smalkāku un vēl vairāk sagriež.

„Smalkvērējs“.

Šī ir mašīna ar līdzīgu divām iepriekšējām darba nozīmi. Šīs mašīnas ražojums beidzot ir smalki aplēstās iepriekšējās vērēšanas gala produkts. Šo produktu nodod vērēšanas procesu galīgi noslēdzošai smalkvērējai mašīnai.

Smalkvērējamā procesā atšķir 2 vērēšanas paņēmienus: 1) vecāko, patlaban vairāk un vairāk izzūdošo vērēšanu uz selfaktoriem — mašīnām ar periodiski notiekošu dziju sagriešanu un uztīšanu un 2) tagad vispār pielietojamo riņķa vērēšanas sistēmu. Riņķa vērēšanas mašīnas uzdevums ir saliedēt ik divus jēldzijas pavedienus vienā kopējā, šo kopējo pavedienu vēl vairāk izstiept, smalcināt un piedot viņam galīgo sagriežumu. Šīs mašīnas darbu norise sekošā:

No ik 2 jēldziju spolēm, atrodošamies virs mašīnas novietota rāmī, pavedieni nonāk slīpi sarindotos cilindru pāros. Izejot cauri dažādos ātrumos kustošamies cilindru pāriem, dzijas tiek vairāk izstieptas. Iz priekšējā cilindru pāra izklūstošam vaļējam pavedienam ļoti ātri darbojošās vārpstiņa (apm. 9000 apgriez. min.) piedod galīgo gatavās dzijas sagriežumu.

Šīs galīgi gatavās dzijas uztin ar sevišķas uztīšanas ierīces palīdzību tā saucamos kopsos. Izdevīgākas transportēšanas un tālākas apstrādāšanas labad, šīs mazās „kopsa“ — spoles pārspolē uz dažāda veida lielākām spolēm.

Sagatavošana patēriņam.

Viena daļa iegūtās kokvilnas dzijas, pārtītas vai pārspolētas pēc vajadzības, iet pārdošanā un izstrādāšanā tādā pat veidā, kā to dabū no smalkvērējamās mašīnas, bet pārējā daļa tiek šķēterēta

pa divām vai vairāk dzijām kopā. Divkārt šķeterētā dzija pazīstama tirgū kā aužamie diedziņi un to daudz lieto mājaušanā; vairākkārtīgi šķeterēto lieto tīkliem, rokdarbiem, šūšanai, audumiem u. t. t.

Aušanas sagatavošana

Mechaniskās aužamās stelles attīstījušās no rokas stellēm un darbojas uz tāda pat principa. Mechaniskās stelles ir līdzīgas rokas stellēm un visas pēdējo sastāvdaļas sastopamas arī šeit, tikai viņu iedarbināšana notiek automatiski ar kādu dzinējspēku, kā: elektrību, tvaiku vai ūdeni. Aušanā, tāpat kā vērpanā, darbi sadalās divos posmos: sagatavošanā un aušanā. Pie sagatavošanas darbiem pieder šķērēšana, līmēšana, nītīšana un ievilkšana šķietos un tikai pēc tam var stāties pie pašas aušanas. Zemāk apskatām īsumā katru darbu.

Šķērēšana.

No vērptuves saņemtās kokvilnas dzijas, uztītas uz lielām spolēm, sagatavo šķēros, t. i. šķērmašīna tās uztin uz spoļveidīgām šķēru sijām (kokiem); raibiem audumiem nekrāsoto dziju spoles novieto pārmīšus ar attiecīgās krāsas dzijām. Lai šķērudziju spolītes būtu pārskatāmas, tās novieto tā saucamā spoļu gaterī, vai spoļu laukā. Šīs ierīces ir dažādas, atkarībā no tā, vai dzija jānotin no ritošām vai stāvošām krusta spolēm. Šķēru diegu skaits un blīvums ir atkarīgs no auduma veida.

Līmēšana.

Kad šķēri uztīti uz šķērkoka, to nodod līmēšanai, lai padarītu pavedienus izturīgākus pie aušanas un gludākus. Šo darbu izved īpaša, tā saucamā „šlichtmašīna“ un proti no šķēru koka pavedienus uztin tādā pašā sakārtojumā uz šlichtmašīnas šķēru koka. No iepriekšējā šķēru koka noskrejošie pavedieni, ejot caur „šlichtes“ trauku, tiek piesātināti ar līmi, pēc tam izspiesti, laižot cauri veltniem, izžāvēti mašīnā ierīkotā žāvētavā un atkal turpat mašīnā uztinas uz šķērkoka.

Nītīšana un ievilkšana šķietos.

Pēc līmēšanas šķēri ir pienācīgi sagatavoti un tos nodod ievilkšanai nītīs un šķietos. Šos darbus izdara rokām. Nīšu daudzums ir dažāds — no 2—16; vīrs 16 nītīm jau auž rakstus ar speciālām, tā saucamām žakarda kartēm. Nīšu uzdevums ir šķirt ceļu atspolei, paceļot šķēru dzijas vajadzīgos grupējumos, atkarībā no auduma veida un raksta. Šķiets turpretim viens un viņa uzdevums ir piesist pa nīšu ceļu ievilkto audu dziju.

Aušana.

Iepriekš aprakstītā veidā sagatavotu šķērsroku ievieto aužamās stellēs un pēc attiecīgas nostiprināšanas sākas pats galvenais — auduma izgatavošana, resp. audu ievilkšana starp šķēriem. Audus (auduma šķērspavedieni), spolētus uz mazām audu-spolītēm, ieliek īpašu dzinēju turp un atpakaļ dzītās atspolēs, kuŗas audus iesit — „ieauž“ šķēros. Nītis pie tam automatiski šķir atspoles ceļu un sistava ar tanī ievietotu šķietu piesit audu pavedienu pie jau izaustā gabala. Vienkrāsainam audumam skrien viena atspole, raibiem katrai krāsai sava. Tā tas turpinās līdz drānas noaušanai.

Kontrole.

Pēc drānas noaušanas to nodod kontrolei, kur to notīra no diegu galiem, sēklu vāciņiem, traipiem un izlabo trūkumus. Pēc tam izmēro un saloca uz speciālas mašīnas.

Izdaiļošana.

Kad audumi izkontrolēti, tad tos no viņiem, kuŗi neiet pārdošanā jēlveidā, kā piem.: metkals, bjazs un daži audumi rūpniecības vajadzībām, vēl tālāk apstrādā un pārveido: krāso, balina, gludina, uzkāŗš, mercerizē, svilina un apstrādā zem augsta spiediena īpašos kalanderos. Pēc šādas visai sareŗģītas apstrādāšanas uz ļoti komplicētām un dārgām mašīnām no vienkārša kokvilnas auduma iegūstam izdaiļotu preci, kuŗa pēc sava izskata un īpašībām ar neko vairs neatgādina jēlaudumu, no kā tā izveidota.

Šķirnes.

No izdaiļotiem vietējiem kokvilnas audumiem tirgū pazīstami satīņa un sarŗa oderes, gultas segu satīņš, frotē, priekŗautu, blūŗu un kleitu drānas, flanelēts, ripsa parķis, velvetons sporta uzvalkiem, kabatu, odeŗu, ņieburu, lietus mēteļu, apavu, ceŗa somu, inlets spilveņu pārvalkiem, matraŗu un mēbeļu drāna, galdauti, veŗas audumi, kabatu un galvas lakati, popelīns, zefīrs u. t. t.

Bez platiem audekliem no kokvilnas dzijām izgatavo arī galantērijas lentes, prievītes, zābaku saites un lentes, izolācijas lentes u. t. t.

Noslēgums.

Mēs dibinām organizācijas, mainām nēlatviskus uzvārdus ar latviskiem. Tāpēc nebūs lieki teikt, lai propagandējam arī latvieŗu tautiskos tēŗpus un patēŗējam 100% Latvijas raŗojumus, dodot darbu un maizi paŗu ļaudīm, tādā veidā stiprinot valsts labklājību.

Nebūsim kūtri arī zīda audzēšanā paŗu mājās. No zīdkopības iegūsim to paŗu ko no aitkopības. Tas būtu izdevīgi mūsu māsaimniekiem un jaunsaimniekiem. Valkāsim paŗu audzinātu un raŗotu zīdu.

Šīs grāmatas galvenais uzdevums ir pasniegt mūsu provinces drēbniekiem tās zināšanas, kas citādi iegūstamas tikai Rīgā, Parīzē, Berlinē vai Londonā. Varbūt, ka pirmie mēģinājumi tūliņ nedos vajadzīgos rezultātus, bet neatlaidīgi vingrinoties, sasniegsim sprausto mērķi, jo tikai darbs ir tas, kas dara meistaru. Mūsu ģimeņu mātēm, kam ir laiks un patīkŗana, var pēc grāmatas saviem bērniem veidot tēŗpus, izlietojot tos materiālus, kas ir mājā. Tādā veidā ģimenes kasei būs labs ietaupījums par godu nama matei. Apģērbu valkātajām un valkātajiem, pirms tie pērk apģērbus, ieteicams aiziet pie sava drēbnieka un pārliecināties pēc krāsu mācības, kāda krāsa ir sejai piederīgāka. Ar visu minēto būs panākts labs, lēts un ar gaumi pieskaņots apģērbs.

Beidzot izsaku vissirsnīgāko pateicību Pirmās Latvijas Amatnieku kongresa padomes locekļiem un citiem, kas sekmējuŗi šīs grāmatas izdoŗanu.

A u t o r s.

SATURS.

lp.	
Priekšvārds	4
Pirmā daļa. Tehnoloģija	
Zīds	6
Lini. Darbnīcas iekārta un darba rīki	12
Amata mācība	13
Cilvēka ķermeņa uzbūves apskats	
Apģērba vēsture	20
Pirmskaņa mode	31
Pēckaņa mode	32
Otrā daļa. Apģērba aistētika	33
Apģērba higiēna	36
Krāsu saderība	37
Krāsu mācība	
Kādas apģērbu krāsas der vīriešiem?	49
Amata mācība	
Sieviešu apģērbi	63
Bērnu apģērbi	66
Tehnoloģija	67
Kokvilna	71
Kokvilnas iegūšana. Jūras salu kokvilna	
Sagatavošana patēriņam	75
Aušanas sagatavošana	76
Noslēgums	77